

DRUGI (13765) *pron i nm*

pron (10758), *nm* (3007).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

sg m N drugi (1636). ◇ *G drugiego* (719); -ého (92), -ego (4), -(e)go (623); -ego *Oczko, KochWz*; -ého : -ego *BiałKat* (3 : 1), *SarnStat* (40 : 1). ◇ *D drugiemu* (560), *drugimu* (2); -ému : -imu *RejKup* (4 : 1), *RejPos* (23 : 1); ~ -ému (35), -emu (18), -ęmu (3), -(e)mu (504); -ému *Oczko* (2), *PudłFr, KochWr, KochCn, WyprPl, GosłCast*; -emu *BiałKat* (3), *KochJez* (2); -ému : -emu *OpecŻyw* (1 : 2), *OrzQuin* (2 : 3), *GrzepGeom* (3 : 5), *KochFr* (2 : 1), *SarnStat* (20 : 1); -emu : -ęmu *MurzNT* (1 : 3). ◇ *A drugiego* (777), *drugi* (742) [*w tym*: *drugi raz* (345), *drugie raz* (15); -e *raz PatKaz III, BielŻyw, MurzHist* (2), *MurzNT, KwiatKsiąż, BiałKaz*; -i *raz* : -e *raz LibLeg* (6 : 1), *RejKup* (1 : 1), *KrowObr* (1 : 1), *BielKron* (61 : 2), *Mącz* (2 : 3)]; ~ -ého (52), -ego (6), -(e)go (719); -ego *ForCnR, MurzHist* (2); -ého : -ego *MurzNT* (4 : 2), *Oczko* (1 : 1). ◇ *I drugim* (223), *drugiem* (15); -em *ZapWar, PatKaz III* (2), *MiechGlab* (2), *MurzOrt, UstPraw*; -im : -em *RejKup* (2 : 2), *BibRadz* (5 : 3), *Mącz* (8 : 2), *SkarŻyw* (6 : 1); ~ -em (1), -(e)m (14). ◇ *L drugim* (181), *drugiem* (23); -em *MetrKor* (3), *OpecŻyw, RejPs* (2), *WyprKr, BudNT, GórnRozm*; -im : -em *ZapWar* (2 : 1), *FalZioł* (2 : 1), *LibLeg* (2 : 2), *Leop* (6 : 1), *BibRadz* (5 : 3), *Mącz* (7 : 3), *ModrzBaz* (1 : 3); ~ -em (1), -(e)m (22). ◇ *V drugi* (1). ◇ *f N drugą* (871) [*w tym*: 79 r. *w funkcji przysłówka*]. ◇ *G drugiej* (506), *drugij* (1), *drugi* (19) [*w tym*: 1 r. *błędnie*: *drugu*], *drugie* (6); -é *OpecŻyw* (4), *KlerPow*; -éj : -i *BielKron* (43 : 1), *CzahTr* (1 : 1); -éj : -ij *MurzNT* (1 : 1); -i : -é *ZapKościer* (16 : 1); ~ -éj (90), -ej (1) *MurzNT Sekl, -(e)j* (415); -é (5), -(e) (1). ◇ *D drugiej* (81), *drugie OpecŻyw* (2), *drugi ZapKościer*; ~ -éj (13), -(e)j (68); -é : -e *OpecŻyw* (1 : 1). ◇ *A drugą* (616) [*w tym*: -a (22), -âm (1), -u (2)], *drugę* (1); -ą : ę *ZapKościer* (6 : 1; 1586/63). ◇ *I drugą* (120). ◇ *L drugiej* (138), *drugij* (1) *LibLeg*; ~ -éj (18), -ej (1) *SiebRozmyśl, -(e)j* (119). ◇ *V drugą* (1). *n N drugie* (509) [*w tym*: 172 r. *w funkcji przysłówka*]; -é (35), -e (8), -(e) (466); -e *BiałKat* (2); -é : -e *MurzNT* (1 : 1), *JanNKarKoch* (6 : 4), *SarnStat* (6 : 1). ◇ *G drugiego* (174); -ého (19), -ego (3), -(e)go (152); -ego *MurzNT, KochFr*; -ého : -ego *Oczko* (3 : 1). ◇ *D drugiemu* (27); -ému (1), -(e)mu (26). ◇ *A drugie* (292); -é (20) -(e) (272). ◇ *I drugim* (68), *drugiem* (16); -em *FalZioł* (3), *MurzHist, MurzNT, HistRzym, RejPosWstaw, BudNT*; -im : -em *KromRozm II* (3 : 1), *Mącz* (9 : 6), *RejZwierc* (3 : 1); ~ -em (1) *MurzHist, -ęm* (1) *MurzNT, -(e)m* (14). ◇ *L drugim* (332), *drugiem* (10); -em *OpecŻyw, PatKaz I, PatKaz II, FalZioł* (2), *BudNT, GórnRozm*; -im : -em *GrzegRóżn*, (1 : 2), *BiałKat* (13 : 1); ~ -ém (2), -(e)m (8). ◇ *pl N m pers drudzy* (2269) [*w tym*: -i (76)], *drudz(e)j* (1); -y : -(e)j *Diar* (5 : 1; 66). *m an drudzy* (12) [*w tym*: -i (2)], *drugi(e)* (1) *BielSpr* 24v. *subst m drugie* (135), *drudzy* (2) [*w tym*: -i (1)]; -y (1) *RejJóz A6*; -e : -i *GlabGad* (7 : 1; D3); ~ -é (40), -e (1), -(e) (94); -é : -e *SarnStat* (14 : 1). *f i n drugie* (340); -é (28), -e (3), -(e) (309); -e *KochWr*; -é : -e *SarnStat* (10 : 2). ◇ *G drugich* (519). ◇ *D drugim* (441), *drugiem* (24); -em *ZapWar, FalZioł, ConPiotr, MurzHist, MurzNT* (2), *Diar* (2); -im : -em *GlabGad* (7 : 2), *KromRozm III* (6 : 1), *GliczKsiąż* (2 : 1), *BibRadz* (5 : 1), *GrzegRóżn* (1 : 4), *GórnDworz* (10 : 1), *ModrzBaz* (45 : 1), *Oczko* (3 : 2), *GórnRozm* (3 : 1), *Paprup* (3 : 2); ~ -ém *Oczko* (2), -ęm (3) *MurzHist, MurzNT* (2), -(e)m (19). ◇ *A m pers drugie* (461) [*w tym*: -ę (2)], *drugich* (97); -ich *MetrKor, StryjKron* (20), *ReszList, WisznTr, WysKaz, SarnStat* (2), *KlonKr* (2), *PowodPr* (5), *CiekPotr* (3), *CzahTr*; -e : -ich *BierEz* (1 : 1), *OpecŻyw* (4 : 1), *LibLeg* (2 :

2), *Leop* (1 : 1), *BibRadz* (9 : 1), *BielKron* (117 : 1), *KwiatKsiąż* (1 : 1), *WujJud* (1 : 1), *RejPosWstaw* (2 : 1), *CzechRozm* (5 : 4), *ModrzBaz* (39 : 3), *SkarŻyw* (11 : 3), *CzechEp* (2 : 8), *NiemObr* (4 : 5), *ReszPrz* (1 : 4), *WerGość* (1 : 1), *GórnTroas* (1 : 1), *WujNT* (28 : 20), *SkarKaz* (7 : 1); ~ -é (17), -e (1), -(e) (443); -é : -e *OpecŻyw* (3 : 1). *m an* drugi(e) (5), *BierEz*, *RejWiz* (3), *BielSpr*, drugich *KmitaSpit* (2). *subst* drugié (322); -é (26), -e (6), -(e) (290); -e *KochDz*, *KochMRot*; -é : -e *Oczko* (2 : 2), *KochTr* (1 : 1), *SarnStat* (9 : 1). \diamond *I m* drugimi (182), drugiémi (78); -imi *OpecŻyw*, *HistJóz*, *WróbŻółt*, *GroicPorz* (2), *KrowObr* (3), *Leop*, *OrzList*, *RejZwierz*, *KochSat*, *HistRzym* (2), *KochMon*, *WujJudConf* (2), *MycPrz*, *WierKróc*, *CzechRozm*, *SkarJedn*, *Calag*, *CzechEpPORz* (3), *NiemObr* (9), *KochMuza*, *WerGość* (3), *GórnRozm*, *KochAp*, *JanNKar*, *PowodPr* (3), *VotSzl*, *CzahTr* (4), *GosłCast*, *KlonFlis*, *SzarczRyt*; -emi *ForCnR*, *MiechGlab*, *ComCrac*, *RejJóz* (2), *RejRozm*, *RejKup* (2), *MurzNT*, *RejWiz*, *RejFig* (2), *BibRadz* (2), *Mącz* (3), *RejPosWiecz*³, *RejPosRozpr*, *BudNT* (2), *KochPs*, *SkarŻyw* (3), *KochTr*, *KochPieś*, *BielRozm*, *ActReg*, *GostGosp*, *SiebRozmysł*, *SkarKaz*; -imi : -emi *KromRozm III* (3 : 1), *BielKron* (61 : 9), *GórnDworz* (6 : 3), *RejPos* (2 : 3), *RejZwierz* (2 : 3), *BielSpr* (2 : 2), *BudBib* (1 : 1), *PaprPan* (4 : 4), *ModrzBaz* (4 : 7), *MWilkHist* (2 : 1), *CzechEp* (23 : 1), *Calep* (1 : 2), *OrzJan* (1 : 1), *WujNT* (5 : 1), *SarnStat* (2 : 5), *SkarKazSej* (1 : 2); ~ -émi (6) *KochPieś*, *OrzJan*, *SarnStat* (3), *SiebRozmysł*; -emi (3) *ForCnR*, *KochPs*, *KochTr*; -ęmi (2) *RejKup*, *MurzNT*, -(e)mi (67). *f* drugiémi (17), drugimi (11); -émi *OpecŻyw*, *RejWiz*, *Mącz*, *GórnDworz* (2), *RejPos* (2), *RejZwierz*, *BudBib*, *Oczko*, *CiekPotr*; -imi *RejZwierz*, *RejAp*, *MWilkHist*, *NiemObr*, *WujNT*; -emi : -imi *BielKron* (4 : 5), *SarnStat* (2 : 1); ~ -émi (4), -(e)mi (13). *n* drugimi (11), drugiémi (5); -imi *MiechGlab*, *CzechRozm*, *StryjKron* (3), *CzechEp*, *SarnStat*, *KlonWor*; -emi *RejJóz*, *RejPos*, *KochPhaen*; -imi: -emi *GrzegRóżn* (3 : 2); ~ -émi (1), -(e)mi (4). \diamond *L* drugich (152). \diamond *V m pers* drudzy (7) [w tym: *KochTr* 3, *MWilkHist E3*, *KochPieś* 23, *KmitaPsal A5* może *V pl* od **DRUG**].

I. *Zaimek* (10758) :

1. *Inny*, *nie ten*, *tamten*; *alius*, *alter Cn*; *quidam Modrz*, *Vulg*, *PolAnt*; *ille Modrz*, *PolAnt*; *hic*, *unus PolAnt*; *aliquis Mącz*; *nonnullus Modrz* (9708) : *yszem ya vyethnal drvgych ZapWar 1505 nr 2014, 1505 nr 2014, 1506 nr 2035, 1524 nr 2186, 1526 nr 2293, 1537 nr 2494* (9); *ListRzeź w. 18*; *MetrKor 34/135*; *Pśicá* niegdy *łzczenna będąc/ A gniazdá łwego nie máiac*: *Drugiey* też *pśice* *prośiá/ By iey gniazdá poštąpiá*. *BierEz M3, B3v, B4, Iv, 12, K4v* (8); *Niemnimayze* *aby ieden złoto/ drugi mirę/ trzeci kadzidło ofiarowál/ ale każdy s nich z ołobna ty wślytki dary dál OpecŻyw 24v, 26, 38v, 39, 42v, 109v* (20); *ForCnR B3*; *PatKaz II 23v, 58, 60v*; *PatKaz III 98v, 134*; *wywyodłfy Iozefa scyemnice oftrzygli y oblokwłfy wdругye odzyenye ofyerowali iemu HistJóz Bv, B [2 r.]*, *B2v*; *PIgwy* *łą rozmagite/ Iedny łą flodkie drugie takiego łmaku iako lełne iablka niedozrzałe A drugie łą maiące w łobie cirpnołć/ Czwarthe łą kwalne FalZioł III 13c*; *niewśzythki iednę rzecz robią/ ale niektore kwiatki nołzą wążę zakładaia/ drugie materiją na wołk łprawuia, drugie pláfri buduia, drugie wody dodawia. FalZioł IV 27d*; *Dzień dobry [...]* *ku przenołzeniu łe z domu do drugiego domu FalZioł V 50v, I 9d, 38d, 55d, 59b, 69d* (139); *czo nagorłzego człowieku może być, rzekł [Simonides], drugi człowiek. BielŻyw 37, nlb 3 [2 r.]*, 2, 6, 17 [3 r.]³, 81 (12); *Czemu* *niektorzy ludzie* *maia kędzierzawe włoři, drudzi prołte. GlabGad A8v*; *Czemu v niewiałti tilko dwa cice gdiž v inłzich zwierząt bywa wiecey. Od. Bowiem niewiałta tilko iedno dziecie miewa, czałem dwoie [...]* *ale drugie*

zwierzęta iż dzieci więcej rodzą, przeto też więcej naczyńia takiego potrzebuia. *GlabGad* D6v, A8 [2 r.], B5v, B6v, C4v, C5 (38); *MiechGlab* *5 [2 r.], *5v, 7, 9 [2 r.], 12 (26); *BierRozm* 11, 23; *LibLeg* 6/156, 157, 7/33, 10/56, 58v (13); *KłosAlg* A2, Dv, D3, D4, Gv; *KlerWes* Av; *WróbŻołt* G2 [2 r.], X2; *RejPs* 27 [2 r.], 152; *LibMal* 1543/76, 1544/78v, 91v, 1545/94, 95v (21); *RejRozpr* C4, Dv, Iv; Podmaiek/ ktorego drugim flowem kxiądz ostromądr Czyrwcem zowie *LudWieś* B2; *SeklWyzn* a2, Fv; *RejJóz* A6, B3v, Cv, M3v, M4 (9); *SeklKat* E2v, I3; *RejRozm* 398; *RejKup* b2v, Fv, g5, q7v, r8v (8); w kthorey [wieży] było bārzo wiele więzniow/ iedni s poućinánemi nogámi/ drudzy s połamanemi goleniami/ drudzy przez rąk/ á niekthorzy przez oczu *HistAl* F6v; były tam groná iákoby w winnicy s krzyftału/ á drugie s pereł/ niektore s Smaragdu/ á niektore z Onichimow *HistAl* Hv; infze rzeczy przez widzenie oglądamy/ drugie przez fluchánie pobacżamy/ drugie po wonnoćci przyciągamy/ niektore przez dotykánie czuiemy/ á infze też przez vkułzenie śmakuiemy. *HistAl* K4, A2, A3, D3 [2 r.], E, Ev (25); nyemálfz tego w piśmye: Albo yełli vkażefz iż yełt/ vkaże on drugye przeciwne *KromRozm I* K4v, Gv, H, Nv; *MurzHist* A4v, E2v, E3; *MurzNT* 36, *Matth* 13/23, 24, k. 76, *Ioann* 20/8 (7); *MurzOrt* Bv, B2v, B3; *KromRozm II* b [2 r.], b3v, c4, c4v, d (37); *KromRozm III* A4, C3v, C8, E4v, E5v (28); *Diar* 29, 70, 74, 81 [2 r.], 95 (8); *BielKom* A4v; siłá ieden człowiek drugiemu tákież człowiekowi iełt powinien *GliczKsiąż* A2v, A3v, A4v, B8, C2v, Iv (13); *LubPs* O2v, X3v; Stopień Rozumiey liczbę/ iáko kthora Peróná dáleko iełt od drugiey/ między kthorymi bywa pyćanie [o pokrewieństwo]. *GroicPorz* ffv, d3, k3, ee2v, ff [2 r.], ff4 (10); Rzymłki Antykryłt/ z iedney náuki/ drugá náukę fáłfzywą łtánowi. *KrowObr* 78, A2v, C3v [2 r.], 3v [7 r.], 7, 14v (63); Złodziey fie pod dom kopa/ drugi oknem lezye/ Trzeći łtoiać zá węglém iełli chrapiłfz łtrzeże. *RejWiz* 94; Kiedy łiárkę/ zgorzałkę/ wołk/ oley/ zápaliłfz/ Więcej iednę niż drugá łwiátłość wnet pochwalilfz. *RejWiz* 145; Abowiem mārna zazdrość też zwycżaiu pfięgo/ Wnet będzye ieden wārćzał/ gdy głałfzczá drugiego. *RejWiz* 174, A5v, A7, 12v, 18 (51); Nádziałał y drażkow z drzewá Sethym pięć ku z ięćiu Forłtów/ ná iedney łtronie Przybythku/ á drugá pięć thákież ku z ięćiu Forłtów ná drugiey łtronie. Náđ the iná pięć drażkow ná łtronę Przybytku od zachodu przeciwko morzu. *Leop Ex* 36/32, *Gen* 41/23, *Ex* 25/33, 26/10 [3 r.], 36/11, 17 (27); *OrzList* i2v; *UstPraw* A4v, B3v [2 r.], F2, G2, I (8); *RejFig* Aav, Aa5, Bb4, Bb6, Ddv (11); Wziął miecz iemu dał drugi/ by fie z nim łkofłtował. *RejZwierz* 14v, 8, 20v, 31v, 34, 36 (23); *WyprKr* 19v, 40, 107v [2 r.], 114v; zámknáwłfzy drzwi v ładu/ wyłfzy drugá fortką *BibRadz Dan* 13/18, I 7a marg, 13c marg, *Gen* 31/25, 43/14, *Lev* 19/19 (45); *OrzRozm* H4v, I4v, K4, P3v, S; Synowie wálfzy mułżá być łłuzebnikámi v niego/ iedny poczyni iezne/ drugie pięłze/ drugie kowalmi ná zbroię/ drugie oracżmi. *BielKron* 63v; ná ięgo mieyłce pořadzon Ieroboám/ y pánował náđ dziełiáćiá pokolenim przykłađem przodká łwego drugiego Ieroboámá fyná Nábatowego *BielKron* 87v; chćiał to przez przypęđzenie vćzynić/ zebrałfzy woylko przeciw iey/ oná drugie przeciw iemu *BielKron* 340v; Krol Káżimierz zmurowáł kołcioł w Wilflicy/ też drugi w Sędomierzu pánnie Máriey/ drugi w Stobnicy/ w Szydłowie/ w Zagołćiu/ y w Gárgowie. *BielKron* 375; á imioná nie kaźdemu z ołobná dawáli/ ále tey gromáđzy Piotr/ drugiey Ian/ thrzećiey Stániłław/ czwartey Iákub/ áż do końcá *BielKron* 382; Rżowa Dymitrowá miáłtho z zamkiem dwáđziećia mil y trzy od Mołkwy/ náđ Wolgá rzeká/ iełt też druga Rżowa/ od wielkich Lukow dwáđziećia mil *BielKron* 431v; pułcił fie ku południu/ áby

lie wywiedział Kráin drugich/ ktore iefzczé nie były znáioime fwiátu. *BielKron* 443; rozmáicie zowá okręty ktore iney á iney ípráwy/ iedny mále drugie wielkie/ iedny ciężfzfe drugie lžeyfze/ iedny žaglami drugie wiofły wożá *BielKron* 460, 6 [2 r.], 7, 8, 9 [2 r.], 11 (552); *GrzegRóżn* Ev, Iv, M, M3, Nv (13); *KochZg* A3v; *KwiatKsiąż* C, G3, H2, H3, I4v, K2v; *Bellum ex bello ferere*, Yednę woynę z drugiey wżczináć. *Mqcz* 24a; *Castanae molles*, *Castanae hirsutae*, Yedny gładkie á drugie kořmáte kařtany. *Mqcz* 40a; *Nectere aliud ex alio*, Iednę rzecz z drugiey plieść. *Mqcz* 244a, 7a [2 r.], 11b, 11c, 11d [2 r.], 13a (71); iedni [posłowie] dżierżá z Stánkárem/ drudzy z Cálwinem/ trzeći z Lutrem/ czwarći z Góniácyym/ ini z Sárnickim/ drudzy z Grzegorzem/ j z inemi. *OrzQuin* V3; Pápiřtowie iedni á Ewányelikowie fá Polacy drudzy/ między łobá ludźie bárzo różni/ á nie ieden lud *OrzQuin* Y4, R3, Z2v; *Prot* B4v, C2v, C4v; *SarnUzn* B3v, D, D5, E6v, Hv, H4; A ktore lepák potráwy fá złego foku/ nie iednořtáynie fye mieć máią: ábowiem iedny mnożá flágmę drugie żość Kolere; á drugie melánkoliá. *SienLek* 8, 1v, 10, 10v, 17v, 22 (24); *LeovPrzep* A2, Cv; *RejAp* BB3v, 9v, 15, 39, 59v (37); kazał łobie [...] drugiego winá nálać/ iż mu tho czo przed nim řtało/ nie řmákowáło *Górndworz* Nv; gdy mu kilká rzeczy záraz przypádnie w głowę/ między kthoremi iedná będzie trefna/ druga nie: ábo zálie tá trefna/ á tá iefzczé trefnieyfza *Górndworz* N8v; trefnořći [...] rozne řkutki w człowieku czynią: bo iedne vřczčkná pod pokrywká/ drugie iálnie: zálie te máią przyřtoyná wdzięcznořć/ á owe trořzkę iákoby bez wřtydu: Inym záras człowiek řkoro ye vřlyřzy/ rořmiać lie muři: á innym/ im dáley o nich myřli/ tym lie bárzief řmieie. *Górndworz* S2v; ábowiem niektore fá rzeczy iednáko pořhrzebne obiema/ niekthore zálie bárzief przyřthoia bialeýgłowie/ niř męřczyźnie: á fá teř drugie/ ktore męřczyźnie przyřtoia/ á białáglowá owřzeki lie ich wyřtrzegáć muři. *Górndworz* V7; wiliczáia ich wiele/ kthore Philozophiá vmiáły: drugie kthore wirř dziwne dobrze piřáły: nákoniec řpomináia y the/ ktore inřtigowáły v práwá *Górndworz* X7, B2 [3 r.], B4v, C3, C6v, F2v (86); Zářie nie prořté *Lineae*, iedny fá Okrągłé/ drugie fá Zátoczóné/ drugie Krzywé: á inřze křóm tych/ zowá Zámotáné. *GrzepGeom* C2, B, C3 [3 r.], C3v [2 r.], C4, C4v (35); kazał řtánáć czterem řlugam z cztermi mieczmi/ iednemu przed nim/ drugiemu zá nim/ á dwiemá zbokow. *HistRzym* 94, 11v [2 r.], 47, 49v, 50, 51v (19); A iżby to co zbywa od pocźciwey żywnořći twoiey/ zálie pozbierał w kořze řwoie/ ábyř teř mógl y ony drugie tłufzczé pożywić przy łobie *RejPos* 185v; Bo áćz nie ten ále pewnie drugi członek ták duřze iáko y ciáła nářzego záwřdy vpáćć muři. *RejPos* 248; ty řłowá [...] ktoremi lie on [= *apostoł*] rořkochywał przez iná bráćia řwoia y z drugim towarřyřzem řwoim *RejPos* 273v, 13, 27, 43, 44v, 45v (90); *BialKat* b2v, 98v, 138v, 168v, 183v (9); *BielSat* B4, C2v, C3v, D2v [5 r.], G4v (18); *Grzegřm* 6, 47; *HistLan* A3v, B4v, C3 [2 r.], D4v; *KuczbKat* 20, 35, 60, 125, 130 (16); Ano ná iedney miřie báran pořłoćiřty/ ná drugiey lew/ ná drugiey kur/ ná trzeciey páni iáka ubrána. *RejZwierc* 58v; áno iuř iednego kłopotu zbył drugiego nábył/ bo zbył pracze/ bieğania/ á nábył řrářunku á myřlenia *RejZwierc* 160v, Av, 3, 9v, 13v, 16 (93); *BielSpr* c, 3v, 4v, 6v [2 r.], 8 (86); *KochMon* 25; *WujJud* 73, 81v, 120, 154v, 202v (7); *WujJudConf* 9 [2 r.], 118v; *RejPosRozpr* c3 [2 r.], c3v; *RejPosWstaw* [21³]; przekład/ gdy iy nie zárázem z onego ięzyká czynią/ w ktorem one křiegi nápiřano/ ale przez drugi ięzyk bywa przepuřzczán/ niemoře być řczyry ani dořkonáły. *BudBib* B2; Głupřtwo to iefř mowá iedney kráiny gardzić/ á drugiey řłowká pod niebiořá wnořieć *BudBib* C, Ex 37/21 [2 r.], Num 4/8, 7/11, 2.Reg 13/16, 4.Reg 2/9 (28); *HistHel* Av, C4, C4v; *Strum* B3,

C, H4v, L2v, L4v, N3; *BiałKaz* E3, E4, K, M2; *BudNT* a2, b2 [2 r.], b3 [2 r.], b4, b4v [2 r.] (22); *StryjWjaz* C, D; *CzechRozm* Av, 7, 12, 16v, 17 (57); *PapriPan* E4v, F2v, Hh2 [2 r.]; *KarnNap* A2; Są lepak niektorzi vbodzy co w łzpitalách mieřzkáią/ tám się żywią/ y tám ie opátruią: á drudzy [alii] po vlicách się przechodząc zębrzą: drudzy [terti] ľą ktorzi w cháľupkách řwoich mieřzkáiąć/ řwoie/ y domownikow řwych potrzeby/ iáko mogą opatrzáią. *ModrzBaz* 37v; A ták wřzytkie práwá/ iedne z przyrodzenia vrosły/ drugie obyczáymi y vřtávami ludzkimi ľą vchwalone/ niektore teź ľą Bořkie. *ModrzBaz* 73v; mądrze řobie záľfte w tey mierze Fráncuzowie pořtąpili/ y niektorzi drudzy narodowie *ModrzBaz* 75v; wedle roznořci rzeczy vkráďzionych/ iedne zľodźieie wráćaniem w pięćior nařob/ drugie we czwor nařob/ á inřze we dwoy karały. *ModrzBaz* 78; niektore řummy zwaľ pirwřzemi/ drugie wtoremi/ á niektore trzećiem. *ModrzBaz* 121v, 10v, 13v, 14, 19, 31v (56); á oďřępuiać od iednego káćerřtwá w ktorym byli/ do innego ľię vdáią: y od tego záľfe do drugiego idą *SkarJedn* 23, 8, 18, 24, 31, 40 (19); *KochOdpr* A2, D2; *Oczko* 4, 8v, 12v, 13, 22v (11); *KochPs* 54; ná páľe wbijaľ ř. Boże wyznawce: [...] y one^{řo} Szczeřaná one^{řmu} drugiemu pierwřzemu Szczeřánowi podobne^{řo}/ řrodze zámordowaľ. *SkarŻyw* 299; vyrzaľ rozmaite á nieznořne mẽki wyznawcow Chryřtuřowych. Ieden wiřiaľ zá nogi [...] drugi na czterzech palách rozbity/ drugi piľą przetárty/ drugi rozřiekány leżaľ: drugim oczy kľoto/ ręce oďćinano/ nogi vřřęcáno/ drugi iáko pień bez ręku y nog zoltawaľ: drugiemu páľ wbity aľz do řzyie vřtávami wychodziľ: drugiemu kořci podruzgotáne były. *SkarŻyw* 441, 26, 30, 51, 57, 76 (79); *MWilkhist* A4, Hv, Iv; *ZapKořcier* 1580/7, 10v, 1582/35v, 1584/46v [2 r.], 1585/62v; pořřřaľem vbito pod nim koniá dwoim/ Ná drugiego ľię przeliadľ *StryjKron* 702, 1, 16, 21, 36, 51 (83); Iź iefli řľowo to/ ktore teź iefľ Bogiem/ iáko y Bog oćiec/ tworzyľo/ tedy koniecznie bęďcie muřiaľo być drugim/ á nie tymźe iřtym/ Bogiem. *CzechEp* 198, *4, 14, 39, 89, 98 (44); *KochJez* B2v, B3; *NiemObr* 11, 25, 33, 34, 35 (28); *KochFr* 44, 49, 63, 64; *KlonŻal* A4, D2; *KochPhaen* 13 [2 r.], 15, 18, 20; Biaľego pieřzká wnet gárdľá pozbáwiľ/[...] Ale niewiedziaľ/ że drugi náń řtoi *KochSz* B, A4, Bv, Cv; *KochWz* 142; *KochMRot* C; *ReszPrz* 13, 20, 26, 41, 70 (9); *ReszHoz* 118, 119 [2 r.], 130, 131; Kárdynaľ teź niektory w ľákku tákźe twarz zakrywřzy do drugich Kárdynaľow y Pánow po iáľmuźnę chodźiľ *ReszList* 170, 161, 162 [3 r.], 163, 165, 170 (24); *WerGořc* 216, 217, 219, 247, 249, 251; *BielSen* 12; *BielSjem* 6, 14, 26, 37, 41 (8); *KochPieř* 12, 37; *KochSob* 65; *PudľFr* 18, 31, 41, 70, 77; Nie máľzći czaľu iednego/ náď drugi cźás godnieyřzego *ArtKanc* S17, P7v, S17; *BielRozm* 13, 18, 27 [3 r.]; Zářię okoľo iedze roźnie pořtanowiľ/ iednem źwierźetom kazaľ ieřć tráwę/ drugim korźonki/ tym liřćie/ owym z drzewa owoc/ niektorym źiárná/ á niektorym teź mieľo inych źwierźat *GórnRozm* Nv, A2v, B, C2v, Dv, F2v (13); *PapriUp* B3v, F, F3v, G3v, H (10); *ZawJeřt* 14; wyrozumiaľem iź Ciekľinski Pana Kanclerzow, acz dla drugych przyczyn ale teź nieposlednie dla tey iest sam od niego do Kr Imřci pořľan *ActReg* 172, 5v, 7 [2 r.], 13, 26, 44 (14); *Calep* 357b; czaľu řwego kończ wřzyřtko: nie záchowyway ná inřzy. Bo drugi cźás inřzy przypadek moźe przynieřć *GostGosp* 6, 2, 14, 20, 42, 56 (16); *GrochKal* 15, 19; *Phil* N3; *GórnTroas* 41, 68, 70 [2 r.], 72; *GrabowSet* Ov [2 r.], Q2, V4v; Przyľzćieľ tych wřzyřtkich narodów/ ktoré ľię tu miánuiaľ/ od Dunáia cześć/ drudzy ku zachodu. *KochCz* B2v; *OrzJan* 9, 35, 58, 79, 108 (8); *KochAp* 13; *WyprPl* A2v, C2; A byľá tám Márya Mágdálená/ y druga Márya/ řiedzące przeciwo grobowi. *LatHar* 702, +5, 121, 168, 261, 682 (10); Tu mámy iáwná á iáľną roznořć grzechow; że iedne ľą řmiertelne/

które zafługują piekło: á drugie powzędnie *WujNT* 21; żoná ktora ma mężá ábo íchorzáłego/ ábo ná woynie/ ábo w więzieniu/ ábo w dálekich ítronách będącego/ nie może prze to íść zá drugiego mężá/ íż pokuły cíerpi *WujNT* 595, *przedm* 2, s. 5, 21 *marg*, *Matth* 8/21, s. 35 (125); *WysKaz* 9, 18, 21, 34 [2r.], 36 (9); Trzebá było íełcze íżeściorgá píím drugich (ínfzych nie wípomináiąc) wíełfzych írzednich/ mniefých *JanNKar* A4v, A3v, B4, C3, C4v, E (15); *JanNKarGórn* H; *JanNKarKoch* G2; kmieć kmieciá drugiego zábiwłzy y zápláciwłzy trzy grzywny grołzy/ od winy mężobóyftwá był wolen *SarnStat* 654, *7, 8 *marg*, 91, 117, 189 (70); *SiebRozmyśl* K3v; *GrabPospR* K2v, M3; *KlonKr* B2v; *KmitaSpit* B, C5 [2 r.], C5v [3 r.], C6; *PowodPr* 5, 11, 36, 38, 58 (8); *SkarKaz* (3v, 2b, 3a, 83b, 84a (27); Spráwy dobre drugimi dobrými ípráwámi Pokládáy *CiekPotr* 22, 4, 45, 84; *CzahTr* D4, D4v, E4v H2, L3v; *GostCast* 42; *PaxLiz* *ktv*, Cv; *SkarKazSej* 658a, 660b [2 r.], 666b, 669b [2 r.], 672b (31); W tym káćie GLOWA/ w drugim záfádzoná LATERNIA oná. *KlonFlis* Hv, A3, F2, F3v, H2, H4 [2 r.]; *KlonWor ded* **3v [2 r.], 8 [2 r.], 23, 29, 80 (14); *ZbylPrzyg* A2 [2 r.], A4; *SzarcRyt* B4, Cv, C2, C4v, D2, D4.

W charakterystycznych połączeniach: ... drugi ... drugi (26), ... drugi ... drugi ... drugi (5), ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi (3), ... drugi ... iny (1), ... drugi ... niektory (2), ... drugi ... niektory ... niektory (1), ... drugi ... ten (1), ... drugi ... trzeci (2)... inszy... drugi (2), ... inszy ... drugi ... drugi ...niektory ... inszy (1). jeden... drugi (354), jeden ... drugi... drugi (51), jeden ... drugi ... drugi ... drugi (17), jeden ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi (1), jeden ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi (2), jeden ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi (5), jeden ... drugi ... drugi ... czwarty (1), jeden ... drugi ... drugi ...inszy (1), jeden ... drugi ... drugi... niektory (2), jeden ... drugi ... drugi ... trzeci (1), jeden ... drugi ... in(sz)y (3), jeden ... drugi ... niektory (4), jeden ... drugi ... ten ... ow ... niektory ... niektory (1), jeden ... drugi ... trzeci (26), jeden ... drugi...trzeci ... czwarty ... iny ... drugi (1), jeden ... inszy ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi (1). niektory ... drugi (41), niektory ... drugi ... drugi (10), niektory ... drugi ... drugi ... drugi (5), niektory ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi (1), niektory ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi (1), niektory ... drugi ... niektory (4), niektory ... niektory ... drugi (1), niektory ... niektory ... drugi ... drugi (1). on ... drugi (4). ten ... drugi (33), ten ... drugi ... trzeci (1), ten ... drugi ... trzeci ... czwarty (1), ten ... ow ... drugi (2), ten ... ow ... drugi ... inszy ... niektory ... drugi ... inszy (1).

Przysłowia (2):częłtokroć człowiek chcąc omináć íeden doł/ wpádnie w drugi *GórnDworz* N6.

Nie ma wołow nie ma koni/ íeden kłopot drugi goni *BielKom* A4.

Wyrażenia: »co(ż) drugiego« = *aliud Mącz* (31): Albo kiedy iá [= *wodkę celidonijową*] theż ízczem drugim zmiefza/ iako z żólciami rybniemi albo z ptałzemi. *FalZioł* II 5a; *RejKup* aa7v; *KromRozm* III K5; *GliczKsiąż* A3v; *KrowObr* 227v; *RejWiz* 129; *GrzegRóżn* N4; Nunquid est aliud, Małz co drugiego. *Mącz* 254d, 277a [2 r.], 350; *RejAp* 28; Katho ípytał/ ábo íełzcze co drugiego/ okrom tey íkrzynie nieíełz? *GórnDworz* R6v, B6, Bb4v, Ee4v, Hh8; *GrzepGeom* N3; *RejPos* 171v, [226]v, 276v, 327v; *HistLan* E4; A což s tego táki człowiek ofiegnie? Oto pokoy y od wízech miłość á błogośłáwieńftwo. A což drugiego? Obietnicę pewną *RejZwierc* 141; *CzechEp* 254, 293; *KochFr* 85; *KochMarsz* 153; *PudłFr* 70; *GostGosp* 26; *PowodPr* 65.

»drugiego czasu, drugim czasem« = *kiedy indziej* (8 : 1): *BielŻyw* 36, 60; O Zydowskiem rośproźnieniu. [...] To sie stało (iako piśze Euzebius) przed założeniem Rzymu 123 roku. Drugiego potym cząfu/ ktorego Syrya była woiowana *BielKron* 266; Drugiego cząfu oćiec ieden vmárłego fynaczká do iego kłařztoru przynioł *SkarŻyw* 252, 497, 498, 527, 596; Byłás raz czcią pánnóm nálfzem/ Byłás žalem drugim czáfem *ZawJeřt* 45.

»jako (i) drugi (a. drudzy)« = *taki sam jak každý inny* (4): Gdyby mię siedmią powrozy žyланemi związano/ byłbych iako drugi człowiek. *BielKron* 52, 143v; *CzechRozm* 49; O nowych frářzkách. [...] Więc ie ná párgáminie nadobnie piřano/ [...] V káždéy orzeł/ y pítra czyřta řznurá długa/ Spytayže Ariřtárchá: frářzká iako druga. *KochFr* 79.

»kto(ř) drugi« = *alius Modrz; quis alius Vulg* (34): *KromRozm III* H8v; In locum et vicem alterius substituere Kim drugim czyie mieyřce záladźić. *Mącz* 414a, 295c, 352b, 375a; ná weřelu řřlá řnim/ iako y s kim drugim w taniec. *GórnDworz* Aa5v, L5v, R2v, Hh6v; *RejPos* 322v; *HistLan* A3v; *RejZwierc* 46v, 192v; *CzechRozm* 36, 103, 127, 199v, 245v; A ielliže on pirwřzy/ ábo kto drugi/ chce mu co nowego zádać/ ábo mu wczem winę dáć/ wolno mu to. *ModrzBaz* 46; *KochPs* 168; *CzechEp* 8, 28; *NiemObr* 19, 50, 51; *KochSz* B2v; *KochPieř* 14; *Phil* M4; *GórnTroas* 5; ná kráiu był te řłowá przypifał/ á potym ie ktoř drugi w text wpiřał. *WujNT* 4, 1. *Cor* 1/16; *CiekPotr* 6, 25; *CzahTr* Kv.

»na drugim miejscu (a. mieřcu), na drugich miejscach« = *gdzie indziej (w tekřcie, piřmie)* (260 : 5): *OpecŻyw* 168v; *PatKaz I* 10; *PatKaz II* 46; *GlabGad* N5v; *SeklKat* K4v; *KromRozm I* F3v, G3, H2v, H4v, N3; *KromRozm II* iv, 12 [2 r.], 12v, o4, q4v [2 r.], s; Acz tu powyřada ná yednym myeyřcu iž od Bogá/ ná drugim od Kryřtuřá/ co yedná rzecz yeřt *KromRozm III* G8v, Ev, E2, H4, K, M8 (8); *LubPs* H3v, P2v; *GroicPorz* h2; řłuchay Dawidá proroká ktory ták mowi. Bog moy/ opoka moiá [...]. I zářię ná drugim mieyřcu. Czáfu złego obronił mię Pan Bog *KrowObr* 14v, B4, C4v, 3 [2 r.], 3v, 14 [3 r.] (52); *OrzRozm* G4; *BielKron* 82, 132v, 134 [2 r.], 134v, 359 (7); Tákržeć Káľwinowi ieden Bog Troyca nie podoba řię Stánkárow y Sofiřtow [...] A iednák ná drugich mieyřcách broni iedne⁹⁰ Bogá řřtnořci *GrzegRóžn* 12, D2v, I2v; *OrzQuin* M3, N4; *SarnUzn* D3v; *RejAp* 4 [2 r.], 24, 29, 43, 62; *RejPos* 4, 6v, 13v [2 r.], 29, 41 (38); *RejPosWicz*² 93v, 94 [3 r.]; *BialKat* b2v, 3v, 8v, 91, 103v (13); *KuczbKat* 55, 320, 325; *RejZwierc* 11v [2 r.], 39 [2 r.], 74; Ale řłuchayćie/ co tenže řuřtynianus ná drugim mieřcu nápiřał *WujJud* 22, 39v, 50v, 96, 101v, 159v (12); *WujJudConf* 197v; *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* [21^{*}], [41³]v, [143³]; *BialKaz* Cv, D4v, F4, Gv; *CzechRozm* 4v, 75, 130, 213v, 225v (7); *SkarJedn* 5, 13, 33, 68, 69 (15); *SkarŻyw* 120 [2 r.], 320, 457; *StryjKron* 95, 380; *CzechEp* 30, 40, 132, 161; *NiemObr* 45, 53; *ReszPrz* 9, 35, 47, 48, 56 (8); *WerGořc* 215, 244 [2 r.], 267; *WerKaz* 287, 293, 295, 298, 301; *PaprUp* E2v; *Phil* M3, N4; *LatHar* 302; *KoľakSzczęřl* A2; *WujNT przedm* 19, 23, 31, s. 12 [2 r.], 187 (18); *WysKaz* 4, 30; *JanNKar* B4; Co ná iednym mieyřcu w Státućie zowá, *Propofitio Citationis*: á ná drugim, *Narrationem SarnStat* 751; *SkarKaz* 243b, 420a.

»drugi raz, drugie raz, drugim razem« = *kiedy indziej, innym razem; alias Calep, Cn; iterum Vulg; modo Cn* (90 : 3 : 2): Kto ieden raz řmie řię ważyć/ Zobopolná przyřiaźń řkáźić: Vczynić to y drugi raz/ Kiedy iedno będzie miał czás. *BierEz* N2v; *MetrKor* 40/814, 57/120v, 59/282; *OpecŻyw* 55v, 156; *RejPs* 160v; Zeznala yřch panyey řwoyey Zuchowřkyey vřthorey řłuzila yeden rařz 11. grzyvien a drugi rařř polgrzywny vřkradla *LibMal* 1546/116v; przyřáczyć řię rás ku řnfzem náđ řię zacnieiřzem/

drugierás ku ftronie przeciwnyi. *MurzHist* 2v; [opiły] Iednym rázem zámruczy á drugi raz ízepce *RejWiz* 30v; *GrzegRóżn* D4v; tedy fię w ieden czás rozmaitego vczenia vczam/ tedy fię ras íam drugierás tám wciepiaią *KwiatKsiąż* L; *Mącz* 493b; mnie íamemu raz ták/ drugiras ináčzey/ widzieć fie może. *GórnDworz* D, C5v [2 r.], F, M4, T5, Cc5v (13); *RejPos* 227v, 261; *RejZwierc* 100v, 163; Tákci ná świecie być muí: raz rádość/ Drugi raz ímutek: Z tego dwoygá żywot Náíz vpleciony. *KochOdpr* Bv; *SkarŻyw* 30, 226 [2 r.], 292, 308, 324 (14); Iednym fie razem boimy A drugim fie wefelimy. *MWilkHist* H4v; Tu niech kázdy baczy íako fię w tym X. K. íam z íobą zgadza/ raz ták á drugi inák rzecz íwą prowadząc *CzechEp* 175, 75, 109, 110, 172, 175 (17); *NiemObr* 31; *ReszList* 170; *ActReg* 42, 102; Alias – Drugim razem, inízego czafu. *Calep* 52b, 56b, 131a; *Phil* N; *LatHar* 56, 648; iedni fię ímiali/ á drudzy mowili: Będziem cię drugi raz o tym íłuchác. [Audiemus te de hoc iterum] *WujNT Act* 17/32, s. 551 [3 r.]; *SkarKaz* 242b, 275b [2 r.], 313a, 417a, 420a, 485a; ná íiewbę Raz íulza, drugi, mokrość, to mrozy, to wiátry *CiekPotr* 65, 78 [2 r.], 79; Fortuná [...] Raz pogodna/ drugi raz ízalona y nieftáteczna/ raz matká/ drugi raz mácochá/ raz bogáta/ drugi raz nága/ raz iezdna/ drugi raz pieíza/ raz kroluie/ drugi raz źebrane/ raz páni/ drugi raz błáźnicá. *KlonFlis* B.

»i drugie rzeczy (a. drobiozgi, miejsca) tym podobne« = *et similia* *Modrz* (4): Y mnogie drugie thym podobne mieycá/ ktore zówíze rozdzielnie mowią o Bogu *GrzegRóżn* A4v; *disputatio* ktora ars íest miíternieyíza íelli *pictura, czy flatuaria*, [...] wípominánie miánowicie kilká oíob Fráncufkiego narodu [...] y drugie drobiozgi tym podobne/ ktorych ía wyliczác niechcę *GórnDworz* B2; *ModrzBaz* 72v; Więc vcíínienie żywnoíci póípolitey/ przez żydy/ cudzoziemce/ Clá nieznoíne/ czáfem y priwatne depáktácie: *Monopolia*, y przedawánia íako kto chce bez ízacunku wrzędnego/ y w tych záíę ízacunkach *grauamina*: y drugie rzeczy tym podobne *PowodPr* 78.

»drugi świat« [szyk 10 : 1] (11): Ale to áliż ná drugim íwyećye íye wypeíni/ gdy bog będzýe wííyítko we wííyítkich *KromRozm III* E8, C8, Mv; *RejWiz* 159v; nic niedbáią o ípráwy onego drugyego íwiáthá przyíżłego *RejPos* 126v; *KochMon* 29; *KochPieś* 50; *ArtKanc* E15v; táka zelżywość y ćierpienie ná tym świecie dobrze fię pláci ná drugim po ímierci *SkarKaz* 122a, 81b, 386b.

»in(sz)y drugi« [szyk 3 : 1] (4): Delphin [...] Gdy vmrze, tedy fie do nie⁸⁰ zbieżą/ á wziáwízy go miedzy fię : thedy go niofá na głębiá, aby go drugie ryby iníze nie z íjadły *FalZioł* IV 33d; *GliczKsiąż* D; Bo znaydzyelz táką wodę/ co kurá opárzy/ Y inych drugich rzeczy przez ogniá vwárzy. *RejWiz* 149v; *BielKron* 37.

Szereg: »ten i drugi« (3): Dlá tych íj drugich vżytkow/ Iezus mily dál nám powód modlenia *OpecŻyw* 54; Patrz y w ten kąt y w drugi íeftli wííyítko ípełna *RejJóz* G3v; *GórnDworz* li3v.

α. *W funkcji rzeczownikowej: ktoś inny, coś innego, bliźni; alius, alter* *Mącz, Cn; aliquis* *Mącz; ille* *Modrz, Vulg, PolAnt; hic, unus* *Vulg, PolAnt; ipse, iste* *PolAnt; alienus* *Modrz; quidam* *Vulg* (2995) : *ListRzeź w.* 21; *MetrKor* 40/814, 46/46v; Xántus do niego przemowil: Dziękuięíci z tey póílugi/ Nie vmiałby tego drugi. *BierEz* E2v; A ktory zdradza bliźniego/ Będzie zdrádzon od drugiego. *BierEz* Q4v, A2, Bv, B2, C3v, Fv (21); *OpecŻyw* 33, 33v [2 r.], 38v, 42v, 43v (55); íakoby mu to nicz/ tego znędzícz/ owego wípanofícz/ íednego poniżyć/ drugiego powizíżyć *ForCnR* A4v; *PatKaz III* 136 [2 r.]; *ZapWar* 1528 nr 2417, 1550 nr 2674; *HistJóz* Cv; *FalZioł* I 39c, 108a, II 3b, III 37c, IV 8c (7); Czo komu vczynilz tego fie też od drugiego nadzieuay *BielŻyw* 41, *nib* 6, s. 10, 20, 32, 33 (13); *GlabGad*

C2v [2 r.], G2v, G4, L6, L8 (11); *MiechGlab* 3, 16, 44 [2 r.], 58, 61, 87; *BierRozm* 6, 15; powyadayacz yz mvrath yachal do Lvblyna drudzi powyadaly yz yechal do Vylna a trzeci do Gdańka A drudzi powyadaly yz do Crakowa *LibLeg* 11/95, 7/31v, 10/56, 56v, 57, 60 (16); Hij in curribus et hij in equis: [...] Iedni w woźiach drudzy w koniech ale my w imię pana boga nałzego będziem iego wzywać na pomoc. *WróbŻolt* 19/8; *RejPs* 99, 145v, 149, 157v, 174; *ComCrac* 13v; Bo ázac więc mało tych fpraw Ten záfuknią/ ten zá rękaw Ieden fpiewa drugi fkacze Trzeci idąc láie płácie *RejRozpr* D3, Av, A2v, A3, A4v, B (27); *SeklWyzn* E, e2v, e3; Ale prawda kto ią mowi/ ma fwych płatow niemało Iednym złotem drugim państwy drugim też guży płáci *RejJóz* C7, C8, C8v [2 r.], D4, E7, H6v (18); *SeklKat* E2v, H3v, 14, Tv, X3 (9); *RejRozm* 396 [2 r.], 406; Bo się więcz niemaż [!] czim cziefzy Gdy złodzieia ydą wiefyc A drudzy na to patrzaią Czo fnim towarzystwo maią. *RejKup* b8, b2v, b5v, b8, b8v [2 r.], c2 (46); *HistAl* D3v; Ale ten z Melánhtonem dzyerzy/ on z Ozyándrem/ ow z Bucerem/ drugi z Brencyufem/ drugi z Nowokrzceńcy/ drugi z Zwingliufem/ álbo z Oecolámpádiufem/ álbo Caluinem/ álbo Coruinem/ álbo Sárceryufem. *KromRozm I* Gv, C2v, D2, E, E4v, G3 (12); *MurzHist* B2v, E, Rv; Bo by iednak trudno to wfzyftkiem vftawić/ gdy iedén musí ieść/ drugiemu się niechce/ iedén má co pomysli/ drugi nic/ iednému o ryby łatwiéi/ drugiemu o mięfo abo mléczno [...] ten na ryby niemoże pomyslić/ owoten o mięfo niedbá/ ci od mléczna abo od ryb niezdrowi/ drudzy zaś i mięfá dlá te^{so} odftępuią *MurzNT* 13v, 11, 21, 31, 43v [3 r.], 56 (24); bywa to/ iż fye to temu yáfnyeffle widzi/ drugyemu drugye. *KromRozm II* q4, cv, c2, qv, q3v; nye wflyftcy fá ápoftołmi/ áni proroki/ áni doktormi. etc. ále drudzy tymi/ drudzy owymi *KromRozm III* Hv; Y zebrawffy fye w Fráncyey nyektorzy/ drudzy w Grecyey/ drudzy w Ponćye/ drudzy w Pálestynye/ zgodnye wflyftcy przeltáli ná zdányu papyefkim. *KromRozm III* P7, C2, D8, E7v, F8v, G7v [2 r.] (26); *LibMal* 1554/190; *Diar* 32, 34, 61, 77 [2 r.], 91, 93; *DiarDop* 111; Nie mnić fye lepfzym nád drugyego Gdyfmy pozli od oycá iednego *BielKom* F4v, Av [2 r.], Bv [4 r.], B8v, C4v, D5v (14); pińania [...] człowiekowi/ iákoby fye przeciw drugiemu fwemu rownie^{mu} záchowác y fnim fye obchodzić miał drogę fcielą *GliczKsiąż* A2v, B8, F7v, G3v, H4v, I4 (9); zámyka wfobie ftany ludzkie [...] náfwiecie rozdzyelone: Iáko fá vbodzy tułaiący fye/ á nie máiac pewnego miefzkánia fwego. Drudzy więzyenie ćirpiący. Drudzy niemocámi ociążeni, Drudzy w niebefpieczeństwach morfkich pływaiący. Drudzy głód y niedořtátek ćirpiący. Drudzy od okrutnikow fwieckich y duchownych ociążeni. *LubPs* Y4, B3v *margin*, K3v, T, Z4, Z5 (13); SWiádek ieřli řam řobie w řwey mowie ieřt przeciwny/ álbo w iednym prawdę powie/ á w drugim nieprawdę/ tákowy bywa od Sądu odłaczon. *GroicPorz* x4, B, b4v, d2, h, i2 (15); *GroicPorzRej* C4; Epiftołę y kęř Ewánieliey/ niektorzy przypifuią Teleřfowi. Drudzy Dámářowi. Trzeci Ieronimowi. *KrowObr* 195v, C3v, 36v [5 r.], 80, 124, 124v, 138v (27); á iákie kłopoty Miewa/ komu iuż we řbie grzebą więc ty koty. [...] Drugi zářię po polu biegáiac pły goni/ [...] Drugi gryzye řklenice/ drugi ręce pali/ A trzeci z niego řzydząc iż to czyřcie/ chwali. *RejWiz* 42; Bo řie rodzi gniewliwy/ rodzi řie pokorny/ Rodzi řie ieden prořtak/ drugi zářię dworny. *RejWiz* 117, A6v, 1v, 4v, 6, 7v (169); Iáką řzkodę vcřznyi drugiemu/ táką řam ćierpieć muř *Leop Lev* 24/20; Iedurny řam ieřt człowiek/ á drugiego niema [et secundum non habet]/ áni řyná/ áni brátá *Leop Eccle* 4/8; Bywa drugdi iż kto řciemnice y z okow przychodzi ku kroleřtwu: á drugi rodząc řie w kroleřtwie/ á wřdam w vbořthwie zginie. *Leop Eccle* 4/14; Bo nád wyřokiego/ ieřt drugi wyřly/ á

nád te też łą wyniefieni inłfy *Leop Eccle* 5/7, *Cv marg*, 3.*Esdr* 3/5, *Sap* 18/18, *Eccli* 34/29, 2.*Mach* 4/41 (20); *OrzList* g, i; *UstPraw* H3v, H4v [2 r.]; *RejFig* Aav, Aa2 [2 r.], Aa2v, Aa3v [2 r.], Aa7v (51); *RejZwierz* 2v, 5v, 10v, 18v, 20v (32); W thym słowie rozumieią niektorzy Wielorybá/ á drudzy záfię mniemáią iż to imię połpolite kázdey ryby bárzo wielkiesy *BibRadz* I 288d *marg*; Połpolicie czytáią/ Mieszkanie náłze/ á drudzy záfię/ Iełtełmy mieszczánie niebiescy *BibRadz* II 110c, I *5v, 2c *marg*, 6a *marg*, 9c *marg*, 21a *marg* (58); *OrzRozm* Iv, P3v; rozmáite przezwiłká czártá miánowáły. Abowiem niektorzy ten obraz w ktorym czárt fiedzyał zwáli Belus/ drudzy Báál/ drudzy Behel/ drudzy Báháłáim/ drudzy Belfegor/ drudzy Belzebub. *BielKron* 8; Przyśzedł tedy Izráel do Egiptu w poczcie przyrodzonych swoich fiedmidzyefiát y pięć (drudzy pińzą bez czterzech/ á drudzy łpełná). *BielKron* 17v; A ták wyłzedł wiátr od Páná y przygnał wielkość ptakow (zowá ie Koturnices/ drudzy Iárzábki) *BielKron* 40; boię fie by mi fie tákież nie sftáło iáko y drugim *BielKron* 97v; Servilius rádził odpuścić długi vbogim Rycerzom. Appius przeciw temu y drudzy. *BielKron* 107; niechay then przykład łpráwiedliwości ná tobie zoftánie ná wieczną (drugim) pámiátkę. *BielKron* 302; nie włzyłcy v nas ná woyny ieżdżáią/ iedny chowáią do roley/ drugie ná rzemiołá/ drugie ná łłúżbę Bożá drugie ná łpráwy łádowne/ y ná opátrzenie zamkow. *BielKron* 402, 3v, 5v, 7v [2 r.], 8v (332); *GrzegRóżn* B4v, G2v, H2v [5 r.], Iv, I2v (11); *KwiatKsiąż* C3v, E4v [2 r.], Kv, L2v, L3 (8); *KochSat* A4, C, Cv; *Communicare* aliquid cum altero, *Zwierzić* czego drugiemu. *Mącz* 61d; *Synechtochicos*. Adverb. *compraehensive*. Z yednego drugie rozumieyác. *Mącz* 437b, 5d, 9d, 20b, 36d, 42d (41); *MączKoch* n1b 12; *OrzQuin* C2v, C3, H, O3, Tv [2 r.] (8); Przeto że ftárfszy milczá gdzie mowić fie godzi/ Drudzy ledá co plotá iáko ludzie młodzi. *Prot* A2v; To włzytko mnie łłúżyło/ iam fie wedle czáfu/ Przemieniał z tego w drugie/ vchodząc niewczáfu. *Prot* A3v, Bv, B2, B2v [2 r.], B3v, B4v (10); *SarnUzn* Dv, E5 [2 r.], H; *SienLek* 40v, 41 [2 r.], 56v, 62v, 77 (9); *LeovPrzep* b; *RejAp* 49v, 50, 73, 80, 92v (18); ábym ia thez the łłodkość nálazł tám/ gdzie drudzy gorzkość náyduią. *GórnDworz* C5; ktho w czyni wyłtápi/ á da s fiebie zły przykład/ [...] nie telko zá swoy grzech ma być karan/ ále y zá grzech drugiego. *GórnDworz* E4v; Bo iednych náuczył nabożeńtwá: drugich gołpodárftwá/ tych mieszkania w małżeństwie: owych miłosierdzia nád włáfná krwiá *GórnDworz* Ii4, B5v, B8v, C4v, C5 [2 r.], C6 (87); *GrzepGeom* B4; *HistRzym* 30, 59v, 95v, 97v; iednemu da á drugimu [!] weźmie *RejPos* 72v; kęs chlebá podáż vbogiemu/ á z drugiegobyś rad wydárł y dułżę iego. *RejPos* 163, A2v, A5v, A6, 1v, 27v (114); *RejPosWiecz*³ 96v, 97; *BialKat* 26, 108v, 201 [2 r.], 258v, 298v; *BielSat* C2v, C4 [2 r.], C4v [2 r.], D4, [I4] (9); *GrzegŚm* 8, 10, 11, 14, 15 (10); *HistLan* E2, F6; *KuczbKat* 5, 140 [3 r.], 195, 225, 250 (10); Bo pátrż iż fie iednemu chce gołpodárftwá/ drugiemu koniá a łzárłzuná/ drugiemu práwá/ drugiemu pokoiu á czytánia/ drugiemu tańczu/ máłzkáry/ drugiemu opilftwá/ á cekłáciey/ więcz łzymirłthwá/ więcz rozmáitych połkokow. *RejZwierc* 12v; áby też záfię pothym ludzie tákież s ciebie przykłády bráli/ iáko ty teraz też z drugich bierzefz. *RejZwierc* 19; Bo fie iednemu podoba iedno/ drugiemu drugie. *RejZwierc* 60; Nie zárzy łtroyny żebrakowi płátow/ Ani iedynak drugiemu trzech brátow. *RejZwierc* 224; milczy/ A iáko Bárnádyn fiedzi/ Drugich łłucháiąc łpowiedzi. *RejZwierc* 233, 2v [5 r.], 7v, 14 [2 r.], 16v [4 r.], 18v (184); *BielSpr* b4, 3v, 4, 5v, 9 (35); *KochMon* 27; iedni obrázy wyrzucáią/ iáko Sákrámentarze y Anábáptyfte etc. á drudzy ie chowáią/ iáko *Confefsia* Augłzpurłka: iedni Młzą záchowuią y niemal włzyłtkie Ceremonie przy niey/ iáko też

Augšpurfka Confefsia o łobie świadczy: á infzy zgoła nie takowego mieć niechęcą *WujJud* 140v, 85v, 185, 194 [2 r.], 194v [3 r.], 195v (20); że niektorzy iedno ieden dzień pościli/ drudzy dwa/ drudzy więcej/ niektorzy też czterdzieści dni poſtow zachowywali *WujJudConf* 193v, 6, 119, 153, 154, 227v (9); *RejPosRozpr* b3, b4, c2 [2 r.], c3v [3 r.], c4; *RejPosWstaw* [21²], [21²]v; Szytym drzewo ktore niektorzi Cedrem/ á ini iodła/ drudzy drzewem nigdy niebotwiejącym przekładaią. *BudBib* I 43d marg, B, B3, I 9a marg, 229a marg, 2.Par 2/17 (19); *MycPrz* I B2v, B3 [2 r.], C3, II A2v, A3 (11); *Strum*, H2, Iv, N2; *WierKróć* A4v, B2, B2v, B3v; *BiałKaz* A4, C3, Dv, D2v; Liſtek Iudy ś. y liſt do Ebreow. Ktory/ niektorzy Klementowi/ drudzy Páwłowi/ infzy Bárnábáľzowi/ infzy Apollofowi/ przypifuią. *BudNT* d3, a2, b, c5, c6v, e7v (12); *StryjWjaz* Bv [2 r.], B2, B3, C [2 r.], C2v, C3; czemu by nie radźzey zabić tego/ ktory miał woła zabić drugiego? *CzechRozm* 231v, 1v, 6, 12v, 23, 24v (74); *Paprpán* F, Hv, I4, K2, L2v (20); Przeto niedziw/ że iedni o nie málo dbáia/ á drudzy ie bez nabożeńſtwa y bez dobrego rozmyſłu przymuią/ á nie ktorzy też niemi gárdzą. *KarnNap* A2v, A3, B2v; Ktemu też trzebá páchołétá včyć/ iáko ſię przeciw drugim zachowác máia *ModrzBaz* 11; ten záprawdę y drugim niebędzie pochlebował/ y cudzemi pochlebtwy łączno wzgárdzi. *ModrzBaz* 17v; Bo ieden chce przewyźľzác głádkoſciá/ drugi ciáľá dužoſciá/ infzy náuka/ á infzy rozumu oſtroſciá. *ModrzBaz* 56, 1 [2 r.], 4v [2 r.], 10v, 11v, 12v [2 r.] (171); *SkarJedn* 49, 53, 151, 182, 186 (10); iáko ſam przyľtoynoſć/ y cnotę miľuiefz Ták nie wľtydu/ y fáľzu w drugich nie lubuiefz. *KochDryas* A2v; *KochOdpr* B2, C3; *Oczko* A3v, 1v, 5, 8v, 10 (12); *Calag* 107b; *KochPs* 6, 43, 73, 107, 161 (7); nie pátrž co tobie/ ále co drugiemu pożyteczno ieſt *SkarŽyw* 51, A3v [2 r.], 14 [2 r.], 20, 31, 69 [2 r.] (82); Ieľlim kiedy nád dziećmi piórko miał zábáwić/ [...] Bodayže bych był ráczéy kolebkę koľyľał/ Y z drugiemu nieważne mamkom pieſni piľał *KochTr* 4, 23 [2 r.]; Mátučhnę fwoię náwiedzę. Y drugie co w mię wierzyli Ižby ſie mną poćiefzyli. *MWilkhist* F3v, A3v, B2 [2 r.], B2v, C4v, D (16); Kontorow ktorych trzy ľtá/ drudzy ſzeſć ľet kľadá/ Drudzy iž ich cztery ľtá legło/ z prawdą iádą *StryjKron* 532; wľzytkich zaráz do iednego zbili/ drudzy obaczywľy zdráde vciekli. *StryjKron* 637, 61 [2 r.], 76, 140, 255 [2 r.], 260 (25); *ZapKóſcier* 1582/32v; A niech ſię nie wľtyda prawdy v infzych včyć/ puſćiwľy drugich bayki ná ſtronę *CzechEp* 265; Iednym oczy ľupiác, drugim ięzyki vrzynaiác, infzym ręce, palce, nofy y co więcej obrzezuiác. *CzechEp* [408], *2v, *3 [2 r.], *3v, 4, 6 (87); *CzechEpPorz* *2v, **3; *KochJez* A3, B, Bv; *NiemObr* ktv, 5, 6, 8 [2 r.], 12 (30); *KochFr* 26, 40, 45, 49, 55 (15); *KlonŽal* B2 [5 r.]; *KochDz* 107; *KochPhaen* 2, 13; *KochSz* A3, B3 [2 r.], B4, C [2 r.], C2; *KochMRot* Bv; Ieden ſię trzyma Coⁿfeľfyey pierwľzey Auľzpurfkiey: drugi w Wittemberku przedrukowaney: drugi w Genewie: drugi w Bázyleiey/ drugi w Eľlebio: drugi drugiego druku. *ReszPrz* 70, 41, 57, 62, 83, 93 (11); A ktoby drugiego vpoiľ ze zľoſci/ ma czterdzieſci dni pokutowác. *WerGoſć* 269, 215, 217, 223, 248, 251 (10); *WerKaz* 297; *WisznTr* 9, 33 [2 r.]; *BielSen* 10 [2 r.], 17; *BielSjem* 4, 11, 14, 15, 35; *KochPam* 80; Wy též drudzy/ co maćie pogodę/ Káždý fwoięy wľoż w vcho ledá co *KochPieſ* 23; Kto z goſpodárľtwa/ á kto zás z wyľľugi Zbierze pieniádze: y z kupiectwa drugi *KochPieſ* 42, 27 [2 r.], 29 [2 r.], 34, 39, 44; *KochSob* 56, 58, 59, 61, 62; *PudľFr* 26, 27, 45, 47, 48 (8), *ArtKanc* K20v, N2, R17 [3 r.]; *BielRozm* 17, 21, 22 [2 r.], 23, 31; poſľuźeňſtwo rozumie byďž y łobie/ y drugiem zdrowe *GórnRozm* A3, A4v [2 r.], B marg, B2, B2v, B3 (21); Pan náľz po tym fráľunku/ vćiefzyľ rádoſnie/ Przeto drudzy zágrayćie w ľwe ľutnie vćieſnie. *KmitaPsal* A5;

KochProp 9; chce [...] żeby miał co nawięcý/ á tego nigdy y íam nie vżywał/ y drugiemu vżywać nie dał *KochWr* 32, 37; *PaprUp* A3, Cv, D3, D4v, E (16); *ZawJeft* 13, 37; *ActReg* 3v [2 r.], 10 [2 r.], 13, 27, 29 (21); Colloquor – Mowię z drugim. *Calep* 215b; Crimosus – Ten ktori rad o drugich zle mowij, obzuwacz. *Calep* 270b, 106a, 107a, 136b, 209b, 213a (39); Iedni áby bieżeli z íiekierámi/ drudzy z hakámi/ trzeći z drábinámi/ drudzy z íikawkámi/ z wiádry/ z cebry. *GostGosp* 144, 2, 42, 84, 106, 138 (8); *GostGospSieb* x2 [2 r.]; *GrochKal* 12; *In mortem alterius ípem tu tibi ponere noli* [...] Nie chcey íwey nádzieie mieć w ímierći drugiego. *Phil* H3, B3, C, D2 [2 r.], F3 [2 r.], G4 (13); Ten żonę Hektorowę íobie obiecuie/ Ow záíę Helenowę w íercu íwym cukruie: Antenorowę drugi prágnie poiąć żonę/ íeft y ten Co Káíśádro chce íię na íwą ítronę. *GórnTroas* 11, 26, 28, 62, 65, 66 (10); *KochCn* B3v, B4; *KochPij* C3; *GrabowSet* B4v, D4, G2; *KochAp* 8, 13; *KochFrag* 48; *OrzJan* 12, 24, 25, 49, 56 (8); *OstrEpit* A2, A3v [2 r.]; Pięknie íobie y drugim íercá dodáie. *LatHar* 169 *marg*, +4, +5v, + + +2, 56, 57 (23); *KołakSzczęśl* A3 [2 r.], A3v; *RybGęśli* D3v; Abowiem w czym drugiego íądžífz/ w tym íámego íiebie potępiáfz *WujNT Rom* 2/1; A ty ktoś íeft co íądžífz blizniego (*marg*) drugiego. G. (-)? *WujNT Iac* 4/13, *przedm* 37, s. 12, 26, 43, 56 (121); *WysKaz* 12, 38; *JanNKar* B, B4v, C4, Dv, D2 (10); *JanNKarGórn* H; *SarnStat* *7v, 86, 101, 238, 379 (32); *SiebRozmyśl* Gv, K3; *GrabPospR* L3 [2 r.], N3v; *KlonKr* D4, D4v, E2v; *KmitaSpit* A3, B2v, B3, B4, C2v, C5v; *PowodPr* 30, 35, 36, 38, 48 (11); Iedni íą/ ktorzy do íkárbu klucze máią y wydáią drugim wedle potrzeby/ á drudzy/ ktorzy z ich rękü biorą. *SkarKaz* 80b; Ínfzy íą ííítrzowie á inni vczníowie. Ínni Bogá y táíemnic íego blízfy/ á drudzy dálfy/ inni táíemnic íego ípráwuia/ á inni ích vżywáią. *SkarKaz* 608a,)(3 [2 r.], 2b, 3b [2 r.], 6b, 44a (65); *VotSzl* B2v, C2, D2, Ev, E3v, F; íą íedni ktorzy ííá máią; A drudzy záíę máo: íedni doítawáią Síá, á drudzy záś nic. *CiekPotr* 64, 7, 8, 9, 12, 18 (16); *CzahTr* A2, A2v, C3v, C4v [2 r.], D (7); *GostCast* 12, 28, 36 [2 r.], 38, 42 (15); *PaxLiz* C4; *SkarKazSej* 659b, 661b, 662a [2 r.], 663a, 669a (24); *KlonFlis* C2v, C3, C3v, D3v, D4 (15); *SapEpit* B4; Nie oddáią píeniedzy [...] Iedni prze niedoítátek: drudzy prze niedbálftwo: A trzeći prze íákomftwo: czwarty prze zuchwálftwo. *KlonWor* 73, *ded* ++3v, 6, 11, 14, 15 (20); *RybWit* A3; [krezy] V tey z íiadki foremney/ á v tey z Flámíkiego/ V drugiey z rąbku widzę też bárzo íienkiego *ZbylPrzyg* A2, A2v, A4v; *SzarcRyt* C2 [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: ... drugi ... drugi (21), ... drugi ... drugi ... drugi (2), ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi (4), ... drudzy ... drudzy ... drudzy ... drudzy ... drudzy (1), ... drugi ... drugi... drugi ... drugi ... trzeci (1), ... drugi ... drugi ... drugi... trzeci (2), ... drugi ... drugi ... ow (1), ... drudzy ... inszy (1), ... drugi ... trzeci (4), ... drudzy ... trzeci ... drudzy (1). drugi [= niektory] ... drugi (3). in(sz)y ... drugi (4), ini ... drudzy ... inszy (1). jeden ... drugi (434), jeden ... drugi ... drugi (56), jeden ... drugi ... drugi ... drugi (14), jeden ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi (1), jedni ... drudzy ... drudzy ... drudzy ... drudzy ... drudzy (8), jeden ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi ... drugi (3), jeden ... drugi ...in(sz)y (6), jeden ... drugi ... inszy ... drugi ... drugi ...drugi ... drugi ... drugi (1), jeden ... drugi ... inszy ... inszy (3), jedni ... drudzy ... niektorzy (7), jedni ... drudzy ... niektorzy ... niektorzy (1); jeden ... drugi ... trzeci (21), jeden ... drugi ... trzeci ... czwarty (5), jeden ... drugi ... trzeci ... drugi (3), jedni ... drudzy ... trzeci ... inszy (1). Kto ... kto ... drugi (1). niektory ... drugi (61), niektory ... drugi ... drugi (14), niektory ... drugi... drugi ... drugi (5), niektorzy ... drudzy ... drudzy ... drudzy ... drudzy ...

drudzy (2), *niektorzy ... drudzy ... drudzy ... niektorzy* (2), *niektorzy ... drudzy ... inszy* (1), *niektorzy ... drudzy ... niektorzy* (1), *niektorzy ... drudzy ... trzeci* (2), *niektorzy ... ini ... drudzy* (1), *niektorzy ... niektorzy ... drudzy* (1), *niektorzy ... niektorzy ... drudzy ... drudzy* (1), *niektorzy ... niektorzy ... inni ... drudzy* (1). *ow ... drugi* (2). *ten ... drugi* (22), *ten ... on ... ow ... drugi ... drugi ... drugi* (1), *ten ... ow ... drugi* (1), *ten ... ow ... on...inszy ... drugi* (1), *ten ... ten ... drugi* (4).

Przysłowia: WróbŻółt B7 [2 r.]; Byś drugiemu nie czynił/ co tobie nie miło. *RejWiz* 187v; Czegoby niechciał aby tobie inży wczynił/ wárny byś thego kiedy drugiemu nie czynił. [*Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias*] *Leop Tob* 4/16; Czo lie tobye nie podoba/ nie czyń drugiemu. *RejPos* 130v; *RejZwierc* 34v; Czego łam nierad widzisz nie czyńże tego drugiemu. *BudBib Tob* 4/16; *ModrzBaz* 77v [ogółem 8 r.].

co iednemu dziś potym drugiemu przychodzi *BielKron* 112, 129v; *MycPrz* II C4v; co iednemu dzis to drugiemu potem *PaprUp* L4v [ogółem 4 r.].

Ktory kopa doł drugiemu/ wpádnie łam weń [*Qui alteri fodit foveam in eam cadet*] *BibRadz Prov* 26/27; żadnemu brátu łwemu nie dufay. bo káždy brát podchwyta y doł pod drugim kopa. *SkarKazSej* 658b.

Ale łtára przypowyeść/ kto w pyecku lega/ ten drugyego ożogyem máca. *KromRozm I B*; Acźci ták powiedáią kto łam w piecu lega/ Tedy támże ożegiem y drugiego łięga. *CzahTr* C4v.

Iaką miarą mierzyćie/ drudzy wam też odmierzą *BibRadz Mar* 4/24; *BielKron* 185.

Wyymi/ nieboże/ biérmno piérwéy z oká łwégo/ A potym ździebłká łięgay w oczách v drugiego. *KochFr* 103.

Gdzie drugi nie podlezie ten wżędy przeskoczy *RejJóz* L7v.

Wyrażenia: »i drudzy (takowi), i drugie (tym rowne, takowe), i drugich wiele« (7 : 6 : 2): ale tzo z vft a z łertzta pochodzi/ iako łą złé myfli/ tzudzolołstwa/ mężoboyłstwa/ ij drugie takowé. *OpecŻyw* 55v; *MurzNT* 56; od Szwáncárow byli Ekoiampádus/ Zwinglius/ Bucerus/ Oziánder/ y drugich wiele *BielKron* 206v; było miedzy imi dofyć Rulakow/ Vlanow/ Mołkwie/ Gepidow/ Lithwy/ Swedow/ Duńczykow/ Táthárow/ Prulow/ y drugich *BielKron* 337, 204v, 205, 237v, 290, 420 (12); zwyczáili lie ciężkie naczynie podnośić/ iáko iest młot/ kofsá/ drzewo/ topor/ cepy/ piłá/ y drugie tym rowne *BielSpr* 2v.

»iny drugi« = *ktoś inny* (2): tym [...] dopuszczano kapłany doma tylko chować, ktorzy je przedtym chowywali, a nie innym drugiem *Diar* 53; *SkarŻyw* [197].

»drugi jakiś« (1): Pothym pochwili iákoby w godzinie/ drugi iákis [*alius quidam*] twierdził to/ mowiąc *Leop Luc* 22/59.

»jako (i) drugim (a. drudzy)« = *taki sam jak każdy inny* (7): zową mye kozopálsem a chłopem a wíchakosch ya yednak yako y drugy łtworzenym bozym *LibLeg* 11/14; *RejJóz* G4v; Aby Pyotr y káždy przełožony [...] rozumyał o łobyte/ iż też człowyekyem yeft/ á krewkim łtworzenim/ yáko y drudzy *KromRozm III N3*; *BielKom* A3; *BibRadz I* 103c marg; *BielKron* 259v; A gdy cię łkarzą/ gdy ták będziefz zmyty/ iáko y drugi/ będziefz dobry y ty/ Iuż cię wyzwolá/ y będą cię zá tem/ Názywáć brátem. *KlonFlis* H.

Szereg: »drugi abo człowiek« (1): Vwlec (mowi) cokolwiek drugiemu/ ábo człowiekowi z wymą y łzkodą drugiego człowieka łwoy pożytek mnożyć : ieft to bárziesy przeciwko przyrodzeniu/ niżli śmierć *KlonWor ded* **3v.

a. W połączeniu z „jeden” służy do określenia stosunku zachodzącego między jednorodnymi elementami jakiejś zbiorowości (najczęściej „jeden” i „drugi” pełnią w zdaniu nierównorzędne funkcje syntaktyczne) (1269) : *ListRzeż w.* 39; *MetrKor* 40/813; *PatKaz III* 138v; Tak iżeby pirwłszy palecz brzułczem leżał podle łame⁸⁰ łtawu dłoni, łocci, wtóri/ trzeci y czwartý, ieden wedle drugie⁸⁰ naporząd. *FałZioł* V 12v, II 1d, III 3d, IV 24c, V 43v, 99v; włzítkiem iedno łtayne wymierzył, aby łie ieden nad drugiego nie włpinał *BielŻyw* 27, 27; panowie stharołthowie [...] gdzie by się o kthorem złodzieyv yawnym a przewyedzionem dovyedziely yeden v drugiego włtharołthwie *LibLeg* 6/118v; *RejRozpr* C2v; *RejJóz* E6v, I; Wnet łie ich kilka zebralo Zacz tey burdi bilo malo Yeden przed drugim vkradałycz *RejRozm* 401; *RejKup* h8, y6; Iednym dokończeniem łmierći żywot náłz będzie skończon/ ábowiem ieden nád drugiego wiecey nie żywie *HistAl* 15v; *ZapWar* 1550 nr 2666; *KromRozm I* Cv; *MurzNT* 18v; A czemu ono tym/ á nye to onym wykłádałz? Acz nyebyłoby to/ yedno drugim wykłádać/ ále yedno ku drugyemu nácyęgáć/ gdyż łye widzą być przeciwne. *KromRozm II* r, f2, q4, q4v; *KromRozm III* F4, L7v, Pv; *Diar* 27, 29, 41, 60; *DiarDop* 111; Boć łzczęłcie podobne wodzye/ Dziś yeden drugyego zbudzye/ Ale záłię w drugye iutro/ Przyniełieć łuknię y futro *BielKom* F2, G3; *GliczKsiąż* E3v, F7v; *GroicPorz* 13v, z4v [2 r.], 112, mmv; Iedná drugiey pięknieyłza/ áz łie dziwno zdáło *RejWiz* 25, 31v, 56v, 58, 145, 145v (8); *Leop Ex* 26/3, 4, 36/10, 22, *Deut* 25/11 (8); *UstPraw* H; *RejFig* Aa3v, Bb6v, Bb8, Ce2v; [*Łuska*] Iedná łię ku drugiey [*una alteri*] zrołła/ ták iż wiátr nie przeydzie miedzy nie. *BibRadz Iob* 41/7, *Ex* 26/6, *Iob* 41/8, *Eccle* 7/28, *Ier* 25/26, *Ez* 18/8 (10); *OrzRozm* E; Tych Apollinow było trzey/ á czálem Hiflorikowie kłáda iednego zá drugiego. *BielKron* 23; zbudwáli [!] mołt ná Tybrze z łodzi/ łtawiaiać iednę podle drugiey od brzegá do brzegá. *BielKron* 102, 16v, 26, 46, 50, 314v (8); *GrzegRóżn* Nv; Alius alium ridet. Yeden łie z drugiego náłmyewa. *Mqcz* 7a; Nec longis inter se passibus absunt, Nie dáleko łá yeden od drugiego. *Mqcz* 429b, 13a, 35b, 44d, 62a, 67b (63); *OrzQuin* T3v [2 r.]; *SienLek* 28v, 186v; Abowiem záczawłszy o głowie piłáć/ wnet záś o nogách/ o brzuchu/ krzyżách/ miéłzáiać iedno w drugie. *SienLekAndr* a4; *LeovPrzep* F4v; *RejAp* Ddv; Ale w thym łie ieden z drugim káždy zgadza/ iż mu to wíeldze miło/ co łobie vpodobáł *GórnDworz* C4; Niewiem ia czo to w. m. náyduielz/ (powiedział p. Wapow.) mimo vczynki/ á łłowá/ s częgoby ieden/ drugie⁸⁰ człowiek ofędzić mógl *GórnDworz* L8v, D3, F, N5, P7, Rv (16); tu iedno z drugie⁸⁰ idzie/ ták iż bez piérwłszych rzeczy/ połednieyłzé nie mogą być rozumiańe *GrzepGeom* B4, C4v; ieden przez drugie⁸⁰ ieft ięť y zwiázan *HistRzym* 120, 72v, 95, 96, [118]v; *RejPos* 60v [2 r.], 90, 130, 290v, 334; *BielSat* D2v, E; *GrzegŚm* 30; *KuczbKat* 225 [3 r.]; *RejZwierc* 7v, 76; połtał do Stárołtw ich łifty thákie ieden w drugi zámkńawłszy *BielSpr* 38, 9v [2 r.], 17, 24v [2 r.], 29v, 31v (14); *WujJud* 142, 155v; *BudBib Ier* 25/26, *Ez* 33/30, *Sap* 18/18; *Strum* F4v, G, G4v, [H], K, N2; *BudNT* b2, Hh4; Ieden drugiego zábić nie może bes dopułłczenia Bożego. *CzechRozm* *4v, 7 [2 r.], 83v, 232, 235v; *ModrzBaz* 29v, 57v; *SkarJedn* 264; *Oczko* 6v; A on wziawłszy księgi kárty włzytki wnieł iednę do drugiey pokleil: ták iłz łię zádna otworzyć ołobnie niemogłá. *SkarŻyw* 119, 79, 273; *CzechEp* 145, 163 *marg*, 232, 356, 367 (7); *NiemObr* 45, 53, 85, 176; *KochPhaen* 15, 17, 18;

WerGość 247; *KochPieś* 17; *BielSjem* 9; *ArtKanc* K11v; *BielRozm* 8, 21, 27, 32; A zaż v was nie małz odmiány co dzień? A zaż nie małz *Constitutiy* dołyć iednę ná drugą vczynionych? *GórnRozm* I4v, B4v, D3v, Ev, K3v *marg*, Nv; *Calep* 114b, 225b, 239b, 244a, 360a (8); *GostGosp* 10, 14, 72, 92, 124 (8); *OrzJan* 71; *WujNT przedm* 18, s. 577, 580, 1.*Cor* 4/6, s. 595; *JanNKar* Cv; áby wżyftkié miáftá y miáfteczka/ y wśi które podwody dáwác fą powinny/ iednáko to brzemię ná łobie nieśli/ á iedné imo drugié nie vlégály. *SarnStat* 971, 16, 291, 376, 449, 472 (21); *GrabPospR* Kv, K4, L2v [2 r.], M2; *SkarKaz* 549a, 549b [2 r.], 633a, [2 r.], 633b; *SkarKazSej* 662a, 690b [2 r.], 695b; iednemu lekko przychodzi pożywienie/ drugiemu ciężey/ łacwiey iednemu niż drugiemu. *KlonFlis* A4, G2v; Bo ná morzu przygodá iedná drugą goni. *PudłDydo* A2.

Wyrażenia: »jeden bez (a. przez) drugiego« = *sam, oddzielnie; seorsum* *Modrz* (12); *BielŻyw* 60; *GórnDworz* H8; Spráwuie fie troim obyczáiem/ to ieft: Rozumem/ Náuką/ y Cwiczeniem/ gdzie iedno przes drugiego nie może być *BielSpr* b3; *WujJud* 112v; Lecżby tego trzebá pilnie przyśtrzegác/ áby żadnemu z nich iednemu bez drugiego niewolno było nic wżiác do łkárbu *ModrzBaz* 123v, 125; *SkarJedn* 11; *StryjKron* 452; *Phil* D2; *GórnTroas* 3; té rzeczy sforowané fą, á iedná bez drugiéy ftać niemoże. *SarnStat* 691, 748.

»jeden jako drugi; jak(o) jeden tak (i) drugi« = *każdy, wszyscy* (9 : 2): *LibLeg* 11/55; wżelky fluga kołcielny kapłań odkołciola na to wybrany ma moc ieden iako drugi opowiadać ludzám odpuszczenie grzechow *SeklKat* x2; *BielKom* C5; *Mącz* 403c; *SienLek* 156; *GórnDworz* T8; Powiedáią iż tego potrzebá dla woyny/ By ieden iáko drugi pośpołu był łtroyny. *RejZwierc* 250v; *BielSpr* 52; *BudBib Lev* 7/10; Pobierz te łwięte Proroki Prowadźze do Ráiu wżyftki. Iednego iáko drugiego Od łtárego do młodego. *MWilkHist* F3v; *WerGość* 229.

»jeden przed drugim« = *wyprzedzając się, na wypródki* (10): By fie też nie łtroiły iedny przed drugim/ Iedno by łzłá vboga rowno z bogátemi. *RejZwierc* 40v, 39v; *Mącz* 20b; *OrzQuin* R3v; iefli [...] w thowárzyftwie nie będzie miał tych przyłmákw/ tey przyiemności/ iżby fie do niego ieden przed drugim vbiegał. *GórnDworz* K5, N; *RejPos* 316v; Owa iedná przed drugą ná to fie ładziłá/ Iákoby ná wżem oycu pilniey vłżyżłá. *HistLan* D3; *SkarŻyw* 16; *PowodPr* 56.

»jeden w drugiego« = *taki sam* (1): TO fą práwie łi ludzye zwyczáiu dobrego/ Więc nie małz cżym brákowác ieden tu w drugiego *PaprPan* R3.

»jeden z drugim« = *razem, wzajemnie* (13): Szpikánárdy/ Cypryfy/ Lávendy/ Izopki/ Co ono z nich bywáią rozmáite wodki. To wżyftko łwym porządkiem rozłádzone było/ Ták iż fie iedno z drugim fárbámi mieniło. *RejWiz* 23v, 66v; Z Dawná to ták pośpołu/ iedno z drugim chodzi/ Pośpolicie dobry łzczep/ dobry owoc rodzi. *RejZwierc* 74v, 14; Piłżá Kronikarze niepodobná rzecz/ żeby tám miał wzyác iednego z drugim/ łrebrá/ złotá/ pereł/ kámienia drogiego/ trzy łthá wozow *BielKron* 396v, 403v; *RejZwierc* 165, 246; *BudBib Is* 34/15, *Ez* 4/17; *GostGosp* 28; *SarnStat* 16; *CiekPotr* 78.

α. W połączeniach typu: *jeden drugiego* (251), *jeden drugiemu* (197), *jeden od drugiego* (53), *jeden ku drugiemu* (47), *jeden na drugiego* (46), *jeden przeciw(ko) drugiemu* (28), *jeden do drugiego* (27), *jeden za drugiego* (19), *jeden z drugim* (10) itp. = *wzajemnie* (760) : *ListRzeż w.* 38; Pożegnawłzy ieden drugiego/ Szedł kożdy do do mu łwego. *BierEz* C3v; Grufłká z iábłoniá z rozmowy/ Doieżdżály

ná fie ńlowy: Iedná drugiey wraǵalá/ Izby gorńzy owoc miałá. *BierEz* L4v, B3v, Fv, Rv, R3v; Pytá panna obyczaiu poczęcią [!] Elzbiety/ a ona zalię panieńńkieǵo/ a powiedá wielkie radońcij iedna drugie/ chwálátz motz boga *OpecŻyw* 11v, 53, 92v, 94 [2 r.], 193v; *OpecŻywList* C2; *FalZioł* IV 5a, V 95; *BielŻyw* 102, 118, 119; Bowiem ńledziona ieńt przy żońadku, á żońadek pod wátrobá wińfi, wátroba pod ńercem, ńerce teź z pńuczami fie dzierzy, tak iz ti wńzytki członki trzymaiá fie ieden drugiego *GlabGad* Fv, D2v, N5v; *WróbŻońt* L8; *LibLeg* 7/99, 9/54 [2 r.], 11/12v, 55; *RejPs* 152, 204; *RejRozpr* C3, D2v; *ConPiotr* 34; *RejJóz* M3; Zgodlywie zyc wńtadle mańzenńkim/ ieden drugiego nie ońzukać/ nieńlorzeczić ieden drugiemu/ robić ńpolnie á wiernie/ kazdy wedluk ńtanu ńwego. *SeklKat* K2, K2 [3 r.], V4v; *ZapWar* 1548 nr 2669 [3 r.]; *HistAl* K7v; Czemu yeden o drugim nyewyedźyá? álbo nye ńpominań? *KromRozm I* F3v, G, G2, H4 [2 r.], Kv, K4; *MurzHist* G2v, T3; *MurzNT* 21, *Luc* 8/25, *Ioann* 13/14; *MurzOrt* Bv; wzrok á rozum oboye przypadek yeńt/ ácz rozny yeden od drugyego *KromRozm II* r2, c3, d2v, mv; mowá/ ktorá człowyek yeden drugyemu myńfi ńwe oznaymya *KromRozm III* B7, A7, B, B2, B2v, C2 (11); *Diar* 34, 66, 67; *DiarDop* 108 [2 r.], 111; *BielKom* G3v; *GliczKsiąǵ* A2v, G2v; *LubPs* F4v; *GroicPorz* i3v, k4v, s4, mm4; *KrowObr* B [2 r.], 6, 214v [4 r.], 215 [2 r.], Vv3v; Bo iuz táń taka ńiźbá/ iz ieden drugiego/ Práwie gwałtem wypycha káźdy z mieyńcá ńwego. *RejWiz* 160, 25, 25v, 26, 34v, 37 (20); áżeby ty dni byńy god y weńela/ áżeby ieden drugiemu [*in vicem*] w nie pońyńáli częńć ńwych potraw *Leop Esth* 9/22; pońtáwiń ńiedm ńlupow ńpicźáńtych/ ieden przecińwko drugiemu [*unam contra unam*] *Leop 1.Mach* 13/28, *B4v, *Ex* 26/5, 4.*Reg* 3/13, 7/6, 9 (23); *UstPraw* F2v; *RejŻwierz* 16v [2 r.], 108, 115; Tedy cztherzey meźow trędońathych ńtoiać w branie mowili ieden ku drugiemu [*unusquisque*] *BibRadz* 2.*Reg* 7/3, *Gen* 11/7, 12 *arg*, 13/11, *Ex* 14/20, *Lev* 19/11 (38); pozieźdzamy ńye/ náǵánińwńzy Krolá/ á żńáńbińwńzy Rády/ odpowiediáiąc ieden drugiemu/ Ewánielikowie o Papińtách/ Papińtowie o Ewánielikoch *OrzRozm* C3, C3, C4, E2, G3v [2 r.], Sv; pobńadzili okońo roboty/ nie rozumieiać ieden drugiego mowie *BielKron* 7v; Práwá záchowanie pilnieńsze/ z ieden drugiego porády. *BielKron* 334v, 17, 29v, 46, 50 [2 r.], 80 (47); *KochSat* [C2]; Communicant inter se consilia, Yeden fie drugiego ráďzy. *Mącz* 61d; Cohortari invicem. Yeden drugiego álbo weńpońek fie nápominać. *Mącz* 158d; Mutuus terror, Stráńzenie yeden drugiego. *Mącz* 239c; Pulsatio seutorum, Tárczi yedná o drugá ńtońowanie bicie. *Mącz* 287a; Aspiciabant inter se, Weyźrzań yeden ná drugiego. *Mącz* 405b; Neuter utri invidet, Niezayzrzy yeden drugiemu/ áńi ten temu áńi ów yemu. *Mącz* 509d; Uterque alterum verberavit, Yeden drugiego vderziń/ ńpolna bitwá byńá. *Mącz* 509d, 49c [2 r.], 49d [3 r.], 55a, 55b, 66a (40); *Prot* D, D4; *SarnUzn* D8v; *SienLek* 5v, 119, 157v; *RejAp* 113; ábowiem iz zńe/ przecińwne ieńt dobremu/ á dobre zńemu/ poniewoli/ á z muńu/ iedno drugie dla they przecińnońci przyrodzoney wńpierać/ á krzepczyć muńi *GórńDworz* H8, C6, G2, H7v [2 r.], I5v [2 r.], Mv (18); óńo pińrwńze pińániń/ y ototo wtóreń/ o mierźaniu ńaná/ nic ńye iedno od drugiego nie odńtrzeńa *GrzepGeom* L4v, C2v, E2 [2 r.], F4v, L4v, P3v (8); *HistRzym* [39], 84, 84v, 95, [118]v, 120 (8); wońńko Mádiáńńkie byńo ták wńtráńzoneń/ iz ieden drugiego bijáć/ ńami fie poráźili. *RejPos* 16; To wńzytká ńpráwá/ [...] do końciońá vbrawńzy fie á wńńtrzywńzy fie idź/ á ńtánać co ná nawyźńzym mieyńcu/ á pognańdác ieden po drugim. *RejPos* 225v, 42, 42v, 71v, 76, 78v (22); Thák teź y my zobopolnie iedni w drugich mieńżkamy *RejPosWiecz*² 91v, 94 [2 r.]; *BialKat* b2v [3 r.], 118v; Ieden fie náń drugiego przekńáda ná ńtroie *BielSat* C3v [*idem* *BielRozm*

21], C4v, G4; *GrzegŚm* 65; prze ten [pożytek] więcej czynim ieden dla drugiego. *HistLan* C3v, E3, Fv; *KuczKat* 70, 195, 225; matki własne dzieci łwe żarty iedną drugiey wydzierając łobie. *RejZwierc* 258, 3v [2 r.], 6v, 32 [2 r.], 44, 53 (29); *BielSpr* 1, 9v, 27v, 28, 47v (7); *KochMon* 28; *WujJud* 83v [2 r.], 84, 85v, 123v, Nn3v; *WujJudConf* 152v; *RejPosRozpr* c3v; *RejPosWstaw* [21²]v, [110²], [143²], [143⁴]; á co sieką niech sieką/ á drugie niech żrą (*marg*) wł: niewiáftá mięfo przyaściołki łwey (–) iedną drugiey mięfo *BudBib Zach* 11/9, 2.*Par* 20/23, *Esth* 9/19, 22, *Eccle* 7/27, *Is* 3/5 (9); *MycPrz* I B2, C4, II B2 [2 r.], B [3]v, C3; *BudNT* b2, c3v, *Luc* 4/36, 12/1, *Act* 2/12 (15); *StryjWjaz* Bv; *CzechRozm* 19v, 52, 55v, 96v [2 r.], 109 (24); *PaprpPan* Hh4v; *KarnNap* C4; Oto ty dwa Zbory/ to ielt/ święty y świetłki/ tak fię włobie máią/ iż ieden drugiemu wzaiem [*uterque subserviat utrique*] służy *ModrzBaz* 4v; by zaśię ieden ná drugiego zdrowie iákokolwiek nieczyhał: áby ieden drugiego niebił *ModrzBaz* 32v; Sam Páweł powieda/ że Zakon Chriftułow nieináczey może być wypełnion/ iedno/ gdybyłmy ieden drugiego [*invicem alii aliorum*] brzemioną nošili. *ModrzBaz* 58, 2v, 19v, 21v, 27, 32v (26); *SkarJedn* A3, 20 [2 r.], 155 [2 r.], 204, 335; korzeń/ liłt/ łodygá/ kwiát/ žiarnko/ iedno od drugiego różne. *Oczko* 4, 6; ieden dobry człek wyłuchał/ iłz fię ieden przed drugim chlubił *SkarŻyw* 413, A5v., 30, 35, 63, 207 (14); A toli łobie gadawa Ieden drugiego pytawa. O Iezušie Názaráńłkim *MWilkHist* 14; *ZapKościar* 1580/13, 1581/18v; á oni viáwłszy káždy po plácku rzuca ieden drugiemu w ręce przez płomień/ tak długo chwytáiąc áż fie vpieką *StryjKron* 161, 160, 180, 215, 255, 340 (10); *CzechEp* 4, 13, 18, 65, 169 (8); nie niewolił ieden drugiego do wiáry łwey *CzechEpPORz* **1; *KochJez* A2v; *NiemObr* 53, 132; *KochSz* A4; im bliży zły złego/ im więcej ieden z drugim obcuie/ tym łobie więłzými nieprzyaścioły bywáią. *ReszPrz* 62, 54, 66, 67, 93; *ReszHoz* 120; *WerGośc* 231 [2 r.], 232, 268; *WerKaz* 304, 305; *BielSen* 8, 9, 17; *PudłFr* 76; *ArtKanc* V2v [2 r.], V3 [2 r.]; *BielRozm* 4 [2 r.], 21, 23; Philozoph chce to mieć/ iżby bárżiey bogátego káranó/ gdy vbogiemu czyni krźwdę [!]/ niż gdy miedzy łobą ieden drugiemu onę vczyni *GórnRozm* E4, C3 [3 r.], D3v, D4v, K2v, K3v (13); *ActReg* 20, 30, 46 [4 r.], 96; *Calep* 553a, 1106a; Aby Kmiec ieden v drugiego roley áni zaśiewkow nie kupował. *GostGosp* 166, 14, 32, 38, 140 (8); *Phil* B3, G4v, H2, K; *LatHar* 7, 286; *KołakSzczęł* C; Páłterze oni mowili ieden do drugiego [*ad invicem*]: Podźmy áż do Bethlehem *WujNT Luc* 2/15; Lecz iegli ieden drugiego [*invicem*] káłacie y pożyraćie, pátrćielz [!] ábyście fię łami łpołem nie poiedli. *WujNT Gal* 5/15; Nie bądźmy chćiwi prozney chwały/ iedni drugiech draźniąc/ iedni drugim [*invicem*] zayźrząc. *WujNT Gal* 5/26; Spowiádayćielz fię tedy iedni drugim [*alterutrum*] grzechow wálznych: y modłćie fię iedni zá drugimi [*pro invicem*] *WujNT Iac* 5/16, s. 13, *Matth* 24/10, 25/32, s. 132, *Mar* 4/40 (87); *JanNKar* D [2 r.], D4, E2 [2 r.], E4, H4v; *SarnStat* 16 [2 r.], 154, 183, 213, 726 (10); *GrabPospR* K2v, K3; *KmitaSpit* C; *PowodPr* 19, 20, 42, 73 [2 r.], 80; A ty białegłowy Polłkie końcá łwoiey pychy y nádętości nie máią/ iedną drugiey nie vłtápi/ káżda przodek mieć prágnie *SkarKaz* 580b; Więłzaby miedzy námi byłá ná žiemi miłóśc/ ktorzy fię modlić ieden zá drugiego możem *SkarKaz* 636a, 83b, 276b, 381a, 634b, 637b (8); *CzahTr* E2; *GoslCast* 44; *PaxLiz* C2v; W ćiele ludzkim mielłzkáią przeciwné łobie žywioły: ogień/ y wodá/ y žiemiá/ y wiátr: iákoż fię zgodzą? vgadzáním iedne drugim. *SkarKazSej* 676b; Spuśc im duchá zgody y miłósci/ áby ieden drugiemu vłtępowáł/ y ieden drugiego ćiężary znošil *SkarKazSej* 677b, 658b [2 r.], 661a, 662b [3 r.], 666b, 668b (30); *KlonWor ded* ++3, 7, 29, 35, 81.

Przysłowie: Bo y ręká biellífa bywa Gdy iedná drugą vmywa *RejRozpr* I4; *RejZwierz* 121.

GórnDworz Hh8; ieden pod drugim doły kopa. *ModrzBaz* 12v.

β. *W połączeniach typu: jeden po drugim (88), jeden za drugim (45) = kolejno (140)* : *BierEz* O4v; *OpecŻyw* 78, 94; *MetrKor* 40/811; gdy ony węzły blizu siebie łą/ tedy też iedno dziecię po drugim richło będzie/ ale gdy od siebie daleko będą/ tedi theż płod ieden za drugim będzie omiełzkawał *FalZioł* V 35, V 17b, 35; *RejPs* 130v; Przyłtoyny im wárkocz kęsy/ Kiedy idą pięknie w plęsy/ Iedná zá drugą zgodliwie *BielKom* G3v; *Leop 2.Esdr* 12/24, *4.Esdr* 12/14, *Iob* 20/2, *3.Mach* 6/35; *UstPraw* D2v; A w nim Krolowác będą dwánaście Krolow ieden po drugim. *BibRadz 4.Esdr*, 12/14, *Ez* 38/17; kazał zá sobą iść ieden po drugim sżykowawszy ie. *BielKron* 31; wieści szły iedny zá drugiemy o Thureckim ciągnieniu *BielKron* 306, 101v, 225v, 227, 234v, 250 (13); Alternatim Adverbium. Item Alternis, Po rázu/ álbo/ yeden pro [!]/ drugim/ álbo/ pierwey yeden/ potym drugi. *Mącz* 7b; Deinceps, Ná potym/ Yedno pod rugim [!]/ też na oštátek/ nákoniec. *Mącz* 80d; Ordinatim, Porządnie yedno po drugim. *Mącz* 268b, 41b, 59b, 80d, 105a, 127c (17); *OrzQuin* S2v; *RejAp* 94v [2 r.], 109v, 110, 144; my w tey łodzi/ w thym okręcie/ gdzie śmierć sztyruie/ płyniem ieden zá drugim/ po tym niebezpiecznym morzu *GórnDworz* H6, P7v; *GrzepGeom* E3v; przyłzli trzy rycerze ieden zá drugim *HistRzym* 108, 108, 121v; *RejPos* 173, 331, 348v [2 r.]; wylicza Rzymłkie Biskupy: którzy ieden po drugim sobie succedowáli *BiałKat* 123v, 278v; *BielSat* Nv; *KuczKat* 175; Acz máło przed thym y o tey zacney pániey o pániey szárey pyłze nieco sie wspominało/ ále dla sequenfu á dla porządku iáko to iedno zá drugim idzie/ y tu sie o niey przythoczyć musi. *RejZwierz* 68v, 68v, 250; *BielSpr* 6v, 9v, 17, 27v, 47v (11); W tym rzędzie successey/ álbo nástawania iednego po drugim/ żadnego Biskupá Donátiłty nienaydziecie. *WujJud* 136, 116v, 135, 135v; *ModrzBaz* 120; *SkarJedn* 33, 47, 141, 198, 392 [2 r.] (8); *Oczko* 20, 39v; *KochPs* 63; iednego z drugiego dowiaduiąc się/ skarb iulfz sobie wiary S. zbierał. *SkarŻyw* 73; by trwała wfercu wiernych Ewánielia/ y z vft by kościelnych y kápłáńkich podánim iednemu od drugiego przychodząca/ nie wychodziłá. *SkarŻyw* 364, 102, 347, 493; *StryjKron* 657; *CzechEp* 331, 332, 356, 375, [377]; *NiemObr* 59, 79, 168; *KochSz* A3v; *WerGośc* 231; *WerKaz* 304; *BielSjem* 37; *KochPam* 80; *GórnRozm* M3v; Identidem — Vftawnie, iedno [!] po drugim. *Calep* 500a, 56b, 542a, 1031b; *Phil* C2; poštánowił był Páweł S. áby ná káždey tákiey rozmowie/ dwa tylko ábo trzy/ y to ieden po drugim mowili *WujNT* 615, *Mar* 14/19, *Ioann* 8/9, s. 766; vftáwy [...] przez świętęy pámięci Przodki náłzé Króle Polłkie iedné zá drugiemi łą dáné [succesive edita *JanStat* 149] *SarnStat* 939, *6, 129, 130, 600, 684 (10); *SiebRozmyśl* G; Będziefz ráchowál kiedy Więć od Daty/ Iedná zá drugą przypadáią raty *KlonFlis* H2v; *SapEpit* Bv, B3, B4v.

A. *Pozostały, pozostały z dwóch; reszta, wszyscy inni; alter Mącz, Calep; ceterus Mącz; reliquus Modrz, JanStat, Vulg, PolAnt; alius Modrz, JanStat, Vulg; unus Vulg, PolAnt; ipse, residuus PolAnt; quidam Vulg (1067)* : Mąż z żoną w małżeństwie trwáli/ Y bárzo się miłowáli: Koždy z nich o sobie trzymał/ Iz po drugim żyw być nie miał. *BierEz* Q4v, K4v, Pv, P3, Q3v [2 r.]; Powiedziałtz ijm była náświętłfa panna śwé wyłłcie niektory^m łąłiadom/ ktoré drugim dobrym paniám to rozpowodziály *OpecŻyw* 30; Potym Filipa wezwál rzekátz/ Nałladuy mię/ [...] O wezwaniu drugich apołtolow/ niepifano iáko o tych. *OpecŻyw* 40, 38v, 40v, 46, 67, 70 (10); *PatKaz III* 123, 123v; wtory pałac był wktorym chowano włzytko odzyenyne [...] wtrzcycem pałacu było włzytko dobro oney zymye

[!]/ a wdruhich fiedm myelzkały cudne panny *HistJóz* B3; Wezmi Czofnku/ opichu/ korzenia kofańczowego/ nalienia lniane⁸⁰ *Fenum grecum/ zetrzyfz to lniane nalienie y fenum grecum/ thy drugie zioła warz w wodzie FalZioł* V 97v, [*7]v, I 30b, IV 14d, 15d, 25b (16); *BielŻyw* 163; kuri y drudzi ptaci maią w fzyi żyły ciałne *GlabGad* D2, D2v, D3v, E, G3, K7; *MiechGlab* 4, 7, 38, 55, 73; *KlerWes* A2; kthemv daly trzy kroc stho thysyeczy slothych yusz daly poltora kroc stho thysyeczy a wrok mayą dacz drugu poltora. *LibLeg* 9/52v, 7/36, 9/51 v, 10/125; *WróbŻółtGlab* A3v; *RejŁas w.* 66; takovemv starofczie Polowiczę przemyty davacz będziemi, a łobie drugą polowiczę vezmiemi. *ComCrac* 12v; *RejRozpr* H4; [Józef] Prawe kxiązę między tymi Nałzemi dzieczmi drugiemu *RejJóz* A5v, A6v, N4v, O2v, O7; *LibMal* 1547/124v, 132, 135, 1548/142, 147; Nu już nam nicz o jednego Bo zwetujem richło fwego Alie ty wždy drugie do nás Poday rychliey *RejKup* x8, v8v, aa7, bb8, cc5, dd2v (8); *HistAl* H3, M8; *KromRozm I* M2; Tęmu cobycię vderzył wpoliczek/ naftaw i drugiego *MurzNT Luc* 6/29, k. 21, *Matth* 12/13; przedfyewżyęcye Yaná y drugich Ewanyeliłtow było/ wypifác kto był/ á co czynił Yezus *KromRozm II* d2; Małz tego przyklad w ftarym zakonye o dzyefyęcyorgu pokolenyu żydowłkim/ ktore iż fye było wobirányu krolá/ od żydołtwa drugyego oderwáło *KromRozm III* F6; Ale iż yeden ma zwirzchność nád wflytkimi inymi bífkupy [...] nyekázi tho przełozeńtwa drugich bífkupow. *KromRozm III* O7, D3v, F2v, H2, L8v [2 r.], M (9); *GroicPorz* aav, aa2, aa4; ktoremu [Bogu] dnia ftráfliwego Sądnego/ będę tzynił ftego y z drugich moich vtzynkow lidzbę *KrowObr* 41v, B2v, 85v [2 r.], 219; Miecz goły dzyerzy w ręce/ á w drugiey buławę *RejWiz* 166, 30v, 160, Cc3; *Leop Deut* 18/8, 3.Reg 7/18, *Ez* 10/11, 1.Cor 9/5, *Eph* 2/3, *Philip* 4/3; *UstPraw* G2v, F2v, G4, H; *KochZuz* A5; *RejFig* Bb4v, Dd2v, Dd4, Ee2; *RejZwierz* 92, 115 [2 r.], 117v; zebrawfzy zbroie nieprzyacielłkie/ zniefli ie ná mieyfca gdzie tego była pilna potrzebá/ drugą záfię część łupow odniefli do Ieruzálem. *BibRadz 2.Mach* 8/31, 3.Reg 6/27, 2Par 3/11, 12 [3 r.], *Dan* 7/12, 20 (18); *OrzRozm* L2; Rzekł mu iefzcze/ polož ná łonie rękę twoię. Gdy položyl sftála fie trędowáta/ á gdy mu záfię kazał odiać rękę/ sftála fie iáko była rowna ciátu drugiemu. *BielKron* 28v; iákoby iednego álbo dwu wáfzych porázili/ wnetby fie drudzy włękli/ á poddálily fie krolowi záfię. *BielKron* 72; dwie fieftrze miał/ którą z nich Sybillę dał Gwilelmowi Márzálkowi Montyferaty/ [...] á drugą Ráymundowi Trypolitánłkiemu. *BielKron* 179v; Greckie Kłiążęthá [Peloponezu] [...] przegrodzili fie od drugiey Grecyey. *BielKron* 272; Nas tedy trzye więźniow vráždilifmy miedzy łobą/ áby ieden ofzalał/ ktoryby drugim mógł być ku pożytku przez iáką chytróść. *BielKron* 458, 4v, 6 [2 r.], 15v, 16, 20v (86); *KwiatKsiąż* H2; Prominens a caetera acie, Uprzedzáyac nieco drugie woysko. *Mącz* 207b, 104b, 139d, 171c, 187a, 267d (9); *Prot* Dv; warz piołyn/ rutę/ Izop/ dwie części piołynu/ tych drugich po iedney *SienLek* 96v, 77, 111, V; *RejAp* 36, 48, 117v; pfczoły máią krolá inego rodzáiu/ ták iż go iáfnie znác miedzy drugiemu. *GórnDworz* Gg2, M5, O5, O5v, Q4, Y6v (10); kiedy fye tráfi w Klinie ieden kąt fzerłfzy/ tedy drugie dwa mułzą być iuz węłzfé. *GrzepGeom* Q2v, E4, E4v, G2 [2 r.], M3v, N3v (9); *HistRzym* 70v, 88v, 95 [2 r.], 96v, 127 (11); *RejPos* 36, 46v, 47v, 118, 215 (9); *HistLan* A4 [3 r.], A4v [3 r.], B, C4v, D; *KuczbKat* 80; *RejZwierz* 49v [2 r.], 53, 103, 108v, 126v (9); *BielSpr* 9, 30, 38, 53, 72; *WujJudConf* 247v; *BudBib Ex* 24/6, *Ios* 17/2, 6, 21/19, 26 (13); *BudNT Mar* 16/13, *Rom* 11/7; A poniewáfz ten ich ieden domyłł oštác fie nie może: cofz mniemáfz áby fie iuz oštác miały drugie *CzechRozm* 152, 13, 42v [2 r.], 137, 213, 247;

PaprpPan O3, Sv, Ee4; A com ná przykład powiedział o iednem ártykule/ toż y o drugich niech będzie rozumiano. *ModrzBaz* 99, 15v, 18v, 21, 21v, 26 (41); *ModrzBazBud* ¶6, *SkarJedn* 160 [2 r.], 268, 358, D5v; *KochPs* 133; bicżowania czyniák z innymi półpołu: ále gdy drugie odefzły/ fámá dłużey ná nich trwála. *SkarŻyw* 160, 160 [3 r.], [197], 225, 511, 570 (9); (*did*) Mágdalená do drugich Máriy. (-) *MWilcHist* G, B3v, B4, B4v, C4, C4v (17); *StryjKron* 6 [2 r.], 722, 747; *CzechEp* 111, 147; *NiemObr* 56 [2 r.], 138; *KochFr* 133; *KochMuza* 26; *KochPhaen* 18, 22, 23; *ReszPrz* 52; *WerGośc* 219; *BielSen* 15; *PudlFr* 41; *ZapKościér* 1586/64v, 1591/46; *ArtKanc* V2v; Będzie ná Seymie Acciy o kilká tyśięcy/ Kilká ich Krol oładzi: A drudzy płácęcý Poiáda precz do domu *BielRozm* 7; *GórnRozm* F2; *KochWr* 40; *ActReg* 129, 133, 158, 182; Alter – Drugij, Ieden ítich dwu. *Calep* 56b; *GostGosp* 44, 72, 155; *GostGospGroch kt*; *Phil* D; *GórnTroas* 13, 42; *OrzJan* 113; *LatHar* 713; Stárfszy miał imię Ierzy/ od oycá swoiego/ Siemion y Alexánder drudzy brácia iego. *KolakCath* B; *WujNT przedm* 21, *Matth* 5/39, s. 23, *Matth* 12/13, s. 88 (22); *SarnStat* 48, 198, 209, 263, 281 (27); *SiebRozmyśl* H4v; Straż ieden żoraw trzyma kámyk vchwyćiwfzy/ A drudzy śpiá/ pod íkrzydła głowę podłóżywfzy. *KmitaSpit* B, Bv; *PowodPr* 13; *SkarKaz* 242a, 484a, 607b; *VotSzl* D3v; *CiekPotr* 89; *CzahTr* D4; *KlonWor* 43, 63.

W połączeniu z „jeden” (545): *March*¹ A3; Nákułł świnich ięzykow. Ná obiad wfzyłtki przypráwił/ Iedny vpiekł/ drugie zwárzył *BierEz* C4v, A3v, E, I4v, M, P4v; *OpecŻyw* 124, 139 [2 r.]; *ForCnR* B2v; *PatKaz III* 123; Ktory iedno oko mnyeyłfe ma nyżli drugy. *Murm* 51; *KlerPow* 4; Biała gorczycza íeft we wfzem fwiadoma iedna íeft ogrodna á druga polna *FalZioł* I 50c; Blizńczowie: razem z żywotha wychodzą/ tak íže iedno nogami á drugie głową/ albo oboie nogami *FalZioł* V 17c, I 66c, 67b, 107d, II Id, IV 5a (18); *BielŻyw* 88, 105, 117; nie ktozei [!] ludzie bywaią oboiętni to íeft tak iedną ręką robią iako y drugą. *GlabGad* D4, B4v, D4, D7, Ov, P; *KłosAlg* A2, D4, F2 [2 r.], H; Iedni z miłości a drudzy się bali, A iednak wszytcy z nim o przyjaźń stali *RejŁas w.* 25; *RejPs* 152v; *LibLeg* 11/45, 183v; *RejRozpr* I3v; wzyali dwv konyu Stych yednego przed Lyączbarkyem paftherzewy a drugiego woczyowcze, za bylinczem chlopu przedali. *LibMal* 1547/134, 1545/94v, 95, 96, 99v, 103v (16); *RejKup* q5v, aa7; *HistAl* A6v, E2v, Iv; Ktoremuż písmu wíęcey będzieyż wyerzył? Czyli obyemá lofem/ dżiś yednemu/ yutro drugyemu? *KromRozm I* M3v; *MurzNT* 8v, *Matth* 6/24 [3 r.], *Ioann* 20/12; *KromRozm II* m3v; *Diar* 29; *GliczKsiąż* A3v, H8v; *GroicPorz* aa3, aa4; *KrowObr* 15v, 85, 123v, 205v; Tu rozumiey gdzye ty dwie rozne duże fięda/ Wierz mi rozne rozmyłły też w obudwu będą. Iedná czeka z rádofciá záwołánia fwego/ A druga w wielkim ímutku dekretu frogiego. *RejWiz* 121, 26, 36, 37, 39v, 43 (11); Przetńicie to dziećię żywe ná dwoie/ dayćieź iedney iednę połowicę/ á drugiey drugą *Leop* 3.Reg 3/26, *A3v, *Ex* 25/19 [2 r.], 25/32, *Lev* 14/6, 22 (16); *UstPraw* A4v, E4, G4v; *RejFig* Aa3v [2 r.], Bb6, Bb6v, Cc5, Cc6 (8); Tedy dwa íprawy iego ftoiac wyliczáli. Ieden złe/ drugi dobre/ á ini flucháli *RejZwierz* 12, 41, 74v, 85, 90v, 92 (9); Ten iedny dni zacnieyfe vczynił y poświęcił/ á drugie półpolite dni vczynił. *BibRadz Eccli* 33/9, *Gen* 15/10, *Ex* 28/10, *Lev* 12/8, 15/14, *Ruth* 1/4 (23); *OrzRozm* A3, D3v, V2; ofiárował parę Gołębiat álbo Sinogárlíc/ s ktorých iedná zá grzech á druga zá obiátę *BielKron* 37; Renus wychodzi z gory ktorą zowá Adulá dwiemá pothokomá/ ieden zowá pierwfzy/ drugi wtory *BielKron* 281v; Vlryk Míłtrż Prufki półłal cí dwa mieczá/ tobie ieden á brátu drugi *BielKron* 384, 21v, 33, 37, 38v, 56 (64); *KwiatKsiąż* K4; *KochZg*

A2v; Uterque utrique est exercitus in conspectu, Yedno woysko drugiemu w oczu łtoyi/ álbo oboye woysko pátrzą ná łie. *Mącz* 509d, 7b, 7d, 146c, 173a, 372a (8); *Prot* C2v; *SarnUzn* E5; *SienLek* 22v, 64, 160, 168v, 170 (7); vyrzał Anyoła mocnego łtoiącego iedną nogą ná morzu á drugą ná ziemi. *RejAp* 84v, BB, 36 [2 r.], 50v, 59v, 85 (10); A dla tego s przyrodzenia parámi tho chodzi/ áni może iedno być/ bez drugiego. *GórnDworz* X8; ma Dworzánin [...] pokázác pánu/ co iełt złe/ á co dobre/ y thák mu gruntownie iedno łchwalić/ á drugie zgánić/ żeby łie zaráz dobrego iął/ á złe opuścił. *GórnDworz* Hh3v, D4, H8, H8v, I, Mv (17); *GrzepGeom* C3v, C4v, D, F2, Gv (25); *HistRzym* 17v, 85v, 87v, [118]v, 127v, 129; *RejPos* B, 47, 66v, 74v, 102v (17); *RejPosWiecz*² 92; *RejPosWiecz*³ 97; *BiałKat* 368v; Rozdwoioney łą myłli/ [...] Iedni Mołkwi przychylni/ drudzy náłzym Łáchom. *BielSat* G3v; *GrzegŚm* 38; *HistLan* E2v [2 r.]; *KuczbKat* 345; *RejZwierc* 27, 28, 201v; Ludzkie przyrodzenie zložone od Bogá z ciála á z Ducha/ takze ie teź y my na dwoie obrácamy/ iedno na Smyłł/ drugie ná Pracą *BielSpr* b3v, 8, 31, 51v, 52, 53v (10); nie łą iedne Sákrámentá áni obietnice łtárego y nowego zakonu. Bo iedne dáią zbáwienie/ á drugie Zbáwićielá obiecuią. *WujJud* 162v, 7, 28v; *BudBib Gen* 32/8, *Ex* 29/39, 41, *2.Par* 1/14, *Esth* 15/6 (8); *HistHel* C; *Strum* Gv; *BiałKaz* H4v; *BudNT przedm* b2v [2 r.], b3, d2v, *Matth* 27/38, *Mar* 10/37; *CzechRozm* 6, 7v, 42v [2 r.], 78, 83 (14); *Paprpán* Y3; niegodzi się o iednych członkách łtáránie mieć/ á drugie opułzczyć/ iednych od krzywdy bronić/ á drugich nie/ więłszą wolność iednem obywatelom łwym/ niżli drugim dáwác/ więcej niektórym w rádźie deferowác *ModrzBaz* 18v, 18v, 21, 24v, 37, 42 (18); *SkarJedn* 44, 198, 225, 226, 358, D9v; O Boże ná wielkim niebie/ Drogo to/ widzę/ v łiebie/ Dác młodość/ y baczenie zaráz: iedno płácić Drugim trzebá *KochOdpr* B; *Oczko* 26; *SkarŻyw* 30, 89, 118, 193, 258 (21); *MWilkHist* H2v; obiema rękoma nád námi chciey pánowác/ w iedney Miecz/ w drugiej łáłkę záváždy nołząc *StryjKron* 667, 46, 66, 95, 345, 355 (10); *CzechEp* 147, 187, 190, 196, 225 (13); *NiemObr* 116, 138, 178; *KochPhaen* 2; *KochSz* A4; *KochWz* 137; *KochMRot* Cv, C2; *WerKaz* 285, 303; *BielSen* 10; tedy teń kto to vczynił [...] Wolności záżył/ á teń záżył niewoley komu łię to sftáło. (marg) Ieden záżył Wolności drugi niewoley. (–) *GórnRozm* A4, C2v; *KochProp* 13; *Paprup* Cv, I4v, L3v; *ActReg* 3v, 25, 32; Proportio — Dwuch rzeći łtołowanię iednei do drugiej. *Calep* 862b, 1140b; *GostGosp* 56, 64; *Phil* Q4 [2 r.]; *GórnTroas* 46; *KochCzJan* A2v, A5; *LatHar* +4v, 250, 700, 725 [2 r.]; byli vkrzyżowani z nim dwa zboycy: ieden po práwicy/ á drugi po lewicy [*unus a dextris et unus a sinistris*]. *WujNT Matth* 27/38, *przedm* 17, 38, *Matth* 6/24, 20/21, 24/41 (24); *WysKaz* 4 [2 r.], 43; ná ieden vrząd z tych dwu iednę perłonę Duchowną/ á drugą łwietcką przełóżyć mamy *SarnStat* 944, 74, 86, 117, 120, 171 (20); *SkarKaz* 314b [2 r.], 315a, 387a; ten ieden łift kazał Pángráczowi łynowi łwemu oddác: á ow Drugi Dobrochowłkiemu *CiekPotr* 69, 56, 59; Lecz miód ten łprołną wónia [!] w łobie vtáiwłzy/ Dwoiłty iełt: á ieden nád drugi łzkodliwłzy *GosłCast* 31; *SkarKazSej* 664b, 679a, 680b [3 r.], 698b; *KlonWor ded* ++2v [3 r.].

Przysłowie: Bowiem gdy ręká rękę/ łpołecznie vmywa/ Wnet iedná iáko druga/ záváždy białá bywa. *RejZwierz* 115.

Wyrażenie: »drugie rzeczy« = *reszta*; *cetera Mącz*; *reliqua Modrz*; *residua PolAnt* (15); *FalZiol* V 98, 114v; Ołtátek/ álbo drugye rzeczy połtánowyę/ kyedy przyyde [*cetera autem cum venero disponam Vulg* 1.*Cor* 11/34]. *KromRozm II* v3v; *GliczKsiąż* D; *BibRadz Apoc* 32; *BielKron* 228v, 245v; praesenti

sermoni reserventur cetera, Záchowaymy drugie rzeczy aż do nášzego oblicznego ziechánia. *Mącz* 389c, 162a, 247d; *BudBib* 4.Reg 12/19; *ModrzBaz* 69, 81,101v; *ActReg* 111.

Szereg: »drugi pozostały« (1): kápłańkiego łtanu powinność ieft/ ná mieyfcách chwale Bożey oddáných/ z drugim pozostáltym ludem P. Bogá vftáwicznie błagác *PowodPr* 59.

B. *Przeciwegły, przeciwny, znajdujący się po przeciwnej stronie; alter Mącz; aius JanStat, Vulg; contrarius Modrz; reliquus JanStat (549) : BierRaj 23; OpecŻyw 85v, 139; A to fie okazuie z iego wicia/ to na tę tho na drugą łtronę. FalZioł I 153c; od wiełny aż do Iefieni zawfze na ieden bok legaią, a zafię aż do wiołny na drugi. FalZioł IV 2d, I 38c, 53d, 87d, 107d, II 3a (13); GlabGad E3; gdi zimie Dunay zamarzł. przeprowili fie na drugą łtronę, y połóżili oboż *MiechGlab* 16, 55, 61; *LibLeg* 6/157v, 11/18v, 20; *RejPs* 27v; *RejRozm* 398; *HistAl* F4v, G6v, H8; *MurzHist* 14; *MurzNT Matth* 14/22, *Luc* 8/26; *Diar* 23; lift 50 [...] Ná drugiey łtronie tegołz Lištu [...] ma być *KrowObr Vv4; RejWiz* 2, 26, 30, 51, 74 (11); *Leop Ex* 26/13, 36/32, 3.Reg 7/23, *Sap* 4/20, *Mar* 5/21; z iedney łtrony byłá mgłá/ á z drugiey k Izráelitom bárzo iáłno. *BibRadz* I 38d *marg*; Spráwił też y Kociel wielki ná dziefiáci łokieth/ od iednego brzegu iego aż do drugiego ze wźład okrágły *BibRadz 2.Par* 4/2, *Ex* 28/25, 26, 39/18, *Deut* 13/7, 1.Reg 6/17 (17); *OrzRozm* B2v, E4v; vyrzał przez łen drábinę łtoiac iednym końcem ná zyemi/ á drugi łięgał aż do niebá *BielKron* 14v; nápráwili mołt ná drugą łtronę Dunáiá y przeprowili fie. *BielKron* 227, 9, 30v, 35v, 43v, 64v (64); Antichthones, ludzie kórtzi miełzkáya ná drugiey częłłci łwiáta. *Mącz* 11b; Transfigo, Przebiyam ná drugą łtronę. *Mącz* 127a, 11c, 29d, 75b, 84d, 163b (17); *SarnUzn* Gv; *SienLek* 168v, 171v, 196; *GórnDworz* T6v, li6, Mm8; *GrzepGeom* Bv [2 r.], C2v, C3, C3v, C4v (23); *RejPos* B [2 r.], 196, 196v, 244v; *BielSat* Nv; *RejZwierc* 13, 94v, 128v, 163v, 175, 185v; *BielSpr* 4v [2 r.], 7, 21, 21v, 61v (9); *KochMon* 27; *BudBib Ex* 25/12, 37/18, 1.Reg 26/13, 1.*Mach* 9/48; *Strum* B2v, L3v [3 r.]; *BudNT Matth* 8/26; Morze z téy łtrony/ morze y z drugiey Strzedz będzie iego gránice dłuگیéy *KochPs* 105; Miłtrzu miły/ iefli wola twoiá/ prófze cię biy mię wdruęą łtronę/ boć iułz máło co ná lewe vcho dołłyłze. *SkarŻyw* 570, 67, 98 [3 r.], 121, 385, 502 (10); *ZapKóscier* 1580/11v, 1582/32, 1583/41v, 1584/49v, 51 (11); *StryjKron* 175, 421 [2 r.], 502; *CzechEp* 29, 39, 215; *KochJez* B3v; *KochFr* 25; *KochPhaen* 2, 8, 11, 13, 16 (7); *KochSz* C; *BielSjem* 37; *PudłFr* 28; *KochProp* 9, 11, 12; *ActReg* 185; Altroversum – Przecziwko, Z drugiey łtrony. *Calep* 57a, 784b; *Phil* C; *GórnTroas* 46, 72; *OrzJan* 128; A przybiwłzy fię vezniowie ie⁸⁰ do drugie⁸⁰ brzegu/ zápamięłáli wźiac chlebá. *WujNT Matth* 16/5, *przedm* 25, 8/18, 28, 14/22, 24/31 (13); *JanNKar* C2; *SarnStat* 466, 1090, 1110; *KmitaSpit* B [2 r.]; *SkarKaz* 311b [3 r.]; *CzahTr* Cv, H2, L3; *GosłCast* 69; *KlonFlis* C3, C3v, F2, F2v.*

W charakterystycznych połączeniach: drugi (-a) bok (7), brzeg (14), koniec (29), strona (233).

*Wyrażenie: »druga strona« = przeciwnik (przeważnie w sądzie), kontrahent; odmienne stanowisko; altera pars Mącz [szyk 64 : 7] (71): Czo fie też doticze drugé łtrony/ Krolá Sigmuntowé zatzné żony *KlerPow* 9; *BielŻyw* 61; *RejJóz* G4v; tak łye nápiłáło yákoby łye dwa myedzy łobá rozmawýáli/ Dworzánin yednę/ á Mnich drugą łtronę dźyerząc. *KromRozm I* A2; *MurzNT* 38v; *Diar* 93; *GliczKsiąz* Cv; Ná koniec Nakłádow od niego druga łtroná po zwycięłtwie/ y po otrzymániu głowney rzeczy/ żáda *GroicPorz* Cv; [Aleksander] drugie vcho ku łłuchániu drugiey łtrony chował. *GroicPorz* aa4, c3v, e3v, s4, zv, aa4v, bb4v; *RejWiz* 123v; Byłó [...] wielkie rołthárgnienie w Węgiérkiey ziemi/*

ábowień połowicá ich przy iedney ftronie/ á połowicá przy drugiey bylá. *BielKron* 304, 126, 303; In alteram partem considerationem intendamus, Wezmiemy drugiey ftrony rzecz przed fię/ obaczmy á rozbierzmy drugá ftronę. *Mącz* 445a, 288b [2 r.], 445a; Tá miłość gdy co dzień/ tho bárzicy siłę brác/ (zá tym iż z drugiey ftrony równá fie miárką oddawáło) poczęlá *GórnDworz* M7v, G7v; *RejZwierc* 55, 247; *WujJudConf* 249v; y niedáwác ofkarzájącemu wiáry pirwey/ niźli się wżytkiego dowiełz/ coby też ná to druga ftroná odpowiedzieć moglá. *ModrzBaz* 21, 19, 30, 87v [2 r.]; mużę telz y drugiey ftrony fłuchác/ á przy kim prawdę być vznam/ zá tym poydę. *SkarŻyw* 299; *ZapKościar* 1582/29v [2 r.]; *CzechEp* 110; *NiemObr* 21, 130; *KochSz* A4v; *ActReg* 97, 139, 149, 150 [2 r.]; A gdzieby fie tráfiło/ iżby ftroná przeciwna drugiey ftronie śwéy [...] świádká od świádectwá y od przysięgi odfráżyłá *SarnStat* 1159, 148, 463, 472 [2 r.], 581, 823 (25); *KmitaSpit* C6.

»z drugiey strony« = *jako przeciwnik, jako strona w sądzie; ab a. ex altera parte* *JanStat* [szyk 39 : 4] (43): Iakoz fha przednáłz vištampyły Sliachethny Mikolay Thwrłky ftrony yedney A Sliachethny Mikolay Smolikowłky ftrony drugiey *MetrKor* 26/62, 26/62, 34/133 [2 r.]; *ZapWar* 1548 nr 2668, nr 2669, 1550 nr 2655, 1551 nr 2684; *MurzHist* Mv; Stał się kup między Vtćiwym Ianem Kurkiem z iedney strony, a Grzegorzem Iezewłkim z drugiey *ZapKościar* 1579/2v, 1580/4, 8, 8v, 1582/8v, 1583/39v (14); nieznałki záczyły fię między miełczány Rigenłkimi z iedney ftrony/ á między Miłtrzem y Bráciá Domu Niemieckiego z drugiey ftrony *StryjKron* 308; *SarnStat* 183, 461, 684, 885, 1068 (19).

W wyrażeniach przyimkowych uwydatniających przeciwieństwa: »z drugiey strony; z drugá stronę« [w tym: z jedney strony ... z drugiey strony (26), z tej strony ... z drugiey strony (3)] = *e contraria parte* *Modrz*; *ab a. ex altera parte, ex adverso* *JanStat* (123; 2); *OpecŻyw* 77v, 85; *LibLeg* 8/132v; iako pan Bog W. M: bogactwe^m y zwirzchnoćią nad ine ludzie wywyłzłzyć raczył/ że tak że z drugiey ftrony wielkie brzemię trudnoći y frałunkow W. M. włóżyć raczył. *HistAlHUNG* A3; *MurzHist* C3v, M3; *MurzNT* 76; *KromRozm II* e3v; chcieliby się tymi ukazać WKM, że jeśli z jedney strony w czym umniejszyli pożytku stołu WKM, że z drugiey strony umieją to uczynić, że się to WKM sowicie [...] nagrodzi podatkiem naszym. *Diar* 76; *DiarDop* 111; *Leop 1.Mach* 8/27, *Hebr* 10/33; *KochZuz* A3; s tey ftrony fmetek á żáłość/ ále z drugiey ftrony zołtawá czáłtká nádzieie dobrej. *LeszczRzecz* A5; *RejZwierc* 83; niewiáłty Rzymłkie [...] z iedney ftrony prośły oycow bráciey z drugá ftronę mężow/ áby fwey krwi między łobá [...] nie rozłewáli. *BielKron* 100, 9, 105, 210, 415; *GrzegRóżn* I, M3v; *Prot* C3v; *RejAp* 2; *GórnDworz* Aa5, Gg5v; Y wżędy á wżędy iáko miły ociec rozmawia fie z námi iáko z włáłnemi fynacźki fwoiemi. A tho też záfię z drugiey ftrony obácź/ iáko frogie fentencie przeciwko tym wyłzły/ kthorzyby iemu wierzyć á fłow iego fłuchác nie chcieli. *RejPos* 4, 171v; *RejPosWiecz*³ 97v; *RejZwierc* 109; *WujJud* A3v, 17, 45v, 104v, 132v, 133v; *WujJudConf* 258; Częgo iż fie łam przez fie domyłlic nie moželz/ tedy fie temu bárzo dziwiuie/ [...] Acź fie też záś z drugiey ftrony dziwować przełtawam/ á to prze to/ iż też tego częłto doznawam *CzechRozm* 200v; z iedney ftrony ábo przycźny/ to być nie może: á z drugiey ftrony y przycźny/ ták ielt iáko mowilz. *CzechRozm* 261v, 56v, 210v, 261v [2 r.]; *ModrzBaz* 27v; *SkarJedn* 17, 19, 23, 44, 329; Chćiał ie koniecznie zgubić: by był z drugiey ftrony Moizelz/ wybrány páńłki/ nie prośł zá niemi *KochPs* 161; *SkarŻyw* 52, 173, 178, 258, 335 (8); To iuz ták z iedney ftrony pokazawłzy/ że fię wierne^{mu} nie godźi

żadnego prześladować etc. oto też rzecz ielzczę y z drugiey ftrony pokázuię. *CzechEp* 29, 10, 75, 109, 115, 127 (16); *NiemObr* 24, 106; Nádzyeia dobra káždego cieľzyłá/ A z drugyey ftrony boiazń ie trapiłá. *KochSz* A3v; *WerGość* 226; *WerKaz* 294; Włpomnieć: z iedney záłofno/ zdrugey ftrony miło. *WisznTr* 3, 4; *KochPam* 86; *GórnRozm* C2v, I2; *KochWr* 21; *ActReg* 12, 28 [2 r.], 148; *Phil* B2, H2, S, S2; *OrzJan* 48, 93; *LatHar* +4v, 131, 294, 477, 580; A co fię tknie Nowych teftámentow/ baczyli to dobrze/ iż fię ich ták wiele námnożyło/ że kážda fektá ma fwoy włafny przekład Nowego teftámentu [...] Z drugiey ftrony vważáli y to/ że Kátholicy nie mieli iedno íam Nowy teftáment *Krákowlki WujNT przedm* 2, *przedm* 5, s. 27, 217, 263, 382 (17); *JanNKar* E; *SarnStat* 140, 1121; *KmitaSpit* B3, C3; *SkarKaz* 347a, 417b; *SkarKazSej* 686b.

»na drugą stronę« = *ex alia parte* *JanStat* (14): *RejJóz* E4v; W. miłofciam chciál pokázác/ iáko przemierzłá rzecz ielť/ wydwarzánie/ á ná drugą ftronę/ iáko ízczyrość/ á niedbále iákieś czynienie rzeczy/ ma gráciá. *GórnDworz* G, E7, E7v, E8v, H7, Ee3; Klitijus, Ukalegon, Antenor szedziwy, Iuż prze lata swe zesze z wojny wypuszczeni, Ale na drugą stronę mowce doświadczeni *KochMon* 24; *CzechRozm* 221; ktora oboia rzecz przewleczeniem czasu wiele moze iako naiedną stronę uiác, tak na drugą zasię przyczynic *ActReg* 135, 134; *SarnStat* 1076; *PowodPr* 45; *KlonWor* 50.

»po drugiej stronie« (4): iedność íftności kthorą my znamy/ nie dopuści nam nigdy wiele Bogow mieć. A iże zálie po drugiey fthronie trzy perfony wyznawamy/ niemoże też nam nikt zárzucić flufznie/ ábyfmy mieli Bogá Zydowskiego álbo Tureckiego. *SarnUzn* Hv, B2, B8; Ielfi fię kredytorow zebráło nie máło: Rábáli dlužnikowe miedzy íobą ciáło. Prawdá iżeś fię wezdrgnął flýfzac tákíe Práwo: [...] Lecź/ po drugiey ftronie Mowiac: [...] Azaż owo nie cięfzka/ Gdyć vboftwo bierze Lotr y ofzułt *KlonWor* 74.

Szereg: »drugi a przeciwny« (1): ktokolwiek tey niedbáłości ábo nizaczmienia/ nie po przęckę wżywa/ hnet ná drugą á przeciwną ftronę/ przeláduie. *GórnDworz* E8.

C. *Jeszcze jeden, dodatkowy, dalszy; alius* *Modrz*, *JanStat*, *Vulg*, *PolAnt*; *alter* *Modrz*, *Vulg*; *secundus* *Vulg*, *PolAnt* (470) : *ZapWar* 1509 nr 2068, 1517 nr 2198, 1525 nr 2165, 1549 nr 2663, 1550 nr 2664 (6); *ZapMaz III T* 1/197; Boiárzyn [...] Máiac koniá wybornego: Kupił k niemu y drugiego *BierEz* O4v, M2v; *PatKaz III* 108, 113, 140v, 153; *HistJóz* C2, C4, D; *MetrKor* 57/120, 59/75, 281v; *FalZioł* *5c, † 8d, I 13c, 15a, 75c, 133b (14); *BielŻyw* 14, 147; *MiechGlab* 56, 72; z kąd íie wielki pożytek licźby vkazuie iż rozum oftrzi człowieczy Ielzczę też y drugi wielki pożytek czini/ bowiem rząd pólpolity dobrze póftanawia *KłosAlg* A4v; *WróbŻołt* Bv; *LibLeg* 10/58v [2 r.], 11/98v; A kiedy poydziem koleię Rychleici nam drugą náleię *RejRozpr* G2, C4; na pokoy gdzie zuchowfka íczorką íwá a zdruza dzyewka lyezala *LibMal* 1546/114; I vkradl í fkrzynye sthymze brathem íwym wkłodawye dwye grzywnye pyenyedzi a wkaliíchu drugye dwye I wthorunyu dwye grzywnye thefz skrzynye vilupawíchi vkradli. *LibMal* 1547/127v, 1544/79 [2 r.], 90, 1545/95v, 96, 97v (19); *RejJóz* G4, N5v, O6v; *SeklKat* I4; *RejKup* c8, k8v, 15, t6, bb7; *HistAl* E7v; Daleś iedną przyśięgá Chirograph na íię Légatowi/ iufz go drugą w Citadelli niepieczętui *MurzHist* N3, C4v; *MurzNT* 66; *KromRozm III* C5v; *Diar* 77 [2 r.]; *GliczKsiąż* A2, Iv; Aleć wam ielztze máło ná tym było/ iżeście iedno pífmo sfálzowáli/ drugieście takiefz ku temu. *KrowObr* 142; I nie ielteś iedyny Iednatz náfz y przytzyńcá/ oto Swięci vmárli íá ínfzymi y drugimi náfzymi Iednatzámí y przytzyńcámí do Bogá *KrowObr* 209v, 47v, 82v,

100v, 137, 143 (8); *RejWiz* 77; á przy liftwie koronę złotą rzezaną ná cztyrzy pálce wyfoką/ y ná niey drugą koronkę też złotą. *Leop Ex* 25/25, *Ex* 26/3, 13, 36/10, *Lev* 8/22, 26 (10); *UstPraw* C2v, D3v, H3v; *RejFig* Bb2v, Bb7, Cc6v, Cc8v, Dd6; A do ognia nie trzebá przydawác drugiego/ Bowiem íam kázdy pali *RejZwierz* 6, 2v, 24 *marg*, 70, 119v; *WyprKr* 16, 93v, 94, 111; Rzeká thá ná czterzy odnogi rozdzieloná bylá. Euphrátes y Tigris z połu íię íchodzą/ ktore máluczko nád tym mieýfem gdzie íię íciekáia/ z oíobná íwe rzeczyfka y początek maia/ ktore íą íáko dwie odnodze/ á potym íię záíe ná drugie dwie dzielá *BibRadz* I 2a *marg*; on kthory był wíziął piéc talentow/ robił imi/ y zyíkał drugie piéc talentow. *BibRadz Matth* 25/16, I *2, 12c *marg*, *Gen* 43/22, *Ex* 18/12, 39/19 (14); piy zdrow íam o Alexánder/ bédzíefzli thy żyw zbierzefz íáwie tákie drugie woýfko íobie/ íeflíze ty vmrzefz/ my tákiego Krola drugiego mieć nigdy nie bédzíemy. *OrzRozm* N4, A4, H, P3v; Krolowa [...] pytaía go íefli krol Filip nie ma drugiey żony/ álbo nie poymieli nád nię íney *BielKron* 122v; íz on obrázow wiele pánný Máryey [...] wykonterfował/ ktorych mieniá być w Rzymie dwa/ w Lorecie drugi/ theż y v nas w Częfíochowey *BielKron* 143v; y kościołow wiele pozakládał: w Lublinie S. Brygidy/ z namowy pierwfzey żony Edwigi/ kíaíztor S. Duchá w Sáczu: też panny Máryey ná piaíku przed Krakowem/ drugi ná Kleparzu S. Krzyża w Litwie w Miednikach/ w Wilnie/ w Kijowie/ w Cheímie/ y wiele ínych nadał y pozakládał. *BielKron* 387v, 10, 21, 33, 34, 48 (65); *GrzegRóżn* C2v [2 r.], C3; Coedem coede expiare, íednego mężobóýftwá drugim íie pomícić. *Mącz* 301d, 43c, 300c; kiedy ía rzekę íeden íefth Krol w Polfzcze/ íedno Síońce ná niebie/ íaíz tu íuż może być drugi krol/ álbo drugie ííońce. *SarnUzn* D4v; á daway tego prochu íiemocnemu pić przez dziewíeć dni/ [...] á íefli íiepomoże/ dayze y przez drugie dziewíeć. *SienLek* 59; Weźmi íofchodniku garść/ mácíerzey dufzki drugą/ Bábkí tákże *SienLek* 125v, 148, 172, 189v; *LeovPrzep* B3v, Gv; *RejAp* 125 [2 r.], 126v, 135, 173, 173v; daíbych práwi íto/ y drugie złotich/ bá y dáleyby mię wyciągnął. *GórnDworz* T4v, B3, Pv, P3v, P7v, S (8); tákowéy mowíe Figury kázdy kąt ma w íobie íeden profty kąt/ y drugieío piątá część. *GrzepGeom* E4v, C4v, Dv, E4v, F, G4v (11); nádemná íefí miecz oftry/ [...] przedemná miecz oftry [...] zámná íefí drugi miecz gotowy ku memu zábićiu *HistRzym* 94v, 46, 71; *RejPos* [249], 265, 272, 305v, Ooo4 (10); *RejPosWiecz*² 92; *BialKat* b2v; *BielSat* H, N2v, N3; *KuczbKat* 50; íefzczeby íic by tylko íam był tym íáfíádem/ Ale nam drugim groží bárziey íiżli grádem. *RejZwierc* 246v, 11v, 34, 52v, 55v, 58v (14); Kthoby chćiał z Obozu íie broníć/ trzebá drugie woýfko mieć bliíko íiebie álbo dwie/ ktoreby rárowáío obegnáne *BielSpr* 69v, 70v; *WujJud* 89v, 255; *BudBib* 3.Esdr 4/52; *BialKaz* Fv; *BudNT Matth* 4/21, kk8; *CzechRozm* 52v, 168, 178, 195; *PaprPan* A3, O2; *ModrzBaz* 27v, 28, 92v, 114v, 140; *SkarJedn* 96, 218, 321; *Oczko* 7v, 18v; Z tád wedlá íiebie tyśíac głów poleże/ Z tád drugi tyśíac *KochPs* 138; Do onego ízátáńkiego policzkowánia/ ktorym był gában/ ten drugi nań krzyż wíożony był *SkarŻyw* 291, 46, 99, 101 [2 r.], 201, 277(15); *StryjKron* A6, 308, 637, 772; *CzechEp* 164 [2 r.], 240, 258 [2 r.]; *NiemObr* 23, 34; Przybył dziewíowí twému dziewíowí po mátcie drugi *KochEpit* A3v; Trudno wytrwác o íednéy dufzy człowiekowi. Bo íedná ma być w íiele/ á druga w kálécie *KochFr* 111, 80; W tym drab przyfkoczy/ Krol wítaپی kroku/ Przypadfzy drugi/ poímał íj z boku. *KochSz* C3v; *ZapKóscier* 1584/43; *KlonŻal* A2v, C, E3v, E4; *KochPhaen* 3, 8, 9, 12; *KochWz* 141; *ReszPrz* 22, 54, 108 [3 r.]; NIE pokaże mi żaden ná wfzyfítkim íwiećie/ tákiego drugiego Míaíftá/ íáko RZYM *ReszHoz* 114; *WerGośc* 218; *WerKaz* 284; *BielSjem* 38, 39; *GórnRozm* C4v, E3v, H;

ActReg 10 [2 r.], 71, 94; *GostGosp* 40, 90, 104, 108, 134, 148; *GórnTroas* 72; *KochFrag* 45; *OrzJan* 66; *LatHar* +7, 622, 677; A ktoby cię kolwiek przymuśzał na iednę milę/ idź z nim drugie dwie. *WujNT Matth* 5/42, *Matth* 4/21, 25/16, 17, 20 [2 r.], 22 (10); *WysKaz* 35; *JanNKar* B3v; powinni będziemy [...] zamek náfz Derpt/ y infty który drugi ná oekonomiie obrócić *SarnStat* 1201, 43, 88, 390, 513, 547 (27); *PowodPr* 42, 54; *SkarKaz* 43b, 44a, 80a, 206a, 279a; *CiekPotr* 11, 26, 76; *CzahTr* Iv, L2; á iedne miawfzy/ drugich prágną: y nigdy fię nie nátkáią. *SkarKazSej* 675a, 662b, 674a [2 r.], 690a, 696a; *KlonWor* 16, 60; *ZbylPrzyg* B.

a. *Przy wyliczaniu tych samych wielkości lub ilości: jeszcze raz taki sam, tyle samo* (42) : *FalZioł* V 103v; anym oth nyego wschyal lupu tho yesth czapky czerwoney vasnosczy cztherech groschi y syekyerky vasnosczy drugych cztherech groschy *ZapWar* 1540 nr 2580; *RejWiz* 140v; Oltarz theż [...] uczyniż/ wzdłuż ná łokieć/ á wizerz ná drugi *Leop Ex* 30/2; A zá drzewo ze pfczołami kto ie vtne grzywná ftronie á fadowi druga. *UstPraw* E4; Ten co drugiego wyzowie z powiatu ma być winą karan ftronie trzy grzywny á fadowi drugie trzy *UstPraw* H3v; *BielKron* 431v; *KochSat* Cv; *RejPos* 330; NVż záfię poiázdy náfze/ koń zá pięć feth złothych/ rząd zá drugie. *RejZwierc* 58, 134; Acz fławá o twym męftwie po wízem fwiátu fłynie/ Ale cie o rozumie táka druga minie. *PapPan* Ff2v; *MWilkHist* C3; *ZapKościer* 1580/7, 1582/36v, 1584/45, 47, 1585/61 (7); A iáko wiele mieyfca záftępuie wfchodząc: Táka drugą część równie záś bierze záchodząc. *KochPhaen* 20; IVno/ porzuć fwóy gnięw długi/ A ty Pállás tákże drugi *KochFrag* 26; obiecał ná tym fwiętym Synodzie/ fto Dukatów we złoćie z ftrony kościoła Gnieźnieńfkiego: tákże z ftrony kościoła Krákwofkiego drugie fto [*similiter centum JanStat* 222] fkótów we złoćie *SarnStat* 197, 26, 471, 473, 653, 668 (13); á dawfzy każdy z iedney części álbo włoki [...] fłonin po trzy funty/ á máflá po drugie trzy funty *GrabPospR* M3v.

Wyrażenie: »tyle drugie, tyle drugich« (2 : 1): Tantundem significat aequae tantum, Málem ták wiele/ álbo tyle drugie/ tyle dwoye. *Mącz* 441a; *KochPhaen* 20; Ten tedy iefť fkutek tych fiedmi pieczęć y trąb tyle drugich *WujNT* 837.

2. *Niektóry, pewien, jakiś; alius* *Modrz, JanStat, Vulg; hic Vulg, PolAnt; aliquis, quispiam Cn; quidam Vulg* (1050) : *BierEz* Q; *OpecŻyw* 12; *FalZioł* III 38b; wiele pań [...] rozumem fwym chwalebnie fię fprawowały fnadz lepiej niż drudzi mężowie *GlabGad* A2v, A4, C8; było też w Kijowie kościołow [...] więczy niż trzy fta/ z ktorych iefzće drugie ftoią puftę *MiechGlab* 5, 8; *LibMal* 1543/68v, 1545/98; *RejRozpr* Iv; *RejKup* i8v; *MurzNT* 73v; *KromRozm II* r2v; *BielKom* F2; *GliczKsiąż* C4, C8v, F3, F7v, Qv; iefłiże ięzyk/ álbo wymowá/ álbo káždy iny kftałt dzifiefyfzych Polakow/ ku pirwfzym terminom Polfkim iefť podobny: ktorym fnadz drugim ledwe rozumiemy. *RejWiz* A5; náftáło niemáło kfiáżek Polfkich/ á fá drugie y od zacnych y od vczonych fprawione *RejWiz* A5, 24, 84v, 92v, 100, 145v (12); *Leop* 1.*Esdr* 10/44; *RejZwierc* 71v, 84; *WyprKr* 24; *BibRadz Dan arg*; W Szwánczárkfkiey zyemi znowu było zámięfzanie o wiáre gdyż drugie wfi pořáli do Tyguryan *BielKron* 200; Y vftáwili im takie prawa Przemyřl y z Libifřą/ ktore áż do tego czáfu trwáią drugie. *BielKron* 319; [*Konrad Mazowiecki*] Prufy y Ruřkie krainy drugie pod fwą mocą dzierżał. *BielKron* 358; ná ten czás nie było iednego clá álbo drugiego wrzędu gdzyeby żydźi nie rofkázowáli *BielKron* 416v, 50v, 77, 86, 94, 111v (41); *KochSat* A3; *Mącz* 347c [2 r.]; NA fpánie drugie lekárftwá/ piřáliřmy tám gdzie fye o fzaleńftwie mowíło/ á wřzákoż y tu niektore pořožymy potrzebne *SienLek* 56, 20v, 30; Dopieruczkoř w. m. gániř niektore

narody/ y nálże drugie Polaki/ iż náuki zá nie łobie niemáią *GórnDworz* G8v; thákowych zárthow sílá kłiądz Buczyńłki łpachał miedzy ktoremi łą drugie/ co łzubienicą bárzo pachną *GórnDworz* T7v, B2, B2v, C5, D2, F6 (20); *RejPos* 192, 250v; *BielSat* E; Azafł drugi nie rozłtháwia brogow ná łzyrzą áby łie ich węczey zdáło/ á w drugim dziurá áż do ziemie. *RejZwierc* 66v, 77v, 269; tho mułi mieć ná baczeniu/ iż łą konie drugie nie łpokoyne *BielSpr* 24v, 35, 51v, 56v; *Strum* N2v; *CzechRozm* 96 [2 r.], 126v, 232v; *ModrzBaz* 53, 93v; *Oczko* 38; *SkarŻyw* 75, 118, 333, 391 [2 r.], 545 (8); *StryjKron* 105, 260; *CzechEp* 172, 325; *NiemObr* 75, 178; FRálzki to niepoważné z łtátkiem łię zmiełzáły: Komuby drugie rzeczy Więc niefmákowáły/ Wziáwzły łwą część/ ołtátek drugim niech podawa *KochFr* 113; Artykuły ktorełcie nam w ręce podáły/ Nie włzyłtki/ ále drugie/ nam łie podobáły. *BielSjem* 15, 5; *BielRozm* 33; *GórnRozm* C3v, C4, E2v, F2, 12; *GostGosp* 94, 124; *ActReg* 72; *Phil* R3; *SkarKaz* 3b; *GostCast* 39; *PaxLiz* C2v; *SkarKazSej* 687a; *KlonWor* 15, 62.

α. W funkcji rzeczownikowej: *niejeden, pewien człowiek, ktoś* (891) : *BierEz* I, I4v, L2, O2v, P2v (7); *OpecŻyw kt*, 13v, 136, 143; *ForCnR* B, D; *MetrKor* 57/120, 59/281v; *FalZioł* 135d, 151a, II 23, IV 25d, 32b (7); *BielŻyw nlb* 4, 46, 164; *GlabGad* C4; *MiechGlab* 51; *BierRozm* 17; *RejPs* 114, 135; A rzadki zoney odpláły Aby doczekał Kompláły Bo więc drugi ná niełłporze Dawno ziemię łłyiá porze *RejRozpr* Bv; Káždemu łie chce przewodzić Choćia drugi łtoi zá nic *RejRozpr* 14, B2v, C4, D2, Ev, F2v (20); *RejJóz* C6v, C7v [2 r.], E7, Fv, G (8); *SeklKat* B3; A łnac łię ten wieczey leka Kto vmrzeć ma a niełteka. Bo więc drugi wieczor łpiewa A rano iuż dułza zywa. *RejKup* e6, b3v, c8, c8v, D, d4 (24); Yuż wam też bárzo myecze y groty po rdzewyáły/ á rychley v drugyego kłyáłzki naydzye/ niźli plełzki. *KromRozm I* A4, E, I4v; *MurzHist* Q, Tv; *MurzNT* 26, 31, 88v; *MurzOrt* B2v, D3; nye włzyłtcy łą ápołtołmi/ áni proroki/ áni doktormi. rć. ále drudzy tymi/ drudzy owymi *KromRozm III* Hv; *Diar* 30, 66; *DiarDop* 100; *BielKom* D6, E5; wyęcey dziłia naydzye v młodego rozumu iż ták rzekę/ w pyęcye niź v drugyego łtárego w mozgu. *GliczKsiąż* P4v, A3v, B6v, Cv, G3v, G7 (13); *LubPs* K4v, L3, Z, ff3; *GroicPorz* c4, i3, i4, z3, z4 (10); *GroicPorzRej* C4; *KrowObr* 117; Acz nie włzyłtkim lecz drugim/ wźdyć łie to zdáć mułi *RejWiz* 44v; Wifiałby o to drugi co dzyáłią łwięci. *RejWiz* 132, 11 [2 r.], 12, 13, 13v, 15 (56); *Leop Am* 9/1, *Rom* 3/8; IEdná pánná drugiemu/ pewnie łlubowáłá/ Potym iá páni mátká/ inłzemu oddáłá. *RejFig* Aa5, Bbv [2 r.], Bb3 [2 r.], Bb3v, Bb4 (9); *RejZwierz* 10, 27 [2 r.], 34v, 42v, 43v (20); *BibRadz* I *6, *Rom* 14/5; *OrzRozm* V3; włzyłcy włtáná/ ále łie nie włzyłcy odmieniá/ bo drudzy zołtaná ná wieczny pokarm wężowi. *BielKron* 2v; potym kazał go kołmi zwłoczyć. Drudzy piłzá/ koły ná dwoie rołtárgnáć *BielKron* 102; Rozmáicie iego niemoc drudzy wykłádáli/ iedni s kęłá/ drudzy s trunkow zbytnich/ drudzy s prace. *BielKron* 126v; dzieli tę Sármácyá [...] od zachodu Wifłá/ álbo iáko drudzy chcá Oderá rzeká *BielKron* 335; ze włzyłtkich łtron ono pogáńłtwo łzło ná krzełł łłyłzác o łwobodzye krolewłkiew/ bo drugi nie ták dla krztu iáko dla łukná łzedł. *BielKron* 381v; ma łwe krolełtwá ná południe w Afryce/ nie w Azyey iáko drudzy mnimáią/ niewiedzác iż dwoia Indyá *BielKron* 462, A6v, 6v, 7, 8, 15 (177); *KochSat* B, C; Calo, Drab/ Podkonnik zowá drudzi. *Mącz* 32b, 6a, 25a, 371a; Nie káždy tám zá nię Bogu dźiękuie: wolałciby drugi był téy Exequucyey nigdy nie widáć *OrzQuin* A4v, C2; Tá niezdárzona Woyná wiołki nam záwiodłá/ Drugi ielzce w Krákwie ielł winien zá łiodłá. *Prot* B4, B4, B4v [2 r.], C, C2v, C3; *SarnUzn* D5; Albo náwarzyć Brzołkwie/ (zowá drudzy Wielkierz) *SienLek* 16; *RejAp* BB3,

11, 48v, 78v, 92v (7); Y około wafá zás ieft rozność/ bo go drudzy ná doł głaŕzczą/ á drudzy/ wzgorę ieżą. *GórnDworz* L6; Iuż tu byli drudzy pánie Wapowŕki o w. m. zwątpili/ álem ią przyiechánia W. M. był pewien *GórnDworz* Ee, D5v E, Ev, F2, F4v (50); *HistRzym* 130; Ale rokázauie mowić iednoŕtáynemi głoŕy wŕzytkim/ chociay by teŕ drugi był y rozno ná łtronie ábo ná pokoiu łwoim *RejPos* 213, A3, 14, 23v, 38v, 109 (19); *BiałKat* 93v, 373v; *BielSat* C3v, C4, D, Dv, D4 (9); *HistLan* B2, B2v, B3v, E3v, F (11); *KuczbKat* 220; Tu łie łpráwiedliwoŕ rodzi/ A drugim teŕ czálem łzkodzi. *RejZwierc* [238]a, A2v, B2v, 12, 13v, 14 (89); gdyby teŕ zgodę obaczyli Grekowie/ Słowacy/ y inni Krzeŕcójánŕkiego Narodu Ludzie/ chocia drudzy poturczeni/ dobrzeby kte^{mm} pomogli *BielSpr* 59, 3v, 6, 27 [3 r.], 29, 47v (18); *KochMon* 27; *RejPosRozpr* cv; *BudBib Sap* 14/1, *Eccli* 20/6, 29/7; *HistHel ktv*, A, C4v; *MycPrz* I C4v, II A2v, A3, A3v [3 r.], B2 (8); máło nie koŕdy chłop ma Stawki/ y drudzy po kilká *Strum* N2v, F2, G2, M, N2, N2v, R2; *WierKróc* A2, Bv, B2, B3v; *StryjWjaz* C, C2v, C3v [2 r.], C4; *CzechRozm* 26, 73v, 95, 237; CHmiel zyełiczko rokkołzne wwełela ludzi/ Gdy łie teŕ nim przełádzą to łzáleią drudzy *PaprPan* Q, E4v, K2, K2v, L3v, Tv (10); *ModrzBaz* 54v, 56v [2 r.], 59v, 73, 91v (7); *SkarJedn* 171, 327; *Oczko* 8, 12, 13, 25v, 27v (8); *KochPs* 169; *Skarŕzyw* A5v, 119, 129 marg, 133 marg, 192 marg (39); Prožno plákác/ podobno drudzy rzeczećie *KochTr* 3, 23 [2 r.]; *StryjKron* 21, 46, 61, 123, 230 (8); nie wŕzyłcy iednáko povinnoŕci wezwánia łwoiego wvazáią: á drudzy wvazác y nieumieią y nie mogá *CzechEp* 4, *2v [2 r.], 10, 13, 36, 44 (19); *NiemObr* 94, 142; *KochFr* 8, 10, 40, 54, 59 (7); *Klonŕal* B2; *KochDz* 108, 109; *KochSz* C2; miedzy wámi/ Sá drudzy pijánicámi *KochMRot* B2; *ReszPrz* 88; *ReszList* 157, 171; przez wierutne opilłtwo/ przyłzli do tákiej nędze y vbołtwá/ żeby mógl v drugiego był w miełzku nawet z kopiją gonić *WerGoŕc* 215, 211, 250, 253 [2 r.], 264 [2 r.]; *WisznTr* 33 [3 r.]; *BielSen* 8, 19; NÁłzy kmiećie dawáli nieznoŕne pobory/ A muŕiał náń drugi zbyć y wołu z obory *BielSjem* 27, 4, 12, 13; Kufle lecą iáko grad: á drugi iuż ieczy/ Wziął konwią *KochPieŕ* 21, 21, 35; *KochSob* 58, 59, 69; *PudłFr* 36; pátrz ná náłze tárgi/ Ano chodzi z kołzykiem druga gryząc wárgi. Szuka gdzieby kupiłá máki *BielRozm* 10, 5, 21 [2 r.], 24, 25, 30 (9); *GórnRozm* D, D4, E3v, E4v, 12 (7); *PaprUp* D4v,E, K2v, L3; *ZawJeft* 22; *ActReg* 7 [2 r.], 8, 10, 87, 97 (7); *GostGosp* 14, 128; *GrochKal* 12, 14, 16; Więc o káżdą z was był łós/ á mogłó połłużyć Drugiéy łczęćiećie/ iż moŕe niewoléy nie vżyć. *GórnTroas* 60, 23; *GrabowSet* Y2; *OrzJan* 10; *KochFrag* 23, 38; *WyprPl* A2, A3v, C2, C2v; Podnieŕieć fie teŕ vtwierdzenie źemie (marg) Vtwierdzenie o Koŕciele wykłádáią drudzy/ inłzy ináczey. (-) *LatHar* 400, 7 marg, 9, 12, 65 marg, 85 marg, (10); *KołakSzczęł* A3v; *RybGęłli* C4; *WujNT Act* 2/13, 21/34, 2.Cor 2/17, s. 859; *JanNKarGórn* H2; *SarnStat* 240, 490, 625, 1306; *KmitaSpit* B4, Cv; czegoby drugi w łwych dochodách nie zniołł/ áby teŕ tego w połpolitych *ferio* ochraniał. *PowodPr* 78, 74; *SkarKaz* 3b, 43a, 384b, 422a, 458a (7); Będę vmiał z inłzymi mowić ná Seymiku, Ze drugim poydzie w piéty *CiekPotr* 49, 10, 50, 63; *GosłCast* 3, 45 [3 r.]; *SkarKazSej* 670a [2 r.], 681b, 694a, 696b; *KlonFlis* C3; A on woła záłóŕnie ná łtráłzliwey probie/ Powiem/ powiem: pofolguy. Więc y powie drugi: A niekorzy wytrwáią mękę przez czás długi. *KlonWor* 38, ded + +3, 8, 15, 22, 25, 73; *ZbyłPrzyg* A2v, A3v, B4v.

a. *Jakiŕ, nie wiedzieć jaki* (z zabarwieniem ujemnym) (4) : Ty łátany chłopie s tymi lotry drugieimi odrapanymi *ForCnR* D; A gdzyes ona twoia pani [...] Sna czie teras omyłya. Y zonem drugim panieczym *RejKup* g3v; Pláci zá towárzyłze/ zá drugie kobiety *BielRozm* 28; Iákoŕ máiećnoŕ

wszystkę przełotrował z tymtám Drugim łotroftwem swoim, ktore cię odbiegło, Y teraz się nąsmiewá z siebie z kobietámi *CiekPotr* 33.

II. Liczebnik (3007) :

1. *Następujący bezpośrednio po pierwszym w kolejności; secundus Murm, Calep; alter Calep, Cn; alius Mącz, Cn; subsequens Cn (2390) : PowUrb +3v; BierEz R4v; OpecŻyw 69, 74v, [162]v; OpecŻywSandR nlb 3; PatKaz II 19; Murm 169; HistJóz Av, B, Bv, Cv, D3v; Roku czterzy częłci są/ [...] Wiofna iełt napierwłza częłć [...] Druga iełt lato/ [...] Trzecia iełt Iełień [...] Czwarta iełt Zima FalZioł [*8]v; Pierwłze trawienie iełt w żoładku. Drugie w wątrobiech. Trzecie wczł^okoch FalZioł V 53v, [*7]v [2 r.], [*8]v, III 20b, V 7, 50v (10); BielŻyw 161; w oczach iełt czworaka blonka, Pirwłzą á wierchnią zową broniaczą, á to dla iey mocznoci á nieiakiey tłułtołci, drugą zową rogową, bowie^m iełt iałna a przezrzłsta [...]. Trzecia iełt Iagodowa [...] Czwarta iełt wezwana paięczyna GlabGad B5, A4, C4, G4 [2 r.]; Car Mendliger miał dziewięć łinow. Pirwłzy Machmet kerey, drugi Achmet kerey, trzeci Machmetkerey, 4. Betikerey, [...] 5. Burnaskerey 6. Bubarek kerey. 7 Sadek kerey. Ósmego á dziewiętego imion nie mogę pamiełtać *MiechGlab* 73, 21, 73, 76; *KłosAlg* G4; *LibLeg* 10/146, 11/76v; *ComCrac* 15; Więc wliadłłsy nań chce by [koń] łkákáł On/ by vmiáł/ łnadzby płakał Bo to iuz nieiadł drugą noc *RejRozpr* I2v, Hv; *RejJóz* N3; *RejKup* b3v, Aa [2 r.]; A gdi podano kubek perłowy ku picu Alexandrowi/ połtáwił gi ná łonie łwym/ przyniełiono mu potym y drugi kubek/ tákież mu vczynił/ tákże y trzećim rázem. *HistAl* F2v, C7, E8, Fv, F7; *KromRozm I* C2; Było tedy łiedm braciéi/ i poiał pierwłzy żonę a vmieriając plemięnia niezoltawil/ I poiał iá drugi i vmarł a i tentéłz plemięnia niezoltawil/ i trzeći także/ owá że iá łiedm ich poiełło/ a plemięniá niezoltawili. *MurzNT Mar* 12/21; *MurzNTSekl* A2, A4 [2 r.]; *KromRozm II* g4v; *Diar* 19, 63; Pirwey niłzi ku łobyę przijdzyetá/ Pánu bogu dzyękowác będzyetá/ [...] Drugyey nocy wálze łtádło łwięte/ Będzye miedzy pátriárchy wzyęte/ Trzeciey nocy po modlitwach łpicie *BielKom* G6v, nlb 5; *GliczKsiąż* Iv; Przykazał oycm náłłym áby gi chowáli/ A iłzy gi łynom łwym też opowiedáli. Tá k iłzy gi też ználi drudzy potomkowye/ Y ci co łie národzą záś od nich łynowie *LubPs* R5v; CZęść pirwłza Płalmu tego/ iełt dzyękowanie Pánu Bogu zá łtworzenie [...] Druga częłć iełt modlitwá/ áby nieprzyyaciele łłowá Bożego poginęli *LubPs* ee, G2, dd5v; BVrgráblki wielki Sąđ/ trzy kroć do roku bywa. Pierwłzy/ w dzień łwiętey Agáty. Drugi/ trzećiego dnia po S. Ianie Krzćicielu. Trzeći/ w Oktawę S. Marćiná. *GroicPorz* iv, d, k2, ee2; Ale podzmy dáley do drugiey tzełłci do náuki Pána Kryłtułoweý y iego zwolennikow. [...] Wtora częłć. O nauce pána Kryłtułoweý. *KrowObr* 42v, 2, 102, 131, 134; A to będzye Rozdzyał pirwłzy/ ktory zową/ Ipokrátés. Rozdzyał drugi: Iż młodzyeniec ieden z onych diłscypułow *RejWiz* A5v; Ná pirwłzy rok da łie zdác [...] Drugi rok pro maiori/ á niemoczą trzeći/ Czwarty áđ munimentá áż czás precz wyleći. *RejWiz* 123v, 9v, 23v; Ocućiwłzy gdym záś záłnął/ widziałem drugi łen. *Leop Gen* 41/21; To iełt náwięłłse y napierwłłse przykazanie. A drugie też iełt temu podobne. *Leop Matth* 22/39, *Gen* 41/52, *Ex* 2/22, 36/19, 1.Reg 16/8, *Luc* 14/19 (11); *UstPraw* B3v [2 r.]; *RejFig* Bb7; *BibRadz Gen* 35/17, *Ex* 39/11, *Iudic* 6/26, 92, 1.Reg 18/21 (10); *OrzRozm* V3; Ná Pektorale połožylz czterzy rzędy kámieni. W pirwłzym będą Smárágdus/ Topázius/ y Sárdus. W drugim Kárbunkulus/ Száfir/ Adámánt. W trzećim Ligurius/ Achates/ Amátift. W czwartym rzędzye Krizolit/ Onichin/ á Berilus *BielKron* 34; A to było łzofte á ołtáteczne zborzenie wielkie Ieruzálem. Pierwłze było przez*

krolá Bábilońkiego Nábchodnozora. Drugie od krolá Egipfkiego Azobiufa. Trzecie od Antyochá. Potym od Pompeiufa. Potym od Herodá wielkiego. Szofte od Tytulá Wefpezyaná. *BielKron* 147v; kto pierwey z proporcem wkoczy ná mury fto tyfiac áfpr weźmie/ drugiemu połowicę tego/ trzeciemu tegoż połowicę. *BielKron* 247v; puścili thedy obegnánicy pierwfez mury precz/ zá drugie zázfli dla lácniefzy obrony *BielKron* 315v; Piekło czworákie/ iedno nagłepfez w ktorym ludzie wiecznie potepieni fá. Drugie wyzfzy/ w ktorym dzieci nie krzczone. Trzecie wyzfzy/ ktore zowá mniŝy Czyściec. Czwarte ktore zowá Limbus *BielKron* 467, 2v, 4v [2 r.], 7, 13v, 14 (60); *GrzegRóżn* C2v; *Mqcz* 198a, 244b; *OrzQuin* H2 [3 r.]; teraz ftániemy fkończáiefcy drugie kazanie/ á ná trzecim ofátka dopráwiemy. *SarnUzn* D7, B3v, C3v, C4, C6v; *SienLek* 31v, 102v, V, Aaaa3; *LeovPrzep* E4v, Hv [2 r.]; kto muŝi potym vmrzeć fmierná drugá/ to ieft/ onym frogiem fkazaniem á frogiem dekretem ná wieczne pothepienie fwoie *RejAp* 23, 20v, 23 [3 r.], 56v, 73v, 82v (37); obráli miedzy fobá kilku/ czo czerfthwieyfzych/ á duzfzych/ áby naypirwfy/ mocney fie gálfzi wiał y trzymał/ á drugi iego nog/ á záfię trzeci wtorego nog/ áz ták do ziemie *GórnDworz* P5v, P5; *GrzepGeom* E4; *HistRzym* 2v, 3, 5v, 8, 63v (20); powieda/ iz pirwzego dnia mátká iego fwiéta málo myfliéá o zginieniu iego. Drugiego dnia z wielká go zálofcá á z wielká pilnofcá wrociwfy fie ná zad fzukála *RejPos* 40; Iáko thez y w drugim Pfalmie nápifał (*marg*) w Pfalmie ij. (-) *RejPos* 53v; obełác był on krol raczył pirwzemi y drugimi pofty powołáne ony goŝcie fwoie. *RejPos* 238v, 100v, 120, 156, 156v, 157 (20); *RejPosWiecz*² 93; *RejPosWiecz*³ 98; Chryftus tedy Syn Bogá Oycá/ nie ieft wtórym Bogiem po Oycu: áni Duch S. trzecim (*marg*) Chryftus nie ieft drugim Bogiem/ áni Duch S. trzecim. (-) *BialKat* 108v, 181 [2 r.]; *KuczbKat* 10, 55, 60, 340; A czyy koń napirwey przybieży/ ten bierze pirwfy klenot/ drugi zá nim bierze drugi klenot/ tákze y do dálfzych. *RejZwierc* 129v, 26v, 28, 139, 273v; *BielSpr* 6v, 18, 19v, 20, 38 (8); *WujJudConf* 151v; *RejPosWstaw* [110²]; picie vtraca fmak by nalepfze było/ gdy ie z iednego naczyinia do drugiego/ á z drugiego do trzeciego y do czwartego przelewáia. *BudBib* B2; fynowi Moifefzowemu pirwzemu/ dał imie iakiŝi Gerfon á drugiemu Eliezer. Ano nie Eliezer/ ani Gerfon/ názwáá imioná onym fynom/ lecz fám Moifefz názwáá pirworodnego fyná Gerfzomem/ á wtorego Elihezerem. *BudBib* C2, B3, C2, 1.Reg 8/2, 18/21, 4.Reg 1/11 (10); *HistHel* A; *Strum* K2, Lv, L2v, N2, N3v; Po ŝmierci pirwfez żony fwey Auguft Pan náłz zmárły/ poiął drugam żonę. (*marg*) VVtora żona Krolewka. (-) *BialKaz* I4v, Kv; *BudNT* b5, d2v, *Apoc* 6/4, k. li; *StryjWjaz* A4; *CzechRozm kt*, 36v, 130 [2 r.], 135v, 138v, 165v; *ModrzBaz* 65v, 92v, 122v; *SkarJedn* 324, 344 [2 r.]; *Oczko* 20, 20v, 34v; *SkarŻyw* [197], 261, 263, 278, 335 (10); na ktory kup dał Iąn Kurk pierwszei Rathy marc. 28. Item Drugiey rathy dał marc. 15. *ZapKoŝcier* 1581/18v; zá pirwzym rázem gdy ciągnęli Rybitwowie/ trzy mále Rybki wywlekli/ drugim ciągnieniem nic/ tylko niewod zwiniony y powikłány/ zá trzecim záś rázem Pokufę álbo cudo iákieŝ [...] wyciągnęli. *StryjKron* 351, A6, 125, 156, 547, 557; *CzechEp* 114, 138, 277, 374, 375 [2 r.] (8); *KochMRot* B4v, C2v; *WerKaz* 284, 296; PAN BOG pirwzáz przyczyná/ á tyŝ drugá byłá: Ten zgotowáá Mátkę mnie/ tyŝ w cnoćie ćwiczyła. *WisznTr* 3; *ArtKanc* A16; *ActReg* 127, 172; Secundus – Wtori, drugi. *Calep* 961a, 974b, 975b; *GostGosp* 40, 102; *GrochKal* 26; STANISŁAWA ORZECZOWSKIEGO Do Kró: Ie⁸⁰ M. Zygmuntá I o Woynie Tureckiey RZECZ DRVGA. *OrzJan* 72; *LatHar* 25 *marg*, 80, 736; *RybGęŝli* A4; *WujNT Matth* 21/30, *Mar* 12/4, *Luc* 14/19, 16/7, 18 (24); *WysKaz* 3, 29; Gdzieby fie

tráfiło dwoie ii/ wespół, iáko w tym łowie, piie, biie, etc. tám iuż piérfwzè/ i/ włafna vokaliz, á drugie iuż confonans. *JanNKar* E4v, E4v; DRVGIE KSIĘGI PRAW KORONNYCH. *SarnStat* 167; A iefli ná piérfwym roku nie ftanie/ bédzie pozwan wtórym pozvem: á Rok ná piérfwym/ tákże ná drugim pozwie ma mu bydź náznáczón *SarnStat* 409; Sará drugim łtopniem odłtępuie od łczepu: á przetóz Abráámowi w drugim łtopniu byłá krewna. *SarnStat* 601; Z łtrony drugiego przykazánia wtorey Tablice Dekáлогу *SarnStat* 603; ROki Ziemłkié Podłáfkiego Woiewodztwá w Drohyczynie w piérfwy Poniedziátek po ś. Michále. Drugie názáiutrz po Nowym lecie. Trzećie w przewodny Poniedziátek. *SarnStat* 741; ták iż kto piérfwy łpráwę poczáł/ piérfwy niech bédzie miánowan y odpráwion: á ták iny potym/ to iefł/ kto po nim łpráwę poczáł ná drugim mieyfcu *SarnStat* 784; ná drugiéy iednák [...] aediciiey popráwić łie wzyłtko łáčno może. *SarnStat* 1305, *5v, 113, 147, 166, 244 (65); *GrabPospR* M2v [2 r.]; *KmitaSpit* B2; *PowodPr* 54; Pobożność y męłtwo Iágiełłá Włádyłławá y drugiego tegoż imieniá łyná iego *SkarKaz*)(4, 2b, 5b, 117b, 276a, 485a (9); Pierwłza liczba kártę, druga wierłz znáczy. *CiekPotr* 91; *CzahTr* E2; *SkarKazSej* 678a, 678b, 689a, 707b; Nie łpodzieway łię piérfwych áni drugich wići: Nie zwiefł gdy cię okrutność Poháńłka záchwyći. *KlonWor* 31.

drugi od czego (2): Ná drugi rok od wyłcia z Egiptu [...] wniełli Arkę do domu Bożego *BielKron* 35v; *KuczbKat* 275.

drugi po kim, po czym (3): Ewányelia ná drugá niedzielę po łwięty Troycy *RejPos* 161; Karánie więłtze ná drugiego męžoboycę po Kaimie. *SkarKaz* 314b *marg*, 314b.

drugi przed czym (1): kazdemv łznych bandzye vkazan drugi albo trzeci dzyen przed bithwa *MetrKor* 26/62v.

drugi za kim, za czym (3): A cziy koń napirwey przybieży/ ten bierze piérfwy klenot/ drugi zá nim bierze drugi klenot/ tákże y do dálłzych. *RejZwierc* 129v; *BielSpr* 28; *KlonFlis* G.

W połączeniu z imionami władców (13): *RejZwierc* 38, aav; Karolus drugi wybran. *BielKron* 303 *marg*; Grákus gdy vmarł zołtáwił po łobie dwu łynu Lechá á Grákułá drugiego *BielKron* 340v, 8v, 127, 152, 152v, 169v (11).

W połączeniach szeregowych oznaczających serię, wielość, wielokrotność (3): Yeden/ drugi/ trzeći przyleći/ wita go/ witay brácye Ruráłá *GliczKsiąż* H7v; *GórnDworz* L4v; On go záłię drugi raz y łiodmi połyłłá *HistHel* C2v. *Cf Szeregi*.

Przysłowia: Náłog iefł drugie przyrodzenie *GlabGad* K6v; *RejWiz* 89 *marg*, Cc7v; Abowiem náłog/ iáko okazały on w náuce y cnoćie Doktor/ Augułtyn S. nápiłłá (*lib*: 6 *de Muficá*.) Iefł druga náłurá *LatHar* 1 [ogółem 4 r.].

GliczKsiąż D8v; Abowiem zwyczáy káždy łtoi/ powiedáią/ zá drugie przyrodzenie. *RejZwierc* 113; zwyczáy drugi zakon *RejZwierc* 268v; *RejPosWstaw* [41²]v.

Wyrażenia: »drugi raz, drugie raz, drugá raz, po drugi raz, drugim razem« = *po wtóre*; *secundo*, *iterum* *Mącz*, *Cn*; *denuo*, *item*, *rursus* *Mącz*; *bis*, *vice alia* *PolAnt*; *deinceps*, *iterato* *Cn* (224 : 12 : 13 : 8 : 5); Mądryć gdy z łidłá wynidzie/ Po drugi ras wnie nie przyydzie: Lepiey łie po tym ołtrzega *BierEz* K3, H3v, O; połłedł ku Galileij / obietzuiątz tam łie ijm drugi raz vkázatz *OpecŻyw* 171, 63, 63v, 65 [2 r.], 116v; *OpecŻywSandR* nlb 3; *PatKaz* III 123v; *HistJóz* C4v; *MetrKor* 46/118; łłucz że thy

rzeczy łpołem á wley knim oliwy/ á ielzczę drugi raz przetłuc *FalZioł* I 32d, III 36a, V [1]v, 5, 40v, 75v (7); á ktożby tego napierwey łłyfzeć nie chciał aby mu drugie raz niepowiadano. *BielŻyw* 27; *RejRozm* 399; *LibLeg* 9/52v, 10/67v, 11/33, 63v, 89; *RejPs* 35, 177; *RejKup* 16, n4; *MurzHist* O4; *MurzNT* 13v; *Diar* 60; Złodźiey iefli ma być drugą raz męczon gdy po męce vczynku przy *GroicPorz* oo4, nv, ov, ii3; *KrowObr* 125, 182v; *RejWiz* 59; SYnu zgrzełzyłefli nie powtarzay drugi raz: ále y zá pierwże proś ábyć były odpulfczone. *Leop Eccli* 21/1, 1.*Mach* 8/32; Albo tedy drugi raz łię tám z nowu krzci/ iefli náłz krzełt gánifz: álbo gánic go przełtań *OrzList* b; *UstPraw* E4, F; *LeszczRzecz* A5; *RejZwierz* 30v, 101v; *BibRadz Gen* 43/10, *Ioz* 6/14, 3.*Reg* 19/7; łzedł záłię do Iordaná/ vderzył w wodę/ niechciáá łie rosltępic/ y rzekł: Gdzye iefł Bog Heliałzow? vderzył drugi raz/ rosltąpiá łie wodá/ y przełzedł *BielKron* [85²]v; Złodzieiá pierwszy raz karzá biczem/ drugi raz tyle dwa kroć/ trzeci raz rękę vtná/ czwarty nogę/ iefli łie dopulfczác będzie. *BielKron* 261; Trzy drogi czynił do Moskwy á káždą raz inłzá drogá: Pierwłzy raz (pifze) iezđził ná wielki Nowogrod/ drugi raz ná Smoleńko/ potym ná Oberno/ Boryłow/ Kádáienow mináwłzy Smoleńk. *BielKron* 436, 6, 7v, 14v, 16v, 35 (60); *GrzegRóżn* C4; Recudo, znowu kuyę/ Drugá ras kuyę/ Przekowawam proprie. *Mącz* 70d; Denuo, Adverbium, záś z nowu/ drugá ras. *Mącz* 82b; Iterum, adverbium, Drugá ras/ Powtore. *Mącz* 175d; rursus vel iterum, Záś drugi raz/ Powtóre. *Mącz* 273a; Repecto, Drugieras przeczofuyę. *Mącz* 285d, 65c, 175d, 188b, 248c, 251d (13); *OrzQuin* B3v, B4; *SarnUzn* D3v, D4, F4v; *SienLek* 145; A Głos ten ktorym pirwey łłyfzał z niebá zásię drugi raz záwołá do mnie *RejAp* 87, 87v, 88, 96, 155 (8); *GórnDworz* K5, R4; Przetóž iefli záraz nie wyrozumięłz czego/ wyrozumięłz drugim rázem/ álbo trzeciń/ według dowćipu. *GrzepGeom* B4, B4 [2 r.]; Włtań moy miły młodzyeńcze/ á iuz łie po drugi raz łtrzež vpadku tákiego. *RejPos* 223v, 54, 101v, 164, 182v, 238v, Ooov; *BiałKat* 98v, 251; *KuczbKat* 245; kiedy czo niełzczęłnego przypádnie/ tho z nowu drugi raz fráłowác łie mułi/ ále iuz pewniey niż pirwey. *RejZwierz* 85v, 34, 37v, 41; *RejPosWstaw* [21³]; *BudBib Nah* 1/9; *HistHel* C3; Małz iáłne łwiádełstwo Bogá oycá/ ktore⁸⁰ czáfu krftu Chryłtułá Páná raz/ á drugieraz ná gorze/ gdy łię przemienił. Był łłyłzan głos *BiałKaz* G3; *BudNT* c2v; *CzechRozm* 16v; *SkarJedn* 88, 98; tégo krochmalu [...] ná Néřki przyłóžyć/ y wyłchnieli to/ drugi raz powtóřzyć. *Oczko* 32, 9v, 31v; nie czyn łtego/ powiáda/ drugi raz/ corko/ ábył od czártá łkułzona nie byłá. *SkarŻyw* 192, 14, 21, 28, 57, 68 (47); Y ná on czás to łpominał Gdy łię ná gorze odmieniał I záś ono drugim rázem Gdy łzedł do Ieruzálem. *MWilkhHist* H2; *StryjKron* 36 marg, 210, 370 marg, 467 marg, 597; *KochFr* 51, 124 [2 r.]; *KochBr* 151; Zeby záś iáko z martwych nie powłtáli/ A drugi raz łie z nowu nie potkáli. *KochSz* B4; *PudłFr* 34, 38; przez te 9 niedziel iako odiachał P. Marszałek iedno raz wNiepołomicach był adrugy raz w Collegium *ActReg* 157, 170, 183; Bigamus — Ten ktori drugirazłie oženieł. *Calep* 131a; *GostGosp* 10, 74, 158; *LatHar* 275, 539, [541], 692, 710, 728; *WujNT* 762 marg, 773, *Hebr* 9/28; *SarnStat* 471, 668, 1213 [2 r.], 1272, 1278; *GrabPospR* L3v; *KlonKr* A4, D3v; *SkarKaz* 158a, 486a; *VotSzl* Ev; *CzahTr* K4; *GoslCast* 14, 58; *KlonWor* 21; *ZbyłPrzyg* B4v.

»i po drugi raz« [*w funkcji wzmacniającej*] = *tak, zaiste* (5); SMIłuy łie y po drugi raz łmiłuy łie nádemną moy panie [*Miserere mei Deus, miserere mei Vulg Ps* 56/1] *RejPs* 84; A będą nářzekác nád nim włzyłcy narodowie ziemie y podrugy raz Amen. [*et plangent se super eum omnes tribus terrae. Etiam. Amen Vulg Apoc* 1/7; y nářzekác będą nád nim włzyłtkie pokolenia ziemie: Táć/ Amen.

WujNT] *RejAp* 7v; *RejPos* 291v; *Niémálfz/* y po drugi raz niémálfz wątpliwości/ Zeby cnotá miała być kiedy bez zazdrości *KochPieś* 44; *Niémálfz* y po drugi raz niémálfz nic głupźego. *CiekPotr* 15.

Szeregi: »jeden i (albo, ani) drugi« [*w tym: z elipsą „jeden” (6)*] = *kilka, parę, to i owo* (21): I przetólfz pán káże ráczyi krzywde podiác trzebali i drugą *MurzNT* 21; *RejZwierz* 142v; ktore gdyż w infzych rzeczach mgle fą/ á wżakólfz w iedney albo w drugiej rzeczy doftateczne bywaią. *KwiatKsiqż* K2v; *Mqcz* 290d; iáko rofkazał v Márká s. Możełfz ták wyłóżyć iedno y drugie mieyfce *SarnUzn* Fv; *RejAp* 120; rzecz pewna/ iż tá/ y druga cnotá/ iálnieyfza fie w nim pokaże *GórnDworz* I5v; Wyidzie dzień/ y drugi/ y trzeći/ wyidzie thydzień / y drugi/ mieliącz/ kilká/ áż rok *GórnDworz* R2, M2v; *WujJud* 36v; dofyć będzie/ gdyć iedno y drugie przypomnię: á infze tylko namienię/ ábo náznáczę *CzechRozm* 3v, 13, 80v, 108, 138; *CzechEp* *3, 31, 223; Człowieká haeretyká po iednym y drugim łtrofowánium fię łtrzeż *WujNT Tit* 3/10; *PowodPr* 71; Proři ná hálbę Winá/ proři y ná drugą *KlonWor* 26.

»raz i (abo) drugi« = *parę razy* (9): *BibRadz* 1.Esdr 13/20; od heretiká raz go y drugi vpomniawłzy/ wćiekáy. *SkarŻyw* A2; *CzechEpPORz* *4v; Vchoway Boże tu przegráney raś/ ábo drugi bitwy *GórnRozm* L3v, F4v; *KochProp* 10; *KołakCath* Cv; ponieważ y do Theffáloniki/ raz y drugi [*semel et bis*] połyłálišcie mi ná potrzeby. *WujNT Philip* 4/16, 1.Thess 2/18.

»raz, (i) drugi (raz) (i) trzeci« = *kilkakrotnie* (2): *UstPraw* I2v; powthorzy raz/ y drugi y trzeći/ oney fwey próšby *GórnDworz* O4.

»drugi raz i trzeci raz; drugi raz i trzeci; drugi i trzeci raz« = *kilkakrotnie* (4 : 4 : 2): *GroicPorz* q2; wárzą ten łok w naczyniu pierwszym y odšzymiá/ drugi raz wárzą y trzeći raz/ będzie co daley to cudnieyfzy *BielKron* 276v, 250, 345; á drugi raz y trzeći/ áłbo coć fye będzie widziáło/ tak vczyniřz. *SienLek* 15v; *BialKat* 133v; *HistHel* Cv; to go ty łpytařz/ kędy idzieřz/ á on powiē/ że ná przechadzkę Pánie. Páthrz że go zášie y drugi y trzeci raz/ á ón tám wřzyřtko odnoři Ryby chowác. *Strum* I; *SkarŻyw* 454; *GostGospSieb* x2v.

»drugi i trzeci« (22): *GroicPorz* q2; kazał kłobie przyśc fynom ktorych miał dwánaście/ podał łtárfřzemu łnopek łtrzał áby złamał/ niemogł tego dokázác/ podał drugiemu y trzeciemu wřzyřcy nie mogli złámac. *BielKron* 438v, 66, 352v; *SienLek* 61; *GórnDworz* R2, R7v; *HistRzym* 7; Gdy wedle zwyczáiu pořtáwił Izai pirworodnego fyná łwoiego/ powiedział duch Pánłki Prorokowi/ iż nie to iefř: pořtáwił drugiego y trzeciego/ áż do wřzyřkich. *RejPos* 56v, 276; *BielSpr* 9v, 63, 67v; Kiedy fye iuż oná Izbicá náwieřie dobrze z wierzchnimi Trąmy/ tedy drugą/ tákże y trzećią/ ilē ichbędzie potrzebá. *Strum* M2v, G3v; *CzechRozm* 248; Dziř to moie/ á iutro będzie w infzy^m domu/ A Potym iefřczę w infzym/ y w drugim/ y w trzećim *KochDryas* A3; *WerGośc* 246; á czálem fię to/ y ná drugim/ y ná trzećiem y dáley Seymie nie dokona. *GórnRozm* Iv; *GostGospSieb* x3; *Phil* P4; Záwiefę go ná onym wyřokim řlemieniu: [...] karže fię y drugi/ y trzeći. *KlonWor* 39.

»(jeden), drugi, (trzeci), dziesiáty« = *wielu* (4): *KromRozm I* M4; á tym czálem zábiye zář y drugiego/ y trzeciego/ y dziesiátego/ á može ták długo bić/ że go y łámego zábiją. *GórnRozm* Cv, C3v; *SkarKazSej* 704a.

Wyrażenie przyimkowe: »po drugie« (19): Zafř ná pierwszym niemálfz dofyć/ Po drugieć fie nie dam řchytrzyć. *BierEz* Q2v, K3; tich krol ye⁸⁰ M. nyekazał nygdzyey chowacz wpanřtwye łwoym

y yefcze po drugye rofkaze abi nygdzyey wCoronye nyebily przechowany *LibLeg* 10/122, 7/32v, 8/133, 11/48v, 50, 76v; *RejJóz* H3v [2 r.]; *RejKup* q8v; *DiarDop* 116; *RejWiz* 27; *BibRadz Ose* 12 arg; *BielKron* 182v, 205v; *RejPos* 117v; *ArtKanc* O4v; Deinceps – Zas, podrugie. *Calep* 299a.

a. *Drugi z wyżej wymienionych (112)* : niektorzy wziąwłszy garniecz nadziałaią w dnie dziur [...] a poftawiwłszy na drugi garniecz iżeby tho zdziurawione dno wlażło na drugi garniec czały nie narufzony y przykrić á zakopać w ziemię *FalZioł* II Id; *KłosAlg* G4; *LibLeg* 11/135v; Ty Głównieyłfe przeczczi rzeczj A ty drobne miey napeczi A fnać będzie otych dofyć Nietrzeba tych Drugych wznołyć *RejKup* aa4; *KromRozm II* nv, r2; *Diar* 40, 42; *OrzRozm* K; *BielKron* 466v; *GórnDworz* D4, F5v, L5v; *RejPos* 47v, 84v, 174v, 215; Pomożefz komu złodzieiá włápić/ to iuz owemu dobre czo go włápił/ ále owemu drugiemu Pánu bárzo niełmáczne kiedy z gálęzi będzie południá wygládał. *RejZwierc* 95v, 142, 154v; *StryjWjaz* B3; *CzechEp* 172; *BielSen* 10; Bo też ty małz część we złym y w dobrym. (–) Támte część pułzczam tobie przzed [!] łobą: á ty mnie Ową drugą puść w dobrym [!]. *CiekPotr* 80.

Połączenia: »jeden ... drugi« (70): *HistJóz* A4v; Smiechu wielkiego nie miłuy ani łłow łrogich kłobie przypuľczay, bo iedno zaiłte błazenłtwo á drugi pirchliwołć znamionuie. *BielŻyw* 43, 90; *GlabGad* G4; *RejPs* 109; *LudWieś* B3v; *Diar* 71; Lepřza iełt połtuľność niź ofiárá/ Acź fie nam oboye dzyerzeń godzi/ Włzákźe iedno nád drugye przechodzi *BielKom* G2v; Iáko dwye łwiátłości łłonce y miełiac/ iednę dnyowi á drugą noczy przełóżyć racził *LubPs* dd5 marg; *RejWiz* 33v, 116v; *OrzRozm* R; *BielKron* 374v, 377, 392, 428, 432; *SarnUzn* F4v [2 r.]; Pátrzymy ná Lwá/ ná Koniá/ ná Orłá/ iáko w oczu iednego znáć gniew: w drugiego oczu byłtrość: w trzeciego nádętość iákąř. *GórnDworz* L15, G8v, H8, I2v, Q4v, Ee3v, Ff2v; *RejPosWiecz*³ 97; *RejZwierc* 28, 105, 168v, 210v; *WujJud* 226; *WujJudConf* 151v; *StryjWjaz* Bv; tedy dáłeko więcey Elzbietá z Máryą powinowáte łobie były/ choćiałz iedná z nich byłá z corek Aaronowych/ á drugá z domu Dawidowego *CzechRozm* 154v, 225; *SkarJedn* 271; y vkázowáli łobie domy/ gdzie ie częłto iáłmuźny potykáli/ á gdzie nie: iednych wyłławiáiac przed Bogiem/ á ná drugich fię o nielutość vłkarzáiac *SkarŻyw* 98, 206, 268, 298 [2 r.]; *StryjKron* 612, 622; *CzechEp* 216, 245 [2 r.], 246, 255, 259 [2 r.]; *ReszPrz* 39; *PaprUp* D; *ActReg* 101, 141; *OrzJan* 64; *WujNT przedm* 7, s. 67, 238, 331, 516, 555; *PowodPr* 80; Czym był roźny Melchifedech w łwoim kápláńłtwie od Aaroná/ oznáymuie Apołtoł. Bo Melchifedech był łtárfzy/ á drugi/ to iełt Aaron/ był młodłzy. Ieden dołtoynieyly/ drugi podlelyzy. Ieden łam bez potomłtwá/ drugi/ to iełt Aaron/ z potomkámi y z rodzáiem náłtępuiáycym. Ieden wieczne á nieodmienne miał mieć kápláńłtwo/ á drugi doczełne y odmienne. *SkarKaz* 156a, 549a, 611b; *VotSzl* Bv.

»pi(e)rwszy ... drugi« (18): *MiechGlab ktv*; *KwiatKsiąź* F3v, L3; *Mącz* 198d; á dayze ku dyabłu to vtile/ á vwaź łobie co to iełt honełtum. Gdyź cie tho pirwłze ku ohydzye łzpethney przywieść moźe/ [...] A to cie drugie y ozdobić/ y wdzięcznym á łławnym y bogáтым [...] záwźdy vcźynić moźe. *RejZwierc* 268v; *WujJud* 42; *ModrzBaz* 78v; *SkarŻyw* 261; *CzechEp* 70; *ReszPrz* 111; *WerKaz* 285; *LatHar* 74, 558; *WujNT* 16; ktora dwu náuk vczy: *Declina á malo et fac bonum*. Strzeź fię złęgo/ á cźyń dobrze. O pierwłzey mowi: Iź *Timor Domini declinatur a malo*. Boiaźń Boźa cźyni łchrániáć fię złęgo [!]. Y ono: *Timor domini expellit peccatum*. Boiaźń Boźa wypádzá grzech. O drugiey zásię. *Qui timet Deum faciet bona*. Kto fię boi Paná Bogá/ będzie cźynił dobrze. *WysKaz* 4; *SarnStat* 773; *SkarKaz* 315a; *CiekPotr* 35.

A. Przy wyliczaniu elementów dowolnie uporządkowanych przez mówiącego (1178) : *BierRaj* 17v, 20v, 21v; A iednoż mu trzey zoftáli: Grámmátyk y drugi śpiewak/ Ezop z nimi trzeći nieborak. *BierEz* Bv; *OpecŻyw kt* [3 r.], 161v, 171, 172, 177; *OpecŻywSandR nlb* 5v [3 r.], 6; *PatKaz II* 51 v; *PatKaz III* 94, 124v; *ZapWar 1531 nr 2433, 1553 nr 2685*; Droga przełz Lwow Do Włodimira [...] Druga droga przełz Belz do włodimira *MetrKor* 57/119 [*idem* 59/279v], 57/115v, 59/273, 279v; *TarDuch* D6v, E4; Oman ieft dwoiaki ogrodny/ drugi polny *FalZioł* I 44c; Piafek w vrinie ieft troiaki/ cżyrwony iako czegła. Drugi biały. Trzeci ciemny. *FalZioł* V 10v, +2v, [*7]v, [*8]v, I 37d, 38a (23); *GlabGad* D; *MiechGlab* 25, 28, 49, 71; Item wzyely nyepada y zone łamofyodme fini Mychna Hanyka, dzyewka Motra, a druga solotcha. trzeczia Orynya. a czwarta Marka. *LibLeg* 11/101v, 11/47v, 94v, 101, 101v, 108 (9); *HistAlHUng* A2v; *MurzHist* A2v; *Diar* 94; Drudzy záfię zá tymiřz łtoyąc łtą łie przyczyną wurywáya/ iż [...] Druga przyczyná táka ich yeft. *GliczKsiąż* I6v, Mv, M4 [2 r.]; Nadobne przypodobnyenye miłości łpoleczney ku wonności máści drogyey. III. Drugye podobieństwo/ iż iáko roła niebyełka/ thák Pan bog łpuści łwe błogofławieństwo *LubPs* dd3 marg, A5v, D4 marg, G2v marg, G3v marg, H3v marg (10); *KrowObr* 94 marg, 142 marg, 206 marg, Rr2v [2 r.]; *RejWiz* 76v, 166; *Leop ZZ*; *RejZwierz* 49, 116; Dzban miedziani wielki do pomywania łrebra Dzban drugi mnieiřzi miedziani Dzban trzeczi iełcze mnieiřzi do warzenia wodki Cinamonowey *WyprKr* 117, I2v, 15, 18, 30, 107 (10); W Rufi náyduie łie napierwey być y pánowác tych trzey bráciey/ to ieft/ Kiy/ Szćiek/ Korew/ [...] Kiy záložyl miałto y zamek nad rzeką Dnieprem/ á przezwał od łwego imieniá Kijow [...] Drugi brát Szćiek záložyl zamek niedáleko Kijewá/ takieř ij nazwał od łwego imieniá Szćiekáwicá. Korew trzeći bráth záložyl zamek Korewicę. *BielKron* 343v, 82v, 139 [2 r.], 190, 260, 275v (16); *KwiatKsiąż* P4v; *SarnUzn* C6; *SienLek* 32, 46v, 62, 146v, 162 (9); *RejAp* 117v, 148v; Co rozumiecie W. M. w iákim mógl byćwáć łtráchu on Clearch Tyran/ [...] gdyř (iáko o nim piřzą) ář w zámknionej łkrzyni iáko wář w iámie legał. Abo y on drugi Ariřtodemus ná imię/ ktory z włáfnego łožá vczynił był łobie turmę *GórnDworz* Gg6v, P3v; klin niektóry ieft/ co ma kąt ieden prořty: bo dwu prořtych nie móře mieć. Drugi ieft/ co ma kąt ieden tępy: ábowiem drugiego tępého nigdy mieć nie móře. A trzeći ieft/ co wřzytki trzy káty ma kónczáté. *GrzepGeom* Dv, Dv, D2; Przykłád że niemamy żonam wierzyć áni táiemnic obiáwiác [...] Drugi przykłád że niemamy żonam żadnych táiemnic wierzyć. *HistRzym* 72, 5v, 103v; (marg) Náuká iáko łie obáczyć (–) (marg) Druga náuká ná vznánie. (–) *RejPos* 116v, Bv, 7v, 14v, 49v marg, 53 marg (16); *BiałKat* 198v; *KuczbKat* 220, 280, 360 [2 r.]; (marg) Dwá łtráchy o prawdě. (–) A tu pilnie pátrř iáki tho ieft połtrách [...] Pátrřayže drugiego przełtráchu *RejZwierc* 41v, B2v, 163v [2 r.]; *BielSpr* 18; *RejPosWstaw* [110²]v; *MycPrz* I A3v; *BiałKaz* B2v; *BudNT* b7; *StryjWjaz* D2; *CzechRozm* 89v, 94v; *ModrzBaz* 64; *SkarJedn* 64, 399; *Oczko* 33v; *SkarŻyw* 101, 252, 496; *MWilkhHist* G4v; przydawłřy mu dla porády y woienney łpráwy/ Mężow y Paniát przednieyřzych/ z Herbu Kolumnow Grumpia áłbo Strumpia/ Drugiego z Vřfynow imięniem Eixiřfá/ Trzeciego z Herbu Rořey Grawzá. *StryjKron* 265, 462; *CzechEp* 171, 199; My z tákowego pořtěpku Grzegorzowego/ to vwáżác mamy/ iż [...] tey zwierzchności Biřkupá Rzymřkiego/ [...] nie było [...] Drugá rzecz obaczyć mamy/ iż nie Chriřtus pan/ [...] tákowej zwierzchności zołtáwił *NiemObr* 61, 102, 138; *KochFr* 27, 122; *PudłFr* 61; *BielRozm* 20; *GórnRozm* E2v marg; *Phil* Q2; Modlitwá pokutuiącego/ od S. Ephremá Dyákoná zložona. [...]

Druga/ W. Ianowi Kálfyanowi przypifána. [...]Trzecia/ W. Ianá Lánfpergiufzá/ po wielkiej części. *LatHar* 141, 17, 19, 32, 41, 48 (30); *WujNT przedm* 2, 25, s. 521; *WysKaz* 20; *SarnStat* 48, 74, 78, 94, 109 (22); *PowodPr* 13, 55, 75; *SkarKaz* 157a, 383b [2 r.], 418a, 484b, 634a; *VotSzl D*; *CzahTr D4*; *GosłCast* 26; *SkarKazSej* 669a, 692b [2 r.], 693b [2 r.], 701a, 706b *marg*; *SzarzRyt C4v*.

Połączenie: »jeden ... drugi« = *unus ... alter* *Modrz*, *JanStat*, *Vulg*, *PolAnt*; *unus ... unus* *JanStat*, *Vulg*, *PolAnt*; *unus ... alius* *JanStat*, *Vulg*; *alter ... alter* *Mącz*; *unus ... secundus* *PolAnt*; *alius ... alius* *Modrz* (669): any gemv zadal pyaczi ran yedney krphvawey wczolo a drwghha [!] wlicze trzeczey wssyya a czwartha y pyatha wdlony rąky lyevey shyne *ZapWar* 1545 nr 2629, 1504 nr 1961, 1505 nr 2002, 1509 nr 2068, 1512 nr 1902 [2 r.], 1513 nr 2094 (33); *BierEz* 14v [2 r.], Mv, M3v; *OpecŻyw* 136; *PatKaz I* 3v; *PatKaz III* 94v; potym iefzcze k temu wziąć iedną vnciją mirri tłuczoney, drugą vnciją kadzidla/ trzecią vnciją maftiki/ czwartą vnciją tucie preparate *FalZioł V* 107, I 5e, 8b, 9d, 14b, 19d (59); *BielŻyw* 31, 47, 50, 54, 81 (7); Czemu łpanie po obiedzie więcey gaba te⁸⁰ ktory fie vczy [...] Odpo. Iedna przyczyná tego iuż ieft namieniona dla dimow łurowych w głowę wftępnącich [!] Druga przyczyná ieft y gdy siła duźna pocźnie praczować tedy siła przyrodzona ma pokoy takież zafię. *GlabGad* K5, A4v, B4, C, C4v, Dv (15); *MiechGlab ktv*, s. 1 [2 r.], 5; *KłosAlg* G3, G3v [3 r.], G4 [3 r.], G4v; dvv rzeczi zanda Iedney zebi iego k. m. onego za fina przyanł Drugiei ifłbi iego bronil moczą i pomoczą łwoyą. *LibLeg* 6/55, 11/155, 157; ktorego zakonu trzy łą człęci. Iedna. Trzymay fie dobrego, a wiaruy fie złęgo. Druga, Czo tobie miło czyn drugiemu [...] Trzecia. Zadna dobra rzecz niepoydzie bez zapłaty *WróbŻółt* B7, Bv, H3; trzi konye vkradli yednego łzywego, drugiego gnyadego Trzeciego nyepamyątha yaky bill. *LibMal* 1547/131v, 1543/69v, 70 [2 r.], 1544/84, 86v, 87 (30); *SeklKat* V4; *HistAl* F8, K8, L4; *MurzNT* 93v, 108v, *Luc* 18/10; *KromRozm II* o3v; *KromRozm III* F6v, Iv [2 r.]; A iż to powiedają, że nikogo nie mianujemy, ja jeden mianuję kościół pinczowski, ktory jest spustoszon [...] drugi pełczyński, trzeci krcieciński i inych niemało, ktore są złupione. *Diar* 58; Zás łynowye tego kápłaná yeden Hophnius á drugi Finees gdy byli bárzo zuchwáli y rołputni [!]/ koždy im łayał *GliczKsiąż* F7, C6v; *GroicPorz* g4, p3v,p4, s, t (10); *KrowObr* 81, 137, 182v, 184, 197 (9); Abowiem kázda miłość ná czworo fie dzyeli/ A nie wádzi bychmy też y o tym wiedzyeli. Iedná idzye s pochlebftwá/ á druga s pożytku/ Trzecia zafię iuż bywa s łzalonego zbytku. A czwarta s cnoty s prawdy *RejWiz* 41v, 26, 27, 37, 126v; Trzy bronny od Pułnocy/ Iedná broná Ruben/ drugá broná Iudá/ trzecia broná Lewi [*porta Ruben una, porta Iuda una, porta Levi una*]. *Leop Ez* 48/31, *Num* 11/26, *2.Reg* 12/1, *3.Reg* 7/16, *Zach* 11/7, *Luc* 7/41; *UstPraw* G2v [2 r.], H3; Dwa Biłkupi/ chytry á głupi. BYli w Polłzcze połpołu rázem dwa Biłkupi/ Ieden chytry á drugi y z wieczorá głupi. *RejFig* Ddv; *RejZwierz* 60, 60v, 82; *WyprKr* 22, 23v, 61v, 90, 108v (7); *BibRadz Gen* 2/13, 4/19, *Ex* 1/15, k. I 2d *marg*, 7c *marg* (18); *OrzRozm* A3v, F2v, G3v, G4, Iv, V3; Dzielą też Hiłzpánią ná pięcioro kroleństwo/ drudzy ná łiedmioro. Iedno kroleństwo Káftelle/ Drugie Aragónkie/ Portugálkie/ Nawáre y Gránate/ Y ty wyłpy ná wielkim mo rzu *BielKron* 278; A w tym połłowie przyiecháli do Alfonlá/ ieden Krolá Narfynge/ drugi Krolá Gámbaie/ trzeci Krolá Grozape *BielKron* 448v, A5v, 2, 3v [3 r.], 13, 20 (83); *GrzegRóżn* B2, B3, B3v, B4 [2 r.], C2v (9); *KwiatKsiąż* F2, G, K2v; Fuerunt autem quatuor Labyrinthi, Yeden w Egypćie. Drugi w Krećie Trzeći w Lemnie/ Czwarty we Włółzech. *Mącz* 181a, 38b, 58b, 60d, 76a, 91b (11); *OrzQuin* E3v; *Prot*

D4v; *SarnUzn* Bv, B2, C6, D5v, E3 (7); Známioná też fą iedny lekŕŕze/ drugie ciężŕŕze/ á trzećie ŕmiertelne. *SienLek* 22, 91v, 126v, 130v, V; *RejAp* CC3, 24v, 56v, 102, 112 (11); s tey iedney rzeczy/ iŕ wdowá ŕebraká nie odpráwiłá/ trzy powieŕci vroŕŕy/ iedná ze ŕtateczná przygáná; druga s pomierná chwałá; trzecia z ŕárthem vŕzczypliwym. *GórnDworz* O4v, C6v, L8v, N5, N8, O4v (14); *Triangulus* tedy áŕbo Klin/ nie káždy ieŕt iednáki. Abowiém ieden ieŕt co ma wŕzytki trzy ŕtrony równé: á taki zowá po Grécku *Hifopleuros*. Drugi ieŕt/ co dwie ŕtronie tylko ma równé: á ten zowá *Hifoskeles*. A trzeći ieŕt/ co wŕzytki trzy ŕtrony ma nie równé: á zowá ij *Skalenos*. *GrzepGeom* Dv, Cv, C2, C3, D3, Ev (12); *HistRzym* 16, 73, 76v, 84; Pátrzayŕe przecŕ thu Pan zá tak máŕluczkiemi ŕŕowy tych obudwu pociefzyć raczył. Iedná przyczyná/ áby był okazał [!] pŕętkie miłofierdzie ŕwoie. Druga/ áby był okazał moŕnoŕć Boŕtwá ŕwoiego *RejPos* 46v, 4, 19v, 39, 44v, 45v (21); *GrzegŕSm* 21, 56; *KuczbKat* 10, 100, 320, 410; A ktemu woła ná iednego nie kradń/ ná drugiego nie zábijay/ ná trzeciego cudzego nie poŕáday/ áŕ thák y do inŕzych. *RejZwierc* 5v, 50, 85v, 89, 113v, 162 (10); *BielSpr* 49v, 50v [2 r.]; *WujJud* 92v, 178v, 226, 257, 257v; *WujJudConf* 79, 191; *KochList* 2; *RejPosWstaw* [21²], [110³]; *BudBib* Cv, 2.Reg 4/2, Dan 12/5, Zach 11/7; *MycPrz* II C2; *Strum* N3; *BiałKaz* B4; *BudNT Luc* 7/41; A nieprzyáciele záŕ ci z ktorymi ŕie záwŕždy potykáć máia/ fą dwoiácy: Iedni Duchowni/ á drudzy Cieleŕni. Duchowny nieprzyáciel náŕz ieŕt Szátan [...] Cieleŕni záŕ nieprzyáciele fą dwoiácy: iedni fą domowi: drudzy fą poŕtronni. Domowi fą/ náŕze wŕafne ciáŕto/ grzech w czŕonkách náŕzych będácy *CzechRozm* 240v, 6v, 7v, 13, 36v, 74v (19); Dwoiákim ŕpoŕobem v nas bywa woyná: ieden/ gdy ŕamá ŕláchtá poŕpolitým ruŕzeniem ná woynę iedŕie: drugi/ gdy ŕoŕnierze zá pieniádze náieći woynę ŕuŕzá. *ModrzBaz* 119; Niechby byli trzey/ ktorziby tego ŕkárbu ŕtrzegli/ ieden z wielkiew Polŕki/ drugi z máŕley/ á trzeći od Krolá ná to poŕtánowiony. *ModrzBaz* 123v, 70v, 76v, 84; *SkarJedn* A 6v, 43, 57 [2 r.], 58 [2 r.], 93 (9); *Oczko* A2v, 4 [2 r.], 43v; *Skarŕyw* 178, 253, 268 [2 r.], 312, 353 (9); Zamek ieden nizny/ á drugi ná Kopcu wyŕŕŕy zábudował *StryjKron* 81, 295, 305, 416, 442, 487; To iuŕ tu rzecz iedná. Pátrzaymyŕ drugiew *CzechEp* 185, 33, 69, 127, 139, 184 (15); *KochJez* B3; *NiemObr* 101, 104, 125, 142; *KochFr* 114; Bo dobrá/ ná trzy częŕci mádrzy roŕpifuiá/ Iedné w vmyŕle/ drugie w cielle vkázuiá: Trzećie z ŕtrony przychodzá/ co ŕczęŕciém zowiemy *KochDz* 105; *KochSz* A2; *ReszPrz* 78, 110; w tey przyŕŕiedze/ dwie tylko rzeczy fą/ [...] to ieŕt/ *Secundum jus ŕcriptum* iedná/ á druga *Secundum partium controuerŕias* *GórnRozm* G; *Paprup* B4, I3v; Baczemy to ze sá dwie naitrudnieysze rzeczy. Iedna iako poczáć. Druga quibus modys *ActReg* 185, 3v, 4, 5, 7, 8 (11); *Calep* 817a; *GostGosp* 130; *LatHar* 7, 128, 188, 218, 247 (11); *KoŕakSzczęŕl* Cv; *WujNT przedm* 1, 23, s. 4, 16 marg, 21 (23); *WysKaz* 20, 31, 33, 43; *JanNKar* C3, C4 [4 r.], E3, E4, F2; *JanNKarKoch* F, Fv, F2; POniewáŕ mŕlyny náŕze przy Poznánium/ ieden za Czarnémi Mnichámi/ drugi zá bramá Wrocláwŕká leŕzáć [...] *ad ruinam* przyŕŕŕy. *SarnStat* 975, 44, 48, 102, 131, 149 (23); *KmitaSpit* Cv; *PowodPr* 13, 43, 49, 54, 55 (8); *SkarKaz kt*, 156b, 310b, 311a, 312b (11); *CzahTr* D3, D4, E2v; *GoslCast* 31; *SkarKazSej* 664b, 669b, 706a, 706b; *KlonFlis* A2v, Fv, F2, Gv; Niechay wie ŕe kilá ŕekt przewaŕnych ŕłodŕieiw. Iedni fą SWIETOKRAYCY: Drudzy Pŕczčoŕoŕupcy: Trzeći Simoniacy ábo ŕwiętokupcy: Czwarci *Ambitioŕi* kupuiá wrŕedy/ [...] Piáty rodzaj miece ŕię ná Rzecz poŕpolitá/ [...] Szofŕy/ niŕzczy poddáne [...] Siodma Sektá tych ludŕi ieŕt *Abigeatus*: Oŕma iefczŕe ŕpŕofnieyŕza ŕpŕawá *Plagiatus*. Ná oŕtátek ŕłodŕieyŕtwo zgoŕá pŕofŕym zowá. *KlonWor* 9.

»napi(e)rwej ... drugi« (16): *BielŻyw* 23; *BielKron* 4, 9v, 34; Przetozem iemu wziął złotą brodę prze dwoię przyczynę. Napierwey iże by rowny był iego oycu/ áby sie nád iego niepodnoził z brody. Druga przyczyná iest żebych przez włoły iego wspomógł łwey łyley głowie *HistRzym* 3; Napirwey powiáda/ iż będye złamano iárzmo ciężkości ich [...] Drugá nam też tu á wielką pociechę tenze Prorok opowieda/ ktora sie miała zywáwić przy tym to świętym národzeniu tego náłzego Pána [...] Trzeciá [...] pociechę [...] opowieda *RejPos* 15v, 18v, 71v, 130, 337; *RejPosWiecz*³ 98; *BielSat* M4v; á coźci sie sftanie? Ato to napirwey/ iż będziefz w wielkiej sławie [...] Coż ielzcze drugiego? Wzywiefz łobie onego wdzięcznego [...] żywotá łwoiego. *RejZwierc* 127; *NiemObr* 144; NApierwey pilnie bączmy co iest Małżeńftwo: [...] Drugá rzecz weźmiemy y obaczmy/ ku ktoremu końcu ten ftan Święty y Sákráment Pan Bog poftánowić raczył *WerKaz* 285; *BielSjem* 35.

»naprzod ... drugi (raz); przodkiem ... drugi« (49 : 3): *BierEz* B3v; *FalZioł* V 15, 31v, 66v; Iest tho dla dwu rzeczy, Naprzod dla słuchu [...] Druga przyczyna aby sie wżima mozg czyłcił *GlabGad* C; *MiechGlab* 70; *LibLeg* 10/120v, 11/95; *GliczKsiąż* L5v; *LubPs* ee3; POzew [...] opifuiá być pięćioráki. Naprzod vftny álbo słowny [...] Drugi iesth líftowny/ [...] Trzeci pozew bywa ná kftáłth Mándatu [...] Czwarty pozew bywa przes przywołánie/ [...] Piáty pozew iest kiedy Perfonę imuiá *GroicPorz* pv, o3v, hh2; tze mu Pan tákowe krzyże tu ná wierne y wybrane łwoie dopułftza? powiem. Przodkiem/ áby wierni ználi y tzuli/ iáko sie Bog bárzo gniewá [...] Druga przytzná: áby sie wierni y wybrani Boży/ ftáli podobni/ obrázowi Syná Bożego. Trzeciá/ áby był znak miłości Bożey *KrowObr* 238v; *BielKron* 305v; *RejPos* 34v, 41, 190; (*marg*) Co zá krely ma łobie człowiek pokutuiący zámierzáć. (–) A to naprzod łobie przekláda/ áby grzech zgłádził/ y wżyftkę zmáze y winę z dułze łwey otárł. Drugi kres iest/ áby zá popełnione grzechy dofyć vczynił *KuczbKat* 195, 205; *WujJud* 221, 237v; to lepak dla dwu przyczyn przypomniaem muftá. Naprzod aby ci náłzy [...] Brzełcy tłumácze/ tego łwego przekládv poprawili/ á druga/ [...] aby fię ci moi łprzeciwnicy [...] obaczyli. *BudBib* C3; *BudNT* b3, b3v, d. Ff6, Ff8v; *CzechRozm* 17v, 225v; *SkarJedn* 21; *StryjKron* A6, 707; *WerKaz* 280, 281; Dziwowali się ludzie tym rzeczám wPanu Kanclerzu naprzod ze chwalił supra modum Maximiliana [...] Druga ze wiosł wiecznie exsuo iudicio a nie Regio Trzecia ze nimis familiariter obchodził się zwiezniami Polskimi *ActReg* 82, 4v, 6, 148, 161; Trzebá tedj dwu rzeczy w téy mierze. Naprzód ábyś ták dawał/ iákobyć záwždy doftawáło. Druga/ ábyś tym dawał/ którzy tego fá godni *KochCn* B3v; *WujNT przedm* 18, s. 293, 754; *WysKaz* 24; *JanNKarKoch* F4; *SarnStat* 657; *PowodPr* 6, 47, 76; *SkarKaz* 208a; *VotSzl* C2v.

»pi(e)rwszy ... drugi« = *unus ... alter* *Modrz*, *JanStat*; *primus ... alter*, *primus ... secundus* *JanStat*; *unus ... secundus* *PolAnt* (174): *BierEz* F; *OpecŻyw* 193; *FalZioł* I 2a, V 15, 31v; pokarm cłowieczy [!] przemienia sie we cztirzi wilgotności. Pierwża iest krew, ktora sie czyni z materiey subtilney [...] z materiey łuchey á ciepłey czyni sie kolera druga wilgota, [...] Trzecia iest flegma, [...] Czwarta melankolia *GlabGad* E2, B7v, D8, F5, Gv; Rułkie panięta [...] Połowczom na pomocz iechali. Pierwze kxiąże było Młciław Romanowicz z flachtą Kijowłką. Drugi Młciław Młciławowicz z ryczerłthwem Haliczkiem. Potym kxiądz Włodzimierz Kurikowicz. Kxiążeta Czermieiwłkie y kxiążetha Smolenłkie *MiechGlab* 3, 10, 28; *KłosAlg* G4v; *WróbŻołt* E; *SeklWyzn* 3v, a3; *MurzNT* 3v; *Diar* 92; *GliczKsiąż* N5v; Wylíczenie słufznych przyczyn przecz w prawdzie wierny ma záchowan

być á to pirfza iż fie chwały Páńfkiey chce trzymáć/ druga/ áby go fumnienie w rospácz nie prziwiodło Trzecia/ miłofierdzie páńfkie *LubPs* F4v marg, Cv marg, Gv marg, K3v marg, O6v, S6v, Z3v; *GroicPorz* 14v, o2v; *KrowObr* 28v, 64v [2 r.], 120, 156, 214; *UstPraw* C4v; *RejZwierc* 132, 134 [2 r.]; *WyprKr* 31v, 33, 35v; *BibRadz* I *4, 281a marg, *Ez* 10/14; *OrzRozm* D2, S4v; Pod piąciá krolow Iozeph był w Egipcie: Pirwłzy Nefrem ktoremu fen wykłádał. Drugi Amázys. Trzeci Chebron. Czwarty Memfes. Piąty Memfres zá ktorego vmarł. *BielKron* 19; W Angliey íá trzy ięzyki/ pierwłzy ktorym póspolicie mowia Szkoty y Angli/ Drugi íełt Hibernicki/ ktorym mowi lud póspolity wSzkociey. Trzeci íełt w Wállij/ then íełt Brytáńki. *BielKron* 277v; Ziemie Fráncufká ták rozdzieláią ná trzy części/ Pierwłzá część zowá Belgiká. Druga Celtyká álbo Lugduńka/ Trzecia Aquitáńka. *BielKron* 280v, 27, 38v, 73, 139, 203 (13); *OrzQuin* Sv; *SarnUzn* G5v; *SienLek* V2v; Thu w tey rosprawie zámyka fie kilká członkow wiáry náłzey Krześciáńfkiey. Pirwłzy/ iż wierzymy iż Pan ma przyść łędzić żywych y zmárłych. Drugi/ iż mamy z martwy wltác. Trzeci/ iż íełt s święthem i obcowanie náłze. A czwarthy/ iż mamy miec żywot wieczny. *RejAp* 172, 48v, 141v, 193v marg, Ff4v; *GórnDworz* L4; *GrzepGeom* H3; *HistRzym* [2]; *RejPos* 13, 49v, 73, 116, 221; *RejPos Wiecz*² 94 [2 r.]; *RejPos Wiecz*³ 97; *BialKat* 171 [2 r.]; (marg) Modlitwy požytki. (–) Pierwłzy požytek ten íełt [...] iż modlác sie cześ Pánu Bogu czynimy [...] Drugi wielki y wdzięczny požytek ten íełt/ iż od Pána Bogá próby náłze wyflucháne bywáią. *KuczbKat* 355, 40, 60, 95 [2 r.], 110, 330; Idziełz ná przechadzkę áno rybeczki przed oczymá twemi fkaczą/ pirwłza rołkołz. Kažełz chłopiętom zábrnáć/ druga rołkołz/ zá część weźmiełz grzywne/ á drugie też do panwie/ trzecia rołkołz *RejZwierc* 108v, A3v, A6, B, 79v, 89v [2 r.]; *BielSpr* 58v; Trzy thedy rzeczy Apołtoł święthy po nas pilnie miec chce [...] Pierwłza tedy cnotá w ktorey tu żyć mamy/ íełt Mierność [...] Druga cnotá [...] Spráwiedliwość. [...] Trzecia cnotá [...] íełt Pobożność *RejPosWstaw* [21²]v, [21²], [41⁴]v, [143²] [2 r.]; *MycPrz* II C, C4v; Trzy przednieyłze rzeczy widzę/ ktore nam tych błędow námnożyły [...] Pierwłza íełt głupłtwo píarzew/ Druga/ chytrość albo zdrádá Heretykow. A trzecia omylnóść tłumáczow. *BudNT* b4, b4; *CzechRozm* 136v; *ModrzBaz* 4; *SkarJedn* 21, 122, 263, 326, 369; *SkarŻyw* 260, 301; rozdzielili zagony ná czterzy woylká/ z ktorymi do Ruśi y ná Podole wtárgnęli. Pirwłze woylko ciągnęło do Kámieńcá Podolłkiego/ Drugie do Litáwiczá/ Trzecie do Miedzyboża/ Czwarte w Szynkowłski Powiát zagony rołpuściło *StryjKron* 752, 612, 682; *NiemObr* 7, 101; *BielSen* 10; *ArtKanc* A9v; iakosz temi dwiema rzeczoma dowodzi tego przedsięwziecia swego. Pierwsza ze po tym w woisku Arcyxiázeicia Ie⁸⁰ M niebył Druga swiactwem wielkiey części ryczerstwa *ActReg* 107, 4v, 25, 47, 76, 162; *Phil* Fv; Dziękowánie po łtole. Pierwłze Kościelne [...] Drugie S. Chryzołtomá *LatHar* 59, +4, 9, 13, 58, 208 (8); *WujNT przedm* 9, 17, s. 30, 193, 318 (8); przeto že dwoiáká śmierć dułzy zádaie. Pierwłza íełt kiedy íey łáłkę Bożą odeymuie/ która íełt żywotem dułze náłzey. A drugá že íá zdáie ná wieczná kaźń piekielná/ á tá íełt śmierć prawdziwa. *WysKaz* 15, 17; *JanNKarKoch* D4v, Ev [2 r.], E3, E3v, Fv (8); *SarnStat* 65, 68, 532, 600, 633 (8); *SkarKaz* 40a, 485b; *VotSzl* D, D4v; *CzahTr* L4; *GosłCast* 4; naydziecie łześć łzkodliwych chorob [...] Pierwłza íełt/ nieżyczliwość ludzka ku Rzeczypołp. [...] Druga/ niezgody y rołtyrki łásiedzkie. Trzecia/ nárułzenie religiey Kátholickiey [...] Czwarta/ dołtoyności Krolewłkiey y władzey ołłábieenie. Piąta/ práwá niełpráwiedliwe. Szofłta/ grzechy y złości íáwne *SkarKazSej* 664b, 671, 678a; *KlonFlis* A4v; *KlonWor ded* + +2; Ze dwu przyczyn/ tę pracá

tobie ofiaruję: Z pierwszey/ żeć fię życzliwym sługą twoim czuję: Z drugiey/ że mi świadomy rozum w twoiey głowie *ZbylPrzyg ktv*.

α. *W funkcji przysłówka:* »druga« = *po drugie; secunda PolAnt (79)*: PRzecz natura dała człowieku vřta, Odpo. Wiele ieřt temu pořitku. Ieden iř vřta sř drzwi żořłdkowe ktorimi tam řtrawa wchodzi. Druga aby pokarm był zgotowan w vřciech ku łacznieyřzemu řtrawieniu. Trzecia aby wiatr grubi [...] nie wchodził tak prořto *GlabGad Cv; LibLeg 11/11v; KromRozm III P6v; GliczKsiřř N7v; KrowObr 145; BibRadz 2.Reg 16/19*; Prřwř teř vřtřwřł rozumowi y řprřwřie godne y ludzkie. Pirwe/ iřby Plebei/ to ieřt lud pořpolity rřdę wybierał. Druga/ aby řpellřcy od rřdy řlbo Senatũ řřłř przed pořpolřtwo *BielKron 105v; GrzegRóżn Dv; SarnUzn C8, E2, H3v*; A mam zř to/ że to piřłanie moje W. M. řye bęđie podobřc: poniewřz ieřt rzecz nowa/ ř w ięzyku nřřzym przedtym nieřřychřna. A druga/ że iř W. M. ofyřruie ten/ nř ktoręř^o W. M. zdawnř łřłkaw *GrzepGeom B3v, B4; RejPos 143; BiałKat 23v; Grzegřm 47; WujJud 127v, 128, 133, 160, 249v*; Y rzekł Churřzři do Awřřzřłomř/ Nie/ bo kogo obrał Iehowř/ y lud ten y křřdy mřř Izrřelřki/ tego bęđę/ y z nim mieřřkřc bęđę. A druga [*et secunda*] ř komu ia mam słuřyć? Aza nie przed řynem iego? *BudBib 2.Reg 16/19*; pilnuy/ aby nie brano źiemie głęboko/ [...] Druga/ biorřc źiemię aby nie poczynili dołw *Strum E3, K4v; CzechRozm 2v, 139v, 143v, 203, 218v; Skarřřyw 75*; co tu z prorokř řam przeciwo nam przywođi/ mowřc: iř Antychriřt miał być Krole. Druga/ iř miał być niewřtydliwey twarzy *CzechEp 382, 128, 192, 206, 255, 329 (9); KochWr 25; ActReg 3v; GostGosp 76, 94; WysKaz 42; SarnStat 283*.

Pořczenia: »jedna ... druga« (5): *SarnUzn C7; CzechRozm 153; CzechEp 206*; odpowiedzmy nř to co tu nowowiernik zřwoławřzy zřrzuć nam moře mowřc: Iednř. Co sř zacř vcřzynki y ćierpienia nřřze/ [...] A druga. O iřkoř fię řtřd wielka krzywdř dzieie krwi nadrořřzey odkupićielř nřřzego *WysKaz 25*; Nu pri nas nie wiele [!] řle to iednř/ żeřmy wřřyřřtko řzřrzy/ znamy fię po řierřci/ ř druga/ zgodř/ iednoć/ miedzy nřmi wielka/ idřmy pri nř nie. *CzahTr D3v*.

»napi(e)rwey ... druga« (3): co tu w tey dzieieryřzey řprřwřie Pņnř řwego obaczřc ř vwařc mřřz. Napirwey wielkř rřdoć ř pociechę twoię/ [...] Druga/ iř iuz beřpiecznieyřřzř wiřrę w řobie vtwardzić mořeřz/ [...] Trzecia/ [...] iř on řie tobie obiřwi [...] Cřwarta/ obacz co czyni wdzyęczna krzeřřcņńřka [!] řwobodř: [...] Piřte mamy pomnieć/ iř Pan grzeřznikom řie nie okřzuie *RejPos 113v; CzechEp 267; ActReg 9*.

»naprzod ... druga; przodkiem ... druga« = *primum ... deinde Modrz (25 : 1)*: *LibLeg 10/151; LubPs D2*; A nřpiřalem krótko/ przodkiem aby křřdy rychłey mógł poiřc/ y łacniey pņmięcřc: ř druga/ řem rřdy w tym vřřł Sokrřteřřř Philozophř *GrzepGeom B2v*; Lecř wy te řłowř Ireneuřř ř. troiřko řřřřuiećie. Naprzod że o cřterdřieřci dnřřch pořtu powieđacie [...] Druga/ że mowięcie/ iř tř różnoć pořřłř ztřd/ że nie zřchowywřli tego co im był dano z pocřřtku. *WujJud 194; BudBib C2; CzechRozm 114*; gniewřc fię/ řlbo wřřn brřc nř tego/ ktory třk rozumie/ [...] nie ieřt rzecz dobra/ řni řamey Rzeczypořpolitey pořyteczna. Bo naprzod [*Primum*]: kto inřczey rozumie/ moře to być/ że lepiej rozumie niř ty. Druga [*Deinde*]/ choćiby fię y omyłř [...] ono iego omylenie godnieyřře ieřt odpuřřczenia/ niř gniewu. *ModrzBaz 65; Skarřřjedn 251; CzechEp 277, 367, [397]; CzechEpPORz **2v*; Tenze Ciekłinski Pana Hetmanow sługř napominał od Pana Hetmana Marszřłka. Naprzod aby iako naskromniey łećiciam istam Krol przymowřł Druga aby pořłł do Maximiliana kogo, ciesząc go

ActReg 59, 94; *WujNT* 121, 184, 322, 596; *WysKaz* 42; kto wpada w grzech z tych trzech łtopniów. Naprzód *Imperitia*: druga *Errore*: trzecia *Negligentia*. *SarnStat* 1272, 1013; *PowodPr* 24, 45, 47, 64, 76. [Uwzględniono tu tylko te cytaty, w których formy „druga” nie da się interpretować jako przydawki z elipsą rzeczownika.]

β. W funkcji przysłówka »drugie« = *po wtore* (155): Tho mowi Rafis na mieśczu przerzecżonym. Drugie, tenże Rafis piŕze w tychże księgach. *FalZioł* V 57, I 43b, 49b, IV 46b, V 10, 10v [2 r.] (11); Czemu w ŕzyi łą koŕci y karki. Odpo. Aby głowa tim mocniej ŕtała. Drugie aby przez ich poŕzodek zŕtępował thuk ku ochładzaniu wŕzytkiego ciała. *GlabGad* Dv, M; *MiechGlab nlb* 7, s. 60; *LibLeg* 10/62v, 63, 67, 11/44, 45v (7); *LibMal* 1545/103v; *ZapWar* 1553 nr 2685; *KrowObr* 29v, 33; Krol z rádami łwymi tę rzecz rozbierał ná obie ŕtronie/ bacżąc mieyŕcá ŕzkodliwe w ciągnienie/ łáfy/ puŕtynie: drugie iż žimá záchodziłá *BielKron* 406v, 194, 206, 266, 415v [2 r.]; *SarnUzn* G7v; *RejAp* 72, 154v; *HistRzym* 51; A tu obáčż káżdy wierny/ [...] Drugie rozmyłay/ co to iełt zá roŕkoŕz łuchác á pilnowác łłow Páńŕkich/ [...] Trzecie/ ábyŕ tu vmiál rozeznawác y rozmyłác *RejPos* 65v; Vważayże thu łobie káżdy wierny Páńŕki [...] Drugie rozmyłay łobie/ iż tho łą bárzo krotkie á nie długo trwáłe włodárŕthwá á ŕzáfárŕtwá thwoie. [...] Trzecie łluchay [...] Czwarde pomni [...] Piáde pomni *RejPos* 194, 11, 31, 37v, 44, 46v (36); *RejZwierc* 182; *CzahTr* A4v; A ty co? nie poruŕzyłz ieý tak twárdéy ŕzyie? Skoŕztuy iedno/ to proŕbá/ to drugie groźbámi/ Iáko moźełz tak łie kuŕ *GoŕCast* 27; *SkarKazSej* 692b.

Połączenia: »jedna ... drugie, jedno ... drugie« (7 : 1): *BielŻyw* 84; dla trzech rzeczy Koncilium Papięż złożył/ iedná áby odŕzcżepieńŕtwá były wykorzeniony/ drugie/ áby koŕŕołowi pierwŕza náuká byłá przywrocona/ potym áby był pokoy wewłzem krzeŕŕiańŕtwie záchowan *BielKron* 224v, 236, 317; iáko tu wielkie rzeczy [...] przepowiedác raczył. Iedná/ iż nam obiecuie táki klenot [...] Drugie/ okazał nam drogę iáko kthemu przyŕŕ/ [...] Trzecie/ iż nam obiecuie *RejPos* 143v, 81v, 82; *BielSpr* 52v.

»napi(e)rwej ... drugie« (38): *OpecŻyw* 17; Napierwei dułchą swą bogv wŕŕhechmogáczemu, pannye Mary, y wŕŕitkim swiethim poruczil, drugie powiedzial, yz ma wolyą iechacz precz skrakowa *MetrKor* 59/75; *FalZioł* V 96; [Plato] trzy kroć do Siciliey chodzil. Napirwey aby Architefa łyŕzał/ drugie dla proŕzenia Dyonifiuła [...] Trzecie aby Dyogenefa prozbą zadzierzał *BielŻyw* 80; *GlabGad* A7, B4; *BielKron* 196v, 414v; Pátrzayże co ten wielki człowiek o tym ŕwiętyem Pánu powieda. Napirwey powiáda iż thu miedzy wámi iełt/ á wy go nie widzicie. Drugie/ iż po mnie łie zyáwi/ á dawno przedemną iełt. Trzecie iż tak wywyłzyl łtan iego *RejPos* 12v, 17, 21, 24v, 27v, 34 (29); *RejPosWiecz*³ 96v.

»napierwsza ... drugie« (1): Przy ranach: troiaka rzecz ma być vmiana, kthore łą bárzo potrzebne. Napierwŕza: ciało dobrze naprawić, Drugie: ciało moczne vcżynić. Trzecie: poznać iako łie rana ma ku richłemu zgoieniu. *FalZioł* V 99v.

»naprzod ... drugie; przodkiem ... drugie« (31 : 1): gdy takim obyczáiem będzie [uryna] zoŕtawiona. Naprzod ma być iedna na ŕwitaniu. A druga przed wŕchodem flończa zoŕthawiana. [...] Drugie ma być czyŕcie ŕklenicza z wierzchu zatkana [...] Trzecie dłuźey godziny á nawięczy dwu godzin niema ŕtać *FalZioł* V [1], II 18b, V [1], [1]v, 77v, 80 (17); *KrowObr* 29; *Goski* *2; *BibRadz* I

103d *marg*; Tylko Turek Bálent mufiał zoftác przy Turcech prze wiele przyczyn/ przodkiem iż go mieli Turcy zá wielkiego mężá [...] drugie iż sorowie [!] mowił Solimanowi [...] drugie iż miał wielki przodek miedzy pány w Węgrzech [...] drugie iż miał twarde zamki y dzierzáwy dobre *BielKron* 313v; *RejPos* 86, 154, 165, 281v; Czego tu fześcioráko dowodzi. Naprzod z ftrony fтворzenia: [...] Drugie/ z ftrony vmártych wkrzeżenia y ożywienia. Trzećie/ z ftrony wzytkiego swiátá fądzenia. Czwarte/ iż iáko iedno ieft Boftwo/ ták teź iedná ieft cześć y chwałá Oycá y Syná [...] Piąte/ z ftrony duż ludzkich ożywienia. Ná oftatek/ z ftrony wzytkich zmártych *WujNT* 323, 470, 652, 686, 804, 814, 869.

2. *Następný; consequens, insecutus, sequens, ulterior Mącz; secundus Vulg, PolAnt; posterus Vulg (549)* : A nayedén rok szeym ma bywacz naszyemy y na ftronye szyem nałchych podolńkych y Rułkych Ana drugi rok naszyemy na Brzegv y na ftronye pana Woyewody Moldawskyego *MetrKor* 34/134, 34/134, 40/811; *BierEz* D3, Q3, Q4v; DRugiégo dnia/ to ieft w fobotę/ ílfi biskupowie żydowłcy ku pilátowi *OpecŻyw* [162], 85v, 126, 126v, 167; *HistJóz* Bv, B2, E3; A nazajutrz albo trzeciego dnia wezmi diaredon abbatis fpięć kołaczkow poranu/ á potim drugie^{so} dnia takieź *FalZioł* I 21c; iż Zaiącz iednego księżycza będzie łamczem/ á drugie^{so} łamiczą *FalZioł* IV 11d, II 19d, IV 23c, 24d, 29d, 36c (11); A gdy poznał iż drugie^{so} roku oliwa nie miała obrodzić ktorej przefzłé^{so} roku dofić było. *BielŻyw* 2, 164; Także y ząbki one fubtilne gdy wypadaią, naraftaią drugie mocnieyfe *GlabGad* C3, E2v, G4; począwłzy od fwięta Philipa y Iakuba pirwłzego dnia Maia, aż do drugie^{so} fwiętego Iakuba na koncu Lipcza *MiechGlab* *4, 2, 4, 72, 77; *LibLeg* 8/161, 11/93, 107v; *ComCrac* 15v, 18; *RejJóz* K7v; Pothym na Zagozdziv Synowczy wzięli oth granicz Borkowskich. A potyn [!] striy podle nich drvgy dział. A tak przes działy brali az do granicze Miedzieskiej *ZapWar 1551 nr 2684, 1545 nr 2646* [2 r.]; maią nałfi fludzi/ niewolnici/ y dobytek wten dzień odpoczinać/ aby byli nadrugi dzień fprawnieyfi ku robocie *SeklKat* Gv, G3v, R, Z2v; *RejKup* z7, bb3 [2 r.]; *HistAl* B5, C5, D2v, D4v, E4 (19); *KromRozm II* r3v; Ale iż to nyemála y nyelácna rzecz yeft/ odłóżył yá Mnich ná drugą rozmowę: ktora teź w krotce dalibog ná swyát wynidzye *KromRozm III* A3; A panowie duchowni i swieccy ci mają tu teraz i na drugie sześć miefięcy swe sędzie miedzy sobą tu obrać. *Diar* 97, 28, 52, 56, 57, 90 (8); *DiarDop* 111; *GliczKsiąż* P; *LubPs* R6 *marg*, R6v, Y3 *marg*; Potym ná drugim bliłkim Sądzie będzie pytać *GroicPorz* bb4v, 1, s2v, s3 [2 r.]; *KrowObr* 17, 73, 222v [2 r.]; *RejWiz* 12v, 24, 27, 32v, 57v (7); bo fześć księżycow mázáli fie oleykiem Mirthowym/ á drugą fzełć inych oleykow y żioł wonnych pożywáli. *Leop Esth* 2/12, *Gen* 8/10, 41/30, *Ex* 2/13, 9/6 (20); *UstPraw* C3v, H2v; *RejFig* Cc7; *RejZwierz* 78; Ieden wiek przemiia/ á drugi naftawa/ lecz ziemiá wiecznie ftoi. *BibRadz Eccle* 1/4, *Gen* 8/10, 12, k. I 9c *marg*, 138c *marg*, 2.*Par* 35/24 (9); ábowiem krolowie przerzeczeni á zwłázczá Amázys wtory y drudzy po nim nie chowáli ná dworze fwoim żadnego flugi ktoryby był cze go ołobnego nie vmiał *BielKron* 9; przeto Pan Bog drugą plagę przepuścił ná zyemię Egipłką (*marg*) Ołma plagá (—) *BielKron* 29v; á tego dnia pościłi ludzye y dzyeci y dobytek/ od wieczorá do drugiego wieczorá *BielKron* 38v; przyiedź do Norymbergu nádrugi rok ná fzofty dzień Stycznia *BielKron* 207; A ty żony ktorych oni máią po kilku nie w iednym domu chowaią [...] ále w káżdym mieście iedná/ kthora pocźnie/ niecha iey fpokoiem/ á do drugi [!] idzie/ pothym do trzećiey. *BielKron* 261; Látá 1546. Tego y drugiego v nas nic nie było tákiego nowego *BielKron*

424v; Pierwzszego dnia sie gniewa ná Krole złościwe [...] Drugiego dnia ná ty ktorzy przelláduią żydy/ drugiego ná wzytek świat *BielKron* 465v, 2v, 5 [2 r.], 8v, 9, 13 (113); Prototypus [...] Naypirwzzy przykład naypirwzża formá/ ná którey xtałt drugie czynią. *Mqcz* 328a, 7d, 10c, 350a, 385c; ná mieyfce piérwzzych złych/ dobre łobie drugie Króle obiéráli *OrzQuin* S4, C2v; *SienLek* 44, 188 [2 r.]; *RejAp* 30v, 48, 68, 135v, 144; á dokona oney nędze/ nábyciem drugiey nędze/ ielzczę więthfzey niż pirwzża była. *GórnDworz* L1v; Figury porząd iedná zá drugą idąc iednáko co dáley to więcéy węglów máią. Iáko ná przykład: Piérwzża ma trzy węgły/ druga po niéy ma cztery/ á po niéy druga pięć/ á po niéy zásię fześć. *GrzepGeom* E4, Cv; *HistRzym* 8v, 23, 72v, 131v, 132v; *RejPos* 38v, 40, 204v, 208, 230 (8); *HistLan* D3 [2 r.]; Za tym Przykázáním około nie požądania rzeczy cudzey/ ono też drugie idzie ktore nam zakázuie ábyfmy cudzey żony niežadáli. *KuczKat* 350; á ielzczę łobie dobrze gęby nie vthrze/ á iuz woła náley drugą. *RejZwierc* 61; Rycerfcy ludzie [...] lázą ná mury/ ieden iuz leży/ drugi ná to mieyfce náftapi. *RejZwierc* 134v, 22v, 59 [2 r.], 60v, 61v (9); częgo oni zápomnieć nie mogą áni táic/ ále to będą wiedzieć fynowie ich/ y drudzy fynowie s nich *BielSpr* 46, 53v [2 r.], 54, 54v; *KochMon* 27; *WujJud* 73; *BudBib Gen* 17/22, *Num* 1/1, 7/11, 18, *Iudic* 16/7 (9); *HistHel* B2v; *Strum* H2v, Kv, N2, N2v, O; *BudNT Act* 21/1; *StryjWjaz* A4v, Cv, C2; *CzechRozm* 42v, 52, 151; *ModrzBaz* 44v, 90v, 111v, 120, 138v, 139; *SkarJedn* 245, 267, 291, 313, 343; *Oczko* 36; *KochPs* 85, 86; *SkarŻyw* 4, 21, 36, 208, 243 (22); gdzie Seymował z Polaki około woyny Prufkiey/ á zaráz ná drugi Siem w tey rzeczy do Łęczyce iecháli (*marg*) Siem po Seymie. *StryjKron* 637; tylkofz było godnieyfzych ku pińaniu rzeczy Roku 1513. O wzięciu Smoleńká. NA drugi Rok 1514. Sigmunt [...] pobor vchwalił *StryjKron* 737, 175, 210, 335, 345, 380 (11); *ZapKoscier* 1582/8v, 28, 31, 1584/51, 1589/87v; *CzechEp* *2v, 220, 332, 370, 371, [379]; *KochJez* B, B3, B3v; *NiemObr* 29, 62, 66, 86, 140 [2 r.], 169; *KochFr* 122; Bog połał fyná/ fyn połał Apoštoły/Apoštołowie fwoie zwolenniki/ ci drugich/ drudzy drugich/ áż do tych nálych czáfów. *ReszPrz* 102; *BielSen* 8; Aby wždy iednák ná tych dwulet nich Seymách co ípráwiono/ ále póspolicie do drugiego Seymu/ Więc z tego záś ná drugi/ y dáley odkládáią *GórnRozm* K; *ActReg* 5v, 17, 44 [2 r.], 117 [2 r.], 170; *Calep* 263a; *GostGosp* 66, 96, 148, 158; *GórnTroas* 41; *GrabowSet* Dv, I4v; *LatHar* 18, 43; *KolakCath* B2; A gdy oni wyfzli/ prófili Pogáni áby w drugi fzábát [*sequenti sabbato*] mowili do nich tyż fłowá. *WujNT Act* 13/42; iz w całym onym Rozdziale/ y drugich trzech zá nim položonych/ ná oddalenie tego błędu S. Páweł vczy *WujNT* 579, *przedm* 1, *Mar* 12/5, *Luc* 14/20, *Act* 10/24, 20/15 (11); od przerzeczonego świętá Národzenia Páńfkiego/ álbo ráczey od wzięcia dżierzenia do drugiego Národzenia Páńfkiego blisko przyfzłego *SarnStat* 1255, *7v, 46, 88, 94, 127 (49); *SiebRozmysl* F4, K2v; Ná tym ftopniu niewdżięczności nieftánęła ielzczę Polfka/ poftąpiła do drugiego obrážliwzszego *PowodPr* 19, 23, 79; *SkarKaz* 156b; *VotSzl* Cv, E; *CiekPotr* 91, 92 [2 r.]; *SkarKazSej* 682b; Gdy zwiezie w brogi/ á z nowu záś wšieie/ Drugiego żniwá vczciwe nádzieie. *KlonFlis* D3, F4v.

Wyrażenia: »od jednego do drugiego; z jednego do drugiego; z jednego na drugi(ego); z jednej w drugą; jeden drugiemu« = *po kolei, obejmując kolejno coraz to nowe przedmioty* (14 : 7 : 4 : 2 : 1); *PowUrb* +2v; *WróbŻółt* aa3v; *GroicPorz* f; Kryftus był [...] od iednego do drugiego fędziego wodzon. *KrowObr* 106v; *BibRadz 2.Mach* 5/8; Ma theż Europá w łobie wolność przyacielfką/ iz wolno z iednego kroleftwá do drugiego iechác y wzythkę fchodzieć kto chce. *BielKron* 271v, 21, 63v,

234v; Populatum adverbium, Od yednego ludu do drugiego/ od pośpółtwa do pośpółtwa. *Mącz* 312c, 299c, 349d; połyłali imieniem I. M. páná Wierfzyłá Kálfzthellaná Wileńłkiego/ od iednego do drugiego dworzániná *GórnDworz* S5; s tey czáfze/ którą ieden drugiemu na biefiedzie koleiką pijąc podawał *GórnDworz* Hhy; ábowiem wrzędom/ á doftoinościam nie zámierzył Bog takiego krefu/ iżby z iednego ná drugi wthępek być niemogł *GórnDworz* Kk4v; *RejPos* 307; *BielSpr* 65; *BudBib Eccli* 29/29; Napiérwéy vczyń iednę/ á po tym drugą. poty^m záfie/ tylé ilécby ich potrzebá było: a z iednéy do drugiéy niechay wodá idzie. *Strum* N3v, N3v; *CzechRozm* 181v; kiedyby takich zamkow w kilku milách od siebie niemáło zbudowano/ ták/ żeby wnet z iednego do drugiego mogł wieść dáwać *ModrzBaz* 103v; Wyrozwfy z pácholát/ rołł w wielkich cnotách młodzienc idąc z iedney w drugą lepłzá y dołkonálzá. *SkarŻyw* 516, 165; Gradatum – Lekko, porzątkiem, połtepując, ziednego słopnia na drugi. *Calep* 461a, 170b; *WujNT* 195; *SiebRozmyśl* Av.

»drugi raz, na drugi raz« = *następnie, potem, na potem* (10 : 4): abími pothim miely navke yakobismi wtey rzeczi drvgy ras połtepowacz sTvreczkym Czeł. miely *LibLeg* 10/70v [*idem*] 11/26v; *GórnDworz* Qv, Dd; *RejZwierc* 186v; *Strum* P2; *Oczko* 25; dodał koniowi ołtrog/ chcąc fię záchowác ná drugi raz do lepłzego łzczeńcia *StryjKron* 497; *ActReg* 167; czym fie raz obrázi/ áby fie tego drugi raz vłtrzeł. *GostGosp* 18, 26, 80, 162; *SarnStat* 1296.

»drugi żywot« [szyk 1 : 1] (2): Abowiem w drugim żywoćie/ Nie niewiedzá o kłopoćie: Pożywáiąc dniá wiecznego/ Bez zátrołkánia żadnego. *BierEz* O3v; nie vmieráią/ iedno vłtáwicznie ták żywi náwieki/ á s tego żywotá przelętpuń do żywotá drugiego. *RejAp* 172v.

Wyrażenie przyimkowe: »za drugie« (2): Za drvgye prófche thwey Kro. mczi o podłtharólczye⁸⁰ Lwowłzkyego *LibLeg* 11/169, 11/168v.

a. W funkcji przysłówka »drucie« = *następnie, dalej* (przy wyliczaniu wprowadza dalszy, nie drugi element) (17) : NAprzod wezmi bukwicze/ [...] Drugie. Wezmi fenum grecum [...] Drugie. Wezmi Mumijey 1. dragmę *FalZioł* II 18b, I 43b; *LibLeg* 10/63v, 123, 11/44v, 47, 47v (8); Pierwłzy Artykuł był od nich píłány/ áby łobie kapłány wybieráli [...] Drugi Artykuł/ niedáwác łnopem dziełięciny [...] Drugi áby niebyli miáfto łlug. [...] Drugie áby im niezapowíadano Láłsow/ łowíłk/ wod/ [...] Drugie łąki/ Role/ łtátki biorą nam kiedy chcą *BielKron* 203, 313v [2 r.]; *RejPos* 46v; Wiele obyczáiow lepłzych máią niż Krześcíjanie w tych rzeczách/ á to iedno/ iż káždy s chućią połłufzen łtárłzego łwego/ [...] drugie iż żadney boiáźni łmierći v nich niemáłz/ [...] drugie máią zá tho/ iż káždemu przed łwym czáfem íełt łmierć naznáczona [...] Drugie/ iż łą mierniełfy w píćiu y iedzeniu *BielSpr* 52v.

3. *Posiadający cechy lub pełniący funkcję poprzednika; taki sam jak, ten sam co* (68) : Náuczycyel drugi ocyec. *GliczKsiąż* N7 marg, N7; *KrowObr* 15v; *BibRadz* 2.Mach 15/5; żáłowáli fie ná Siećiechá Hethmaná we Wrocławiu ná Seymie/ iż fie źle záchowuie Sláchćie y włzemu rycerłtwu/ ćci imienia odeymuie y z źiemie wypádzá/ czyniąc fie drugim krolem włzytko łobie przywáłzczá. *BielKron* 349v, 445 marg; *GórnDworz* Aa7; Ale Adam chcąc wíęcey nábyć/ gdyż żádał áby był drugim bogiem/ wneth łkarb łtáry łtráćíł *HistRzym* [89]v; *Paprpán* X3; zołtał KOCHANOVVSKI Drugi Póétá Bołki. *KlonŻal* C; O czym w twoich kłięgách píęknie y łzeroko píłze/ on drugi młot terázniełłzych Heretykow/ HOSIVS *ReszPrz* 26; *KochFrag* 48; *LatHar* 478.

W połączeniu z imieniem (53): tak iż to miało [Konstantynopol] które drugim Rzymem zwano *MiechGlab* 69; *WróbŻółtGlab* A2v; *MurzNT* 28v; I zaśię do Wincentego iakoby do drugiego Kryftuła. Ták fię [...] modlicie. *KrowObr* 171v, 27v; TEn Prokop s fwey vrody/ s kftaktow y s poftawy/ Mogłby zwan być Achilles/ drugi Polfki práwy. *RejZwierz* 80, 69, 70, 79; *RejZwierz* [Wirzb] A4v; *OrzRozm* P4; gorá Heklá [...] wymiátuie z siebie kámienie łupáney fkály weśpołek z ogniem/ iáko drugi Wezuwius. *BielKron* 294v, 9, 174, 296v, 320, 320v; Prope alter Timarchides numerabitur, Málem zá drugiego Timárchufá będzie mian/ ważón. *Mącz* 253c; *OrzQuin* L, N4v, R; *RejAp* 170v; Ten tedy táki Biskup/ Sokrates drugi/ miał zówždy około siebie zacne/ vczone/ y dzielne ludzi *GórnDworz* B7v; bo przez pokufy muśiż być iakoby drugi Iob. *HistRzym* 128, 47; *RejZwierz* 145; *CzechRozm* 220; Namniey sie nie szánuie ten tho náż Ołmolfki/ Iuż też tho náż Cincius drugi zacny Polfki. *PaprPan* Aa2v, B, C2, Hv, H2v, H4v (11); Ták sobie mądrze poczał iáko drugi Dawid *SkarŻyw* 572, 41, 392, 575; inśze Xiążętá Rułkie/ pochwalili rádę Iaropełkowę/ iáko drugiego Demofsteneffá y Ciceroná Rułkiego *StryjKron* 215, 36, 467, 722, 757; *GórnRozm* D; *ActReg* 162; A był to człowiek we wżyftkim Páńftwie tureckim drugim/ bezmálá/ Solimanem *OrzJan* 36; *LatHar* 2; *SkarKaz* 577b; *SapEpit* B.

Wyrażenie: »drugi ja« = *alter ego* (2): iáko ma sobie przyiacielá y obierác/ y obrawfzy iáko mocno [...] przy nim w fwey ftáteczności ftać/ nie obłudnie ále w práwey fzczyrości/ á zwác go sobie *alter ego*/ tho ieft drugi ia. *RejZwierz* 93v, 93v.

Synonimy: **I. 1.** *iny, inszy, ow, tamten*; **A.** *pozostały*; **B.** *ow, przeciwny*; **2.** *niektory*; **II. 1.** *wtory*; **a.** *pośledni*; **A.** *wtory*; **β.** *po wtore, wtore*; **2.** *następnny*.

Cf DRUGINAĆCIE, DRUGOROCZNY, DRUGOŻEŃSTWO

AK, MB